

**Myös Henki auttaa
meitä, jotka olemme
heikkoja. Emmehän tiedä,
miten meidän tulisi rukoilla,
että rukoilisimme oikein.
Henki itse kuitenkin puhuu
meidän puolestamme
sanattomin huokauksin.**

Room. 8:26

Tässä numerossa

- 2** | Pääkirjoitus
- 3** | Perustalla
- 4** | Artikkelit
- 34** | Kirjoja
- 40** | Tässä ja nyt
- 50** | Meiltä ja muualta
- 53** | Sanan selitystä

● Pääkirjoitus

Jeesus ei tullut tekemään dosentteja

Tänä vuonna juhlitaan kahta säkenöivää teologista ajattelijaa, **Søren Kierkegaardia** ja **C.S. Lewisia**. Molemmat tunnetaan terävästä kynästä ja hanakkuudesta haastaa kuulijansa ja aikansa. Näiden kirjailijoiden tekstejä lukiessa mieli lähtee sopivasti myllertämään.

Kierkegaardia ja Lewisia yhdistää myös avoin vastakkainasettelu liberalisoituvan kristinuskon edustajien kanssa. Kierkegaard moitti ”dosentteja”, jotka yrittävät näennäisen viisautensa varassa viedä kristinuskolta sen sisällön. Hänen kohteenaan oli erityisesti ns. liberaalisen Jeesus-tutkimuksen aloittaja, saksalainen **David Strauss**. Tämä oli jo vuonna 1835 esittänyt, ettei kriittinen historiantutkimus tiedä Jeesuksesta oikeastaan mitään. Siksi koko kuva kristinuskosta tulee muuttaa järkevän nykyihmisen ajattelun mukaiseksi.

Lewis puolestaan tunnetaan esimerkiksi kokoelmastaan *Entisen ateistin kristillisiä esseitä*. Siinä hän moittii raamatuntutkijoita ja systemaattikkoja siitä, että monet näistä pyrkivät korvaamaan Raamatun opillisen sisällön omilla siivohumanistisilla ajatuksillaan. Lopputulos ei tyydytä sen paremmin hurskasta seurakuntaväkeä kuin rehellisesti ajattelevaa pohdiskelijaa-kaan.

Kun katsoo oman aikamme teologista keskustelua ja kiistelyä, tuntuu siltä, että mikään ei ole muuttunut noiden kahden kirjoittajan ajoista. Kirkossamme vaikuttaa yhä rationalistisia suuntauksia, joiden edustajat kuvittelevat, että kristinuskon sisältö tulisi muuttaa. Kristillisen teologian ajatellaan tulevan hovikelpoiseksi vain, jos siitä riisutaan pois antiikin van-

hentuneet uskonnolliset kuvitelmat. Tässä mielessä Kierkegaardin ja Lewisin perintö on ajaton.

Järkeisuskon mukaan Jumala – jos sellaista käsitettä voidaan vielä käyttää – ei ole pyhä. Koska maailmankuvaa ohjaa darvinistinen evoluutiokäsitys, synnin käsitteestä on luovuttu. Ihmisen ja Jumalan välillä ei ole minkäänlaista konfliktia. Ihminen ei ole langennut. Sen sijaan ihmisparat ovat jumaluuden tuottaman mielivaltaisen ”luomakunnan” (mitä ikinä se enää merkinneekään) armoilla ja yrittävät tulla tässä eläinten maailmassa toimeen niin kuin pystyvät. Radikalismilla ei ole sovittua, ei anteeksiantamusta eikä armoa.

Oikeastaan mikään ei ole muuttunut Straussin ja Kierkegaardin ajoista. Koska luonnontieteellinen maailmankuva asettaa tässä tilanteessa rajat teologialle, neitseestäsyntymiseen ja inkarnaatioon ei uskota. Jeesus ei ole Jumalan Poika. Kolminaisuus on turha kuvitelma. Jeesus ei koskaan tule takaisin, eikä kuoleman jälkeen seuraa mitään. Tilanne on yhä se, jonka nämä kaksi kriitikkoamme tunnistivat jo sukupolvia sitten: teologinen liberalismi purkaa kristinuskon ja menettää uskon.

Mitä jää jäljelle? Järkeisuskon teologia eli se uskonnollisen ajattelun muoto, joka tämän kaiken jälkeen jää kirkon sisälle, on yksityisajattelua. Monille ”dosenteille” jumaluus on pelkkä uskonnonfilosofisen pohdiskelun kohde. Jokainen rakentaa jumaluutensa itse. Siksi eettisesti tärkeää on vain, että jumalakuvasta tulee suvaitsevainen.

Kristinuskon sanoma on kuitenkin yksiselitteinen. Jumala lähetti Poikansa maailmaan, joka on kuollut synteihinsä.

Yksikään ihminen ei oman päättelynsä tai edes toimintansa perusteella voi löytää Jumalaa tai päästä hänen suosioonsa. Armo tulee ihmisen kohdalle ainoastaan julistetun evankeliumin, Jumalan eläväksi tekemisen sanan, välityksellä. Siksi Kierkegaardin ja Lewisin perintö haastaa aikamme teologeja samaan tehtävään, saman vai-

van alle. Kristukselle uskollisten teologien tulee käyttää kaikki lahjansa niin evankeliumin palvelemiseen kuin epäuskon teologian vastustamiseenkin.

Eräs Kierkegaardin lentävistä lauseista kuuluu: Jeesus ei tullut tekemään dosentteja, vaan opetuslapsia. ●

Timo Eskola

● Perustalla

Rukouksen varsinaisena perustana on Jumalan ensimmäinen käsky, jonka tuntemiseen rukouksen tulee johdattaa meitä. Onhan Jumala tässä käskennyt meitä rukoilemaan lujasti luottaen hänen lupaukseensa ja myös tämän perusteella luvannut kuulla meitä. Tämän käskyn tulisi johdattaa meitä näkemään hätämme ja kurjuutemme, joka meitä painaa ja ahdistaa, niin että tarpeemme mukaan kantaisimme taakkamme iloisesti Jumalan eteen ja jättäisimme ne hänen kannettavakseen sydämeistämme uskoen hänen käskyynsä ja lupaukseensa. Meidän tulisi jäädä Jumalan sanan ja lupauksen varaan oikeassa uskossa varmasti luottaen siihen, että hän haluaa kuulla ja auttaa meitä. Tätä kaikkea meidän tulisi pyytää Kristuksen nimessä, jonka perusteella rukouksemme on Isalle mieluinen, niin että hän jakaisi meille Poikansa tähden runsaasti armoaan ja lahjojaan.

Lähestymme Jumalaa uskossa Kristukseen ja saamme turvallisen lohdutuksen siitä, että hän on meidän välimiehemme, joka on ansainnut meille kaiken

ja jota ilman emme ansaitse mitään muuta kuin vihaa ja armottomuutta. Niinpä apostoli Paavali kirjoittaa, että ”Kristus on avannut meille pääsyn tähän armoon, jossa nyt lujasti pysymme” ja ”me riehkimme siitä toivosta, että pääsemme Jumalan kirkkauteen” (Room. 5:2). Rukoilemme oikein Kristuksen nimeen jättäessämme itsemme hänen varaansa ja pyytäessämme, että rukouksemme kuultaisiin ja hyväksyttäisiin hänen tahtonsa perusteella, ei meidän itsemme vuoksi. Ne, jotka sitä vastoin rukoilevat omassa nimessään ja arvelevat Jumalan katsovan heidän puoleensa sekä kuulevan heidän pyyntönsä sen tähden, että he lukevat monia pitkiä, hartaita ja pyhiä rukouksia, eivät tule ansaitsemaan muuta kuin pelkkää vihaa ja tuomiota. He näet pyrkivät itse keräämään ansioita siinä, missä Jumalan yksin tulisi vaikuttaa, niin ettei Kristus ole enää minkään arvoinen eikä hänestä ole lainkaan hyötyä. (*Weimarer Ausgabe* 32, 415; 17 I, 252. Suom. **Ahti Hakamies**.) ●

Martti Luther

Artikkelit

5 | Isä meidän -rukouksen kolme sykliä

Kaikessa tuttuudessaan *Isä meidän* -rukous saattaa olla meille kuin tyhjä kuori, joka on menettänyt sisältönsä. **Jouko Martikainen** tarjoaa uuden näkökulman vanhaan rukoukseen.

12 | Läpinäkyvätön *vanhurskas*

Aila Mielikäinen selvittelee artikkelissaan suomen kielen *vanhurskas*-sanana alkuperää ja merkitystä.

17 | Aksioomat Raamatun ajatusten selventäjinä

Leo Karkia kirjoittaa Raamatun ajatuksista matematiikan näkökulmasta.

24 | Miten täyttäisimme johtajuusvajetta yhteiskunnassa ja kirkossa? Mitä on arvojohtajuus?

Viime aikojen julkisessa keskustelussa on noussut esille vahvan johtajan kaipuu. **Heikki Teittinen** ja **Jarmo Lehtonen** ovat perehtyneet asiaan.

● Isä meidän -rukouksen kolme sykliä

Jouko N. Martikainen

Kirjoittaja on Göttingin yliopiston täysin-palvellut itämaisen, erityisesti syyrialaisen kirkkohistorian professori ja asuu Liedossa. Hän piti tämän esityksen *Perustan* teologisilla opintopäivillä 2.1.2013.

Johdannoksi

Kahdesta eri syystä on haasteellista ryhtyä puhumaan *Isä meidän* -rukouksesta. Ensiksi: Se mikä on tuttua, on helposti liian tuttua. Se mikä on liian tuttua, ei herätä innostusta. Liian tutussa on kuin kuori, jota on vaikea murtaa. Kuoren alta ei odota enää löytävänsä uutta eikä innostavaa.

Toiseksi: On haasteellista puhua *Isä meidän* -rukouksesta ahkerille rukoilijoille, joita te kaikki epäilemättä olette. On täysin mahdollista, että joukossanne on superrukoilijoita, jotka ovat valovuosia minua edellä rukouksen harjoittajina. He ovat minua paljon syvällisemmin ymmärtäneet tämän suuren rukouksen ihanuuden. Ystävällisesti nyökkäillen he kuuntelevat esitystä. Sen jälkeen he voivat todeta itsekseen tai toisilleen: ”Ei se huono ollut, mutta paremminkin tästä aiheesta olisi voinut puhua!”

Tämän riskin olen nyt kuitenkin ottanut. Aluksi esittelen näkökohdat, joita pidän tärkeimpinä *Isä meidän* -rukouksen ymmärtämisessä.

Ensiksi: tämä rukous lähtee ensimmäisestä käskystä ja palaa siihen. Siitä syystä siinä on vain kaksi persoonapronominia: *sinä* ja *me*. Voinemme sanoa: Kun Jumala on kaikki kaikessa, on kielessä vain kaksi pronominia: *sinä* ja *me*. Olen sitä mieltä, että juuri tällaista on enkelten kieli. Siinä on vain nämä kaksi pro-

nominia. *Isä meidän* -rukous on siis enkelten kieltä.

Toiseksi: tässä rukouksessa on kolme toisiinsa nivoutuvaa kehää eli sykliä. Voimme puhua myös kolmioistumista, triadeista. *Kolmikehä* olisi ehkä asiallisesti osuvin termi, koska kukin kehä ohjautuu seuraavaan ja kertaan lopuksi oman alkunsa.

Isä meidän -rukouksella on ja voi olla myös kolme muotoa. Se on ensiksikin jokaisen Jumalan lapsen ikioma rukous. Se on toiseksi kaikkien Jumalan lasten yhteinen rukous, varsinkin jumalanpalvelus- eli liturginen rukous. Kolmanneksi – ja sitä pidän perustavana myös näille kahdelle muulle rukousmuodolle – se on alun perin ja varsinaisesti Herran Jeesuksen oma rukous Isälleen. Nyt hän rukoilee sitä Isän oikealla puolella ja sulkee kaikki häneen uskovat omaan rukoukseensa, yksitellen ja yhdessä. Kuuntelemme sitä siellä hänen viittansa suojassa.

Isä meidän -rukous on myös Pyhän Hengen sanomattomia huokauksia sydämesämme (Room. 8:26–39). Oikein onkin usein korostettu, että tämä rukous on lapseuden rukous, lunastettujen, täyden turvan löytäneiden Jumalan lasten rukous. Apostoli Paavali kirjoittaa siitä galatalaisille: ”Koska tekin olette Jumalan lapsia, hän on lähettänyt meidän kaikkien sydämeen Poikansa Hengen, joka huutaa: ’Abba! Isä!’” (4:6).

Isä meidän -rukouksen syklit eli kolmikehät

Isä meidän -rukouksen kolme sykliä eli toisiinsa nivoutuvaa kehää ovat

1. Vastaanottamissykli
2. Vapauttamissykli
3. Ylistämissykli.

Tällä rukouksella on näin kolminaisuus-opillinen syvärakenne. Myös Herran siunauksessa on samanlainen syvärakenne. Jumalan siunaus ja varjelus ovat Isän työtä. Hän kirkastaa kasvonsa meille Pojassaan ja on meille armollinen. Kun hän kääntää kasvonsa meidän puoleemme, hän jää luoksemme Pyhänä Henkenä ja antaa meille rauhansa.

Tällainen rakenne on mahdollinen vain siten, että Jumalassa itsessään on siihen perusta. *Isä meidän* -rukous rakentuu siten, että sen kolmijäseniset osat nojaavat Jumalaan itseensä. Syklit jäsentyvät toisiinsa yhtäältä sisätrinitaarisesti (*opera ad intra*) ja toisaalta pelastustaloudellisesti (*opera ad extra*).

Syklit edellyttävät toisiaan siinä järjestyksessä kuin ne ovat rukouksessa. Järjestystä ei siis voi muuttaa. Viimeistä ei voi asettaa ensimmäiseksi eikä ensimmäisestä viimeiseksi eikä niitä kumpaakaan keskimäiseksi. Keskimäistä ei voi siirtää alkuun eikä loppuun. Rukouksen kolme osaa nojaavat toisiinsa ja rakentuvat tässä järjestyksessä ja toisiinsa nivoutuen suuren Esi-rukoilijamme omaksi rukoukseksi Isälleen, sitten rukoukseksi meidän puolestamme ja vielä meidän omaksi rukoukseksemme. En pidä esimerkiksi **Lutherin** katekismusten jakoa seitsemään rukoukseen osuvimpana jäsennyksenä, vaikka liitynkin hänen selityksiinsä useissa kohdissa.

Herra Jeesus on rukoillut ja opettanut rukouksensa arameankielellä, ei ilmeisestikään hepreaksi eikä kreikaksi. Rukouksen kasvualusta on siis arameankielinen kulttuuri ja arameaksi tapahtunut heprealaisten tekstien tulkintaperinne. Sama koskee tietysti koko Uutta testamenttia.

Seuraavassa meditoin *Isä meidän* -rukousta siitä lähtien, että se on Vapah-
tajan oma rukous Isälleen, siis hänen ja Isän välistä sisätrinitaarista keskustelua. Siihen ja sen suojaan hän vetää kaikki häneen uskovat. Me kuuntelemme hänen

rukousta ja rukoilemme sitä yhdessä hänen kanssaan hänen suullaan, ja hän rukoilee meidän suullamme

ISÄMME, JOKA TAIVAASSA

Tämä avausilmaisu on sanatarkasti: ”Isämme, vetten tuolta puolen.” Tässä Herra Kristus katsoo ympärilleen ja vie meidät Isänsä luo, tekee Isänsä meidänkin Isäksemme. Näin Jumala tulee luoksemme. Hän, joka on ”vetten tuolla puolella”, siis vetten takana eli transsendenttinen, on Herramme omassa mahtisanassa myös keskellämme. Jumalamme on nyt meitä lähellä ja samalla ymmärryksemme tavoittamattomissa. Näin rukoillessaan Herra Kristus asettaa meidät peruslukemille.

Tämän Luther on sanoittanut ylittämättömällä tavalla ensimmäisen uskonkappaleen selityksessään: ”Minä uskon, että Jumala on minut luonut, antanut minulle ruumiin ja sielun, silmät, korvat ja kaikki jäsenet, järjen ja kaikki aistit, ja että hän pitää nämä vielä voimassa.” Siinä Jumala asettaa koko luomakunnan ympärillemme. Se on hänen naamarinsa, jonka suojassa me voimme olla hänen edessään ja välttyä tuhoutumiselta.

Vastaanottamissykli

Rukouksen kolme ensimmäistä huokaus-
ta ymmärrämme yleensä siten, että siinä liikesuunta on rukoilijasta Jumalaan. Kun kuitenkin katsomme arameankielen tässä käytettyjen ilmaisujen luontaista merkitystä, suunta onkin juuri päinvastainen.

Rukoushuokaukset on muotoiltu siten, että Jumalaa pyydetään toimimaan ja rukoilija ottaa vastaan Jumalan toiminnan ja vastauksen rukoukseen.

Arameassa tässä on kolme imperfektimuotoa. Arameassa imperfektiä käytetään futuurina. Usein se ilmaisee myös toivotun, siis tässä rukoillun tapahtuvak-

si. Jussiivia, jonka heprea tuntee, ei ole arameassa. Jussiivi tarkoittaa 3. persoonan imperatiivia, siis juuri niitä muotoja, joita *Isä meidän* -rukouksen suomennot käyttää: ”Olkoon”, ”Tulkoon”, ”Tapahtukoon”. Ne ovat muodoltaan samanlaisia kuin Jumalan luomissanat Raamatun alussa. Ero on vain siinä, että Raamatun kielenkäytössä rukoilija käyttää passiivimuotoja esittäessään rukouksensa. Näin osoitetaan kunnioitusta Jumalalle.

PYHITETTY OLKOON SINUN NIMESI

Tässä verbi on hankalasti käännettävässä *Etpa'al* -muodossa. Se on intensiivimuodon refleksiivi. Se voi merkitykseltään olla myös passiivi. Ehkä sen voisi kääntää näin: ”Tulkoon nimesi pyhittäytyneenä keskellemme ja tehköön meidät pyhittäytyneiksi.” Tämän rukoushuokauksen taustalla on Jumalan itseilmoitus Sinaila. Tässä Herra Kristus tunnustaa Isänsä siksi, joka hän on: ”Minä olen Jahve, sinun Jumalasi. Älä aseta muita jumalia minun kasvojani vasten.” Nimessään Jahve astui kansansa keskelle. Nimi ja kasvot kuuluvat yhteen. Näin Herra Kristus täyttää ensimmäisen käskyn ja sulkee meidät täyttämäänsä käskyyn. Näin Jumala tunnustetaan Jumalaksi.

Tässä on jotain hyvin ihmeellistä: Herra Kristus, joka on antanut meille Jumalan, Jahven, nimen, antaa itsensä Isälleen. Sitten Isä antaa hänet meille omana nimenään. Näin Jumala tulee nimessään pyhittäytyneenä keskellemme ja pyhittää meidät nimensä mukaisiksi. Tällä tavalla Jumala on yksi.

Tämän ohella rukouksen taustalla on Jesajan ilmestysnäky: ”Pyhä, Pyhä, Pyhä on Herra Sebaot.” Hänen kirkkautensa täyttää kaiken maan. Kun Jumala pyhittää nimensä, rukoilija joutuu Jesajan tavalla parahtamaan: ”Voi minua, minä hukun! Minulla on saastaiset huulet, ja saastaiset

huulet on kansalla, jonka keskellä elän, ja nyt minun silmäni ovat nähneet Kuninkaan, Herran Sebaotin.” Tästä hädästä selviämme vain siten, että hehkuva hiili koskettaa huuliamme. Tämä hehkuva hiili on Herra Kristus. Häntä koskee toinen ensimmäisen syklin rukoushuokaus.

TULKOON VALTAKUNTASI – KUNINKUUTESI

Muistamme evankeliumien alkusanoman: ”Jumalan valtakunta/kuninkuus on tullut lähelle.” Aramean ilmaisu tarkoittaa oikeastaan: ’Hän on astunut keskellemme’ (Mark. 1:14–15). Jumalan kuninkuus on sitä, että ensin Israel ja sitten kaikki kansat tunnustavat hänet kuninkaakseen. Silloin kaikki, luomakunta, kansat ja jokainen ihminen, rakastavat Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistään niin kuin itseään. Jumalan mahdikkuus tunnustetaan ja siitä iloitaan. Tämän rukoilija, siis Herra Kristus, pyytää sydämeästään, että Jumala tulisi tällä tavalla kaiken elämän ja toiminnan keskukseksi. Herra Kristus siis pyytää Isältään valtakunnan eli kuninkuutensa saapumista. Hän itse on kuitenkin juuri se, joka asettaa ja tuo kaikkeen maailmaan kuninkuutensa. Tässä voimme vain ihmetellä tätä ihmeellistä rakkauden kantamaa vastavuoroisuutta. Kuninkuus on Jumalan, mutta Rukoilija on Kuningas.

Isä meidän muodostuu kolmesta syklisestä eli triadista, jotka edellyttävät toisiaan. Ensimmäinen niistä päättyy siten, että se (”tapahtukoon sinun tahtosi”) sitoo kolme ensimmäistä rukousta yhteen ja ankkuroi ne rukouksen kokonaisuuteen:

TAPAHTUKOON SINUN PELASTUS- TAHTOSI MYÖS MAAN PÄÄLLÄ NIIN KUIN TAIVAASSA

Kiinnitätte varmaan huomion lisäykseeni: ”pelastustahtosi”. Tämän rukouksen

ymmärtämishorisontin kannalta lisäys on ratkaiseva: ”myös maan päällä” korostuu kontrastissaan: ”niin kuin taivaassa”. Näin Herramme viittaa sisätrinitaariseen lunastuspäätökseen: Isä ja Poika ja Pyhä Henki päättävät ihmiskunnan lunastuksesta Pojan inkarnoitumisen välityksellä.

Kysymys on samasta ”hyvästä tahdosta”, josta enkelit laulavat jouluyönä. Se ei siis ole ihmisten hyvä tahto vaan Jumalan pelastustahto, joka nyt koskee koko ihmiskuntaa. Siksi enkelit ylistävät Jumalaa laulamalla hänelle kunniaa korkeudessa eli hänen salatussa tuonpuoleisuudessaan.

Miten rukoilija ja hänen puhuttelunsa ”sinä” ovat sidoksissa toisiinsa? ”Pyhitetty olkoon *sinun* nimesi. Tulkoon *sinun* valtakuntasi. Tapahtukoon *sinun* tahtosi.”

1. Puhuttelija-rukoilija ja Puhuteltu – tuo ”Sinä” – tuntevat toisensa.
2. Rukoilija ei vaadi omalle minuudelleen itsenäistä, toisesta riippumatonta pätemisaluetta vaan haluaa vain Toisen pätevästi eli ulottavan vaikutuspiirinsä kaikkeen, koska hän, jota rukouksen, on uskollinen ja vanhurskas. Hän on ainoa, jossa ei ole vääryyttä ja joka voi kukistaa kaiken väärän.
3. Tosiasiassa nämä kolme rukousta edellyttävät kummankin osapuolen täyttää vapautta. Ensimmäisen syklin verbi-muodot ovat samanlaisia kuin Jumalan luomissanat Genesiksessä tai Karitsan neljä ensimmäistä sinettien avaus-sanaa Ilmestyskirjassa. Rukousten Puhuteltu asettaa siis nimensä pyhittämisen, valtakuntansa tulemisen ja pelastustahtonsa toteutumisen rukoilijan valtaan, sillä ehdolla, että rukoilija tunnustaa ensimmäisen käskyn eli tunnustaa Jumalan vanhurskaaksi ja oikeamieliseksi, hyväksi, jossa ei ole vääryyttä.

Vain Herra Kristus rukoili nämä kolme rukousta ensimmäisestä käskystä lähtien: ”Ei minun tahtoni, vaan sinun.” Nyt me voimme tehdä samoin kuuntelemalla, kun hän rukoilee.

Ensimmäinen sykli kiertää takaisin alkuunsa. ”Isämme taivaissa” ja ”niin kuin taivaissa” kuuluvat yhteen. Sykli avaa meille kaiken, mitä Jumala antaa. Rukoilijan tehtävänä on ottaa vastaan, kun Jumala pyhittää itsensä meissä ja keskellämme, ottaa vastaan hänet Kuninkaana ja ottaa vastaan hänen pelastustahtonsa eli pelastustaloutensa. Rukouksen kaksi muuta sykliä rakentuvat tämän ensimmäisen varaan.

Vapauttamissykli

Tälle toiselle syklille on tunnusomaista, että siinä painopiste on vapauttamisessa. Yleensä pidämme sen kolmea rukoushuokausta vain tavanomaisina pyyntörukouksina. Lähemmin tutkittuna ne kasvavat ulos tästä luonnehdinnasta.

ANNA MEILLE TÄNÄ PÄIVÄNÄ
MEIDÄN JOKAPÄIVÄINEN LEIPÄMME

Näin rukoilee vain se, joka on vapaa mammonasta ja haluaa olla siitä vapaa. Hän ei turvaudu mihinkään muuhun kuin Luojaansa ja odottaa saavansa päivittäisen ravintonsa häneltä. Mammonaan sitoutunut, jollainen kukin meistä on, ehkä eriasteisesti, haluaa turvata ruokansa ja elantonsa jollakin sanoisinko konkreettisemmalla tavalla, sellainen kun tuntuu jotenkin turvallisemmalta. Tästä käy kuitenkin selvästi ilmi, että Jumala ei ole vielä meitä vapauttanut ottamaan vastaan kaikkea häneltä, kaiken Luojalta. Tähän rukoukseen sisältyy myös toinen vaikeaselkoinen kohta.

Käsikirjoitusperinteessä adjektiivi ”jokapäiväinen” on *epiousios*, latinaksi *super-*

substantialis. Se on aiheuttanut tutkijoille paljon päänvaivaa. Siksi on syytä etsiä selitystä tähän lähtemällä arameasta.

Varhainen syyriankielinen evankeliumikäskirjoitus nimeltä *Curetonianus*, samoin **Efraim Syyrialaisen** *Diatessaron*-teksti sisältävät tämän rukouksen seuraavassa muodossa: ”Kestävä/ikuinen päivän leipä anna meille”: ”Lahman amina d.jawma haw lan.” Kääntämisen tekee vaikeaksi aramean adjektiivi *amina* ’kestävä, luja, ikuinen’. Se on *aamen*-sananjohdannainen. Voisimme siis kääntää rukouksen myös näin: ”Anna aamenenkaltaisen päivän leipä.”

Monet seikat puhuvat sen puolesta, että Herramme muotoili rukouksen tietoisesti siten, että se tarkoittaa jokapäiväistä leipää ja häntä itseään ikuisena leipänä. Johanneksen evankeliumissa hän sanoo: ”Minä olen elämän leipä. Joka tulee minun luokseni, ei koskaan ole nälissään, ja joka uskoo minuun, ei enää koskaan ole janoissaan.” (6:35.)

ANNA MEILLE MEIDÄN SYNTIMME ANTEEKSI

Niin kuin jokapäiväisen – tai aamenenkaltaisen – päivänleivän kohdalla, niin myös tässä Herra Kristus, Jumala ja ihminen, asettuu meidän osaamme ja ottaa sen omakseen. Meidän persoonassamme hän pyytää meille vapautusta synneistä eli syntiemme anteeksiantoa Isältään ja Hengeltään.

Rukouksen jatkossa Herramme määrittelee uudelleen persoonapronominin *me*. ”Niin kuin mekin annamme anteeksi...” Tässä subjektina on Pyhä Kolminaisuus. Lunastuspäätöksen mukaisesti Pojan inkarnaatio on syntiemme – nyt siis meidän – anteeksiantamisen perusta. Ensimmäinen Herra Kristus pyytää meidän persoonassamme anteeksiantoa Jumalalta ja sitten antaa yhdessä Isän ja Hengen kanssa rik-

komuksemme meille anteeksi. Näin hän määrittelee uudelleen *me*-pronominin eli vetää meidät mukaan Jumalaan. *Me*-pronominin onkin tässä jo enkelten kieltä.

Tämä ihmeellinen ihmisen korottaminen antaa taustan tämän triadin kolmannelle rukoukselle.

ÄLÄKÄ SAATA MEITÄ KIUSSAUKSEEN

Luther sanoo, ettei Jumala kiusaa ketään. Silti hän väistämättä saattaa meidät kiusaukseen. Olemme tässä hyvin vaikean ongelman kanssa tekemisissä. Pyhän Kolmiyhteyden ylivoimainen mahdikkaus, josta perinteemme puhuu lakina, pakottaa pahan tulemaan meissä entistä pahemmaksi. Pyhä laki törmää meissä meille itsellemme piiloon jäävään pahuuteen. Sen Jumalan mahdikkaus pakottaa tulemaan esille loukoistaan. Sen me koemme haluna toimia kaikessa vastoin ensimmäistä käskyä ja muita käskyjä. Laki siis herättää synnin ja suorastaan kiihottaa meitä siihen. Vika ei ole laissa vaan meissä asuvasa pahuudessa, jota noudattaisimme – ja noudatammekin auliisti.

Tästä syystä vain huokaus Jumalan puoleen vapauttaa meidät itsestämme ja sitoutuneisuudestamme Pahaan. ”Älä saata meitä kiusaukseen” on siis huokaus vapautua sidoksista pahaan. Sen jälkeen rukoukiliija suuntaa Jumalalle pyynnön, jonka vain tämä voi täyttää:

PÄÄSTÄ MEIDÄT PAHASTA

Tämän toisen, vapauttamisen syklin kohdalla on vielä muistettava, että Raamatussa ”kiusaus” tarkoittaa usein myös koetelemusta/koettelemista. Siksi rukouksen taustaksi on asetettava ensiksikin syntiintuonnan lankeemuskertomus, toiseksi Abrahamin koetteleminen, Israelin kansan kiusat ja kiusaukset autiomaassa ja etenkin Herran

Kristuksen omat kiusaukset autiomaassa. Näihin tiivistynyt kokemus puhuu yksiselitteisesti sen puolesta, että koetteleminen on väistämätön osa kaidan tien vaellusta ja vain Jumala voi vapauttaa siitä pahasta, joka koettelemuksissa tulee eteemme ja nousee sisältämme. Siksi Herra Kristus, joka ottaa osamme omakseen, huokaa näin puolestamme Isälleen tietäen heikkoutemme ja taipumuksemme, siis sen, että valitsemme mieluusti väärän ja vain vastahakoisesti oikean, vaikka juuri päinvastaisen pitäisi olla meille mieluisinta.

Ensin siis tunnustamme Jumalan mahdin ja vanhurskauden ja sitten pyydämme Pyhää Henkeä tulemaan vapaudeksemme eli päästämään meidät Pahasta. ”Vain Herra hänet voittaa.”

Toisen syklin edellytyksenä on ensimmäinen eli Jumalan tuleminen luokseemme Herrassa Kristuksessa.

Ylistämissykli

Kolmatta sykliä pidämme helposti vain rukouksen päättävänä ylistyskaavana. Kuitenkin koko rukous ohjautuu sitä kohti. Mikä on sen erityinen sisältö? Miten se sitoo koko rukouksen yhteen ehjäksi kokonaisuudeksi? Nyt meditoimme osioista kolmatta eli viimeistä sykliä:

SILLÄ SINUN ON VALTAKUNTA,
VOIMA JA KUNNIA, IANKAIKKISESTI

Arameassa rukous alkaa ja päättyy nominaalilauseella. Sellainen kuvaa aina pysyvää tilaa tai tosiasiaa. ”Isä meidän, joka taivaassa” ei sisällä arameassa verbiä. Rukouksen kolmannen triadin alku vaatii osakseen erityistä huomiota:

”Sillä sinun on...” Meistä tämä tuntuu vain tavanomaiselta ylistyskaavan johdannolta. Tosiasiassa siinä puhutaan Jumalan sisäisistä ominaisuuksista. Arameaksi se kuuluu *dilak*. Tämä

demonstratiivipronominin ja possessiivisuffiksin yhdistäminen tarkoittaa aina ’sinun omasi’ tai ’sinun ominaisuutesi’. Kun tämä lyhyt sana käännettiin kreikkaan, siitä tuli *idiooma*. Löydämme sen latina-laistettuna tutusta *communicatio idiomatum* -opistamme.

Isä meidän päättyy ylistykseen: ”Sillä sinun omiasi, siis vain sinulle ominaisia, ovat valtakunta eli kuninkuus, voima ja kunnia.” Arameassa tosin ei tässä käytetä *olla*-verbiä. Nominaalilause painottaa asian faktaluonnetta: ”Sillä vain sinun ominaisuuksiasi: kuninkuus, voima/mahdikkuus ja kunnia/kirkkaus.” Jumala on itsessään tällainen, ei kukaan muu.

Kaikki on Jumalan ”sinän” läpitunkemaa. Kaikki hallintavalta eli kuninkuus on samalla myös tuo sinä. Kaikkivaltius eli ”voima” on Jumalan sinän läpitunkemaa. Kirkkaus ja kunnia, hepreassa oikeastaan ”painavuus”, on Jumalan sinän läpitunkemaa. Ei ole hänestä riippumatonta energiaa, ei hallintavaltaa, ei mitään muutakaan. Siksi tämä doksoologia paljastaa kaiken väärän.

Huomaamme, miten hienoviritteisesti *Isä meidän* on rakennettu. Alkupuhuttele sisältää Jumalan ulospäin suuntautuvat ja sisäänpäin suuntautuvat työt, *opera ad extra* ja *opera ad intra*, eli hänen pelastustahtonsa ja Triniteetin sisäisen elämän. Kolmannen triadin alku taas puhuu sisäisestä elämästä pelastustalouden edellytyksenä. Pelastustalous on koottu tiiviisti toisen osion kolmeen lausumaan: päivän leipä, syntien anteeksianto lunastuspäätöksen perustalta ja vapautuminen Pahan kahleista.

Ensimmäisessä osiossa pelastustalous ja Triniteetin sisäinen elämä kulkevat rinnan: ”Sinun/Sinä” on Triniteetti itsessään, *opera ad intra*. Nimesi pyhittäminen, valtakuntasi tuleminen ja tahtosi tapahtuminen ovat ulospäin suuntautuvaa pelastustaloutta. Kolmas sykli avaa meille Jumalan

salatun olemuksen, sen, mitä hän on itsessään.

Isä meidän on tiivistelmä vanhan liiton keskeisimmistä teemoista. Se on samoin tiivistelmä uuden liiton pääaiheista edellyttäen, että Herra Kristus rukoilee sitä meidän puolestamme. *Isä meidän* kokoa näin itsensä vanhan ja uuden liiton ja on avain kumpaankin.

SINUN (OMINAISUUTESI) ON KUNINKUUS/VALTAKUNTA

Jumalan kuninkuus on hänen järjestynyt maaailman ja koko universumin hallintaansa. Herra Kristus, joka näin rukoilee, on kuitenkin itse tuo Kuningas. ”Minulle on annettu kaikki valtaa taivaassa ja maan päällä.” Poika tunnustaa kuninkuuden Isän erityiseksi ominaisuudeksi. Isä antaa kuninkuutensa Pojalle. Antaessaan kuninkuuden Isälle Poika on vapaa ja rakastaa Isää. Isä on vapaa ja rakastaa Poikaa ja antaa kuninkuuden Pojalle. Tämä vapaus ja rakkaus, tämä kaiken konkretisointi, personointi ja Personoiija on Pyhä Henki.

Voima on Jumalan ominaisuus. Jeesuksen aikana *voima* oli tavallinen nimitys Jumalasta, koska nimi *Jahve* oli liian pyhä käytettäväksi.

Herramme itse sinetöi kohtalonsa vastatessaan ylipapin kysymykseen: ”Oletko sinä Messias?” ”Olen.” ”Te saatte nähdä Ihmisen Pojan istuvan Voiman oikealla puolella.” Tässä hän käyttää Danielin ennustusta Ihmisen Pojasta, joka johdetaan Ikiaikaisen/Vanhaikäisen” luo ja jolle annetaan valta, kunnia ja kuninkuus/valta-

kunta (Dan. 7:13–14). *Isä meidän* -rukouksen lopussa hän siis käyttää näitä samoja käsitteitä ja ilmoittaa niiden olevan Isänsä ikuisia ominaisuuksia. ”Sillä sinun on kuninkuus, voima ja kunnia iankaikkisesti.” Nämä annetaan kuitenkin Herrallemme itselleen. Me saamme katsella sitä kirkkautta eli kunniaa, jonka Isä antaa ainoasyntiselle Pojalleen.

Kunnia ja kirkkaus ovat läpi Raamatun Jumalan erityisen valomahdikkouden ja kaikkivaltiuuden ilmentymiä. Herra Kristus itse käyttää niitä kuvatessaan toista tulemistaan: ”Kun Ihmisen Poika tulee kirkkaudessaan kaikkien enkelien kanssa, hän istuu kirkkautensa valtaistuimelle” (Matt. 25:31). Tässä hänen sanassaan yhdistyvät ihanalla tavalla hänen ihmisyytensä ja jumaluutensa, jollaisena hän on täyttävä kaiken kunniansa kirkkaudella.

Kun tätä mietiskelee suhteessa kaikkien siihen, miten ahnaasti kansat ja kaikki ihmiset haluavat itselleen kunniaa, joutuu painamaan päänsä häpeästä ja käymään katumukseen. Se on vain tuhkakasi palavaa kuonaa Herramme kirkkauden kunnian ilmestyessä.

Rukoillessaan *Isä meidän* -rukousta meidän puolestamme Herra Kristus täyttää ensimmäisen käskyn: hän tunnustaa oikein Jumalan ykseyden. Tässä rukouksessa hän yhdistää Pyhän Kolminaisuuden ulkoiset ja sisäiset työt. Lisäksi hän ottaa omakseen jokaisen ihmisen ja koko ihmiskunnan osan. *Isä meidän* onkin Kolminaisuuden sisäistä saarnaa, jota me saamme kuunnella ja johon Herraa Kristus meidät kohottaa. ●

● Läpinäkymätön vanhurskas

Aila Mielikäinen

Kirjoittaja on Jyväskylän yliopiston suomen kielen emeritaprofessori. Hänen opetus- ja tutkimusalaansa ovat kuuluneet murteet, sosiolingvistiikka ja kirjasuomen kehitys. Hän oli vuosina 1989–1997 toimineen evankelis-luterilaisen kirkon käsikirjakomitean jäsen.

Ongelmallinen yhdyssana

Monet nykyiset uskonnollisen, kirkollisen kielen sanat ja teologiset termit ovat peräisin uskonpuhdistuksen alkua ajoilta eli suomen kirjakielen syntyvaiheista. Osa niistä periytyy vielä varhaisemmalta kaudelta. Yksi tällainen sana on adjektiivi *vanhurskas*, josta on muodostettu myös ominaisuudennimi *vanhurskaus*. Molemmat esiintyvät runsaslukuisina sekä **Mikael Agricolan** teoksissa että muissa 1500-luvun alkupuolen kirkollisissa teksteissä. Ne ovat säilyneet nykyaikaan saakka Raamatunkin keskeisinä termeinä (kr. *dikaïos*, hepr. *šaddîq*, lat. *justus* 'vanhurskas').

Vanhurskas on yhdyssana, josta voi erottaa sanan *hurskas*, mutta erikoinen alkutavu *van-* tekee siitä semanttisesti läpinäkymättömän eli sen kokonaismerkitystä ei voi päätellä osien perusteella. Muiden kielten vastineissa on sen sijaan hahmotettavissa selvä viittaus 'oikeaan' tai 'oikeuteen' kuten 'vanhurskautta' tarkoittavissa sanoissa *rättfärdighet* (ruotsi), *Gerechtigkeit* (saksa), *righteousness* (englanti), *justitia* (latina) ja *ōglus* (viro; ks. Palola 2011: 11–12). Miten suomen kieleen on valittu sana, jolla ei näytä olevan mitään yhteyttä näihin?

Vanhurskaan alkuperä

Kansanetymologisesti *vanhurskas* on tullut joskus *vaaka*-alkuiseksi yhdyssanaksi, eli se olisi lyhentynyt muodosta *vaa'anhurskas*. Alkuosa on saatettu yhdistää myös *vanha*-sanaan. *Vaaka*-selitystä on perusteltu teologisesti, mutta kielitieteellisesti selitys on kestänyt. Skandinaavinen lainasana *vaaka* on kuulunut kyllä vanhimpaan kirjasuomeen, mutta siitä muodostetut yhdyssanat ovat enimmäkseen uudehkoja nominatiivialkuisia substantiiveja (*vaakataso*). Semanttisesti *vaa'an*-alkuista yhdysadjektiivia on vaikea rinnastaa muihin samanrakenteisiin yhdyssanoihin (vrt. *höyhenenkevyt* 'kevyt kuin höyhen', *raudanluja*).

Van-tavun taustalla onkin *vaka*-adjektiivin genetiivimuoto *vaan* (vrt. *haka haan*), joka on kulunut lyhytvokaaliseksi. *Vaka* on vanha omaperäinen sana, ja se tavataan kaikista itämerensuomalaisista kielistä. Sen merkityksiä ovat eri sanakirjojen mukaan olleet mm. 'vakaa, luja, totinen, kelpo, rehti, rauhallinen, oikeamielinen'. Siitä on johdettu edelleen adjektiivit *vakava* ja *vakainen*.

Hurskas on puolestaan vain suomen kieleen omaksuttu germaaninen lainasana, jolla on murteissamme ollut useita merkityksiä kuten 'viisas, tietäväinen' tai 'hillitön, hurja, tuhmaavainen', joskus myös 'vikkela' tai 'rohkea'. Ensin mainittu merkitys on edelleen tuttu sanonnasta *ei tule hullua hurksaammaksi* 'viisaammaksi'. (Hakulinen 1969: 182–183.)

Vaka vanhassa kirjasuomessa

Vaka-adjektiivista on runsaasti esimerkkejä vanhassa kirjasuomessa (n. 1540–1820). Se on kuulunut Agricolasta lähtien myös kaikkiin tämän kauden raamatunkäännöksiin.¹ Sanaa on käytetty ensisijaisesti Jumalan, Jeesuksen ja ihmisen ominaisuuksista, kuten seuraavista Agricolan Uuden testamentin ja vuoden 1642 Biblian jakeista näkyy:

- 1. Kor. 10:13 *Mutta Jumala on waca* (Biblia 1642).
- Joh. 7:28 *mutta se on waca ioca minun lehti* (UT 1548, MAT II: 266; samoin Joh. 7:18 ja 8:26).
- Mark. 12:14 *Mestari / Me tiedhem ettes waca olet* (UT 1548, MAT II: 145).
- Ps. 143:2 *Sillä ei yxikän eläwä ole waca sinun edesäs* (Biblia 1642).

Vanhan kirjasuomen aikainen oikeinkirjoitus ei kuitenkaan paljasta, että *vaka* on todella lyhytvokaalinen, sillä ensi tavua kauempana pitkät vokaalit kirjoitettiin 1800-luvun alkuun saakka yhdellä kirjaimella: *pitä* = pitää, *huonen* = huoneen. Kirjoitusasun *waca* voisi siten lukea *vaka* tai *vakaa*, Agricolan ja hänen aikalaistensa teksteissä vieläkin useammalla tavalla. Perusmuodon pystyy silti pääättelemään taivutusmuodoista: sanan heikkoasteiset

¹ Olen poiminut raamatunsuomennosten sanatiedot ja esimerkit seuraavista painetuista lähteistä: *Mikael Agricolan teokset* (UT 1548 ja VT:n käännökset; MAT I–III), *Biblia* 1642 (näköispainos), *Biblia* 1685, *Biblia* 1776, *Biblia* 1776/1991 (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys, Oulu), *Raamattu* 1938 ja *Raamattu* 1992. Poiminnan apuna olen käyttänyt myös Kotimaisten kielten keskuksen sähköistä *Vanhan kirjasuomen korpusta* ja *Raamattu.uskonkirjat*-sivustoa, jotka sisältävät kuitenkin vain osan käyttämästäni käännöksistä.

muodot on kirjoitettu 1700-luvulle saakka yleensä g:llisinä (Agricolalla myös gh):

- 2. Kor. 6:9 *Ninquin wietteliet / ia quiten gin Waghat* (UT 1548, MAT II: 505).
- Matt. 10:16 *olcat sentähden taitawat nijncuin kärmet / ja wagat nijncuin mettiset* (Biblia 1642).
- 2. Kun. 20:3 *muista että minä olen uscolli sest ja wagalla sydämellä waeldanut sinun edesäs* (Biblia 1642).

Kyse on k:n aiemmasta heikkoasteisesta vastineesta, umpitavun edellä esiintyneestä soinnillisesta palataalispirantista (lukutapa *wayat*, *wayalla*), joka on kadonnut tai muuttunut muiksi äänteiksi (vrt. *jaan*, *jaettu*; *suvun*, *kuljen*, vanh. *pelvon*, *peljäätä*). Jo keskiajalla on kato ollut yleinen edustustapa, mutta g:tä käytettiin kirjoituksessa varsinkin kahden samanlaisen vokaalin välissä 1700-luvulle saakka, ilmeisesti kirjoitustradition vuoksi: *tegen*, *cogosa*, kauimmin *lugun*, *sugun*. (Rapola 1965: 114–115.) *Wagan*-genetiivissä sillä oli myös sanojen merkityksiä erottava tehtävä, sillä näin se saatiin eroon Raamatun teksteissä erittäin usein toistuvasta *vaan*-konjunktioista. Ääntämys saattoi puhutussa kielessä olla silti jo kokonaan kadon kannalla.

Vanhuras-sanueeseen g:tä tai gh:ta ei ole missään vaiheessa merkitty, mikä kertoo sekin spirantin kadon varhaisuudesta. Määriteosa esiintyy sitä paitsi Agricolasta lähtien silloin tällöin kaksikirjaimisena eli selvästi pitkävokaalisena (*vaanhurskas*, *vaanhurskaus*, *vaanhurskauttaa*), ja tällaisia muotoja on mainittu vielä 1800-luvullakin (Rapola 1962: 57–58). Puheessa ja ääntämyksessä on siis ilmeisen pitkään säilynyt *vaan*-alkuinen rinnakkaisasu. Yhdyssanan alkuosana *vaan* on voinut helposti kulua lyhytvokaaliseksi, varsinkin jos *hurskas*-sanaa on painotettu ja etenkin siinä vaiheessa, kun muotoa ei ole

enää osattu yhdistää *vaka*-sanaan (Hakulinen 1969: 185).

Toisaalta kyse voi olla myös kirjoitusasusta, joka on periytynyt sellaisenaan Agricolan aikaa vanhemmista teksteistä, olihan niissä pitkien vokaalien merkintä vielä epäjohdonmukaisempaa kuin Agricolan oikeinkirjoituksessa. Poikkeuksellinen kirjoitustraditio säilyi eräissä tavalisemmissakin sanoissa jopa 1700-luvulle saakka (*äni, änen, ären, uteen*), vaikka ensitavun pitkissä vokaaleissa päästiin Agricolan jälkeen suunnilleen nykyiselle kannalle. (Rapola 1965: 72.)

Raamatunsuomennoksissa g:lliset muodot väistyivät osittain jo **Henrik Florinuksen** toimittamasta ”sotaraamatus-ta” 1685: *wagat, wagalla ~ waat, waalla*. **Antti Lizeliuksen** uudistamassa Bibliassa 1776 eli ns. Vanhassa kirkkoraamatussa *waat, waalla* näyttää olevan jo valtatyyppi, mutta *wagat*-asuisia jäänteitäkin oli vielä (esim. Ps. 140:14, Matt. 10:16).

Vakaan tulo kirjasuomeen

1800-luvulla *vaka* alkoi vaihtua pitkävokaaliseen muotoon *vakaa*, joka on murteissa tavattava rinnakkaisasu, ja uusi, selkeämmin hahmotuva muoto syrjäytti lyhytvokaalisen asun lopullisesti 1900-luvulla (SSA s.v. *vaka*). Hankalaa taivutus-ta onkin arveltu syyksi siihen, ettei *vaka* säilynyt; viron kielessä *vaga* on sen sijaan vakiintunut *hurskaan* vastineeksi (Hakulinen 1969: 186).

Sanojen vaihtumista voi seurata sanakirjoista. **Elias Lönnrotin** *Suomalais-Ruotsalaisessa Sanakirjassa* 1866–1880 on ensisijaisena hakusanana *vaka*, ja *vakaan* kohdalla on vain viittaus tähän. *Nyky-suomen sanakirja* ja sitä uudempi *Suomen kiel-*
len perussanakirja mainitsevat *vaka*-asun vanhentuneena tai runokielisenä (vrt. *vaka* vanha Väinämöinen), mutta *Kielitoimiston sanakirjassa* on enää vain hakusana *vakaa*.

Raamattuun *vakaa* ilmaantui vuoden 1776 Biblian uusissa painoksissa, todennäköisesti 1800-luvun jälkipuoliskolla, jolloin oikeinkirjoitusta ja kieliasua uudistettiin vähitellen. Täysin johdonmukaiseen lopputulokseen ei kuitenkaan päästy, sillä se nykyversio, jota eräät herätysliikkeet yhä käyttävät, sisältää kahdentyyppisiä muotoja: perusmuotona on *vakaa*, mutta taivutusmuodoissa vaihtelevat *vaka* ja *vakaa*, esim. 2. Moos. 18:21 *Niin etsi sinä kaiken kansan seasta vaat miehet*; Jes. 38:3 *vaalla sydämellä*; 1. Kun. 3:6 *vakaalla sydämellä* (Biblia 1776/1991).

1900-luvun raamatunsuomennokset ovat jo pitkävokaalisen *vakaan* kannalla, joskin sana on usein korvattu muilla vastineilla (esim. *totinen, uskollinen, oikeamielinen; rehellinen, kelvollinen, nuhtee-ton*). Tällaiset sanojen vaihdokset olivat tyyppillisiä myös vanhemmissa käännöksissä. Esimerkiksi Paavali puhuttelee Timoteusta Agricolan mukaan *toimellisena* poikanaan (1. Tim. 1:2), mutta seuraavissa käännöksissä ilmaus on osoitettu *wagalle* (1642, 1685), *waalle* (1776) tai *vakaalle* (1776/1991) pojalle. Uusimmissa suomennoksissa määritteiksi on valittu *oikea* (1938) ja *hengellinen* (1992).

Keskiajan perintöä vai uusia sanoja?

Vanhurskas ja *vanhurskaus* ovat molemmat todennäköisesti katolisen keskiajan perintöä. Sen sijaan *vanhurskauttaa*-verbi on tavoitettu ensimmäisen kerran vasta Agricolan raamatunkäännöksistä (UT 1548 ja VT:n käännökset). Sen merkitys on ollut mm. ’julistaa syyttömäksi’, eikä aina ole kyse Jumalan toiminnasta (esim. Jes. 5:23, MAT III:465). Kiinnostava käännösvalinta on se, että 1600–1700-luvun raamatunsuomennoksissa verbi on vaihdettu useimmiten sanaliitoksi *tehdä vanhurskaaksi* (esim. Room. 8:30), joskus *lukea vanhurskaaksi* tai

tulla vanhurskaaksi, olla vanhurskas (Agricola vanhurskautettu). Vuoden 1938 Raamatussa on palattu vanhurskauttaa-verbin käyttöön, Roomalaiskirjeessä jopa lisäty sitä, kun taas vuoden 1992 käännös on vanhempien käännösten kannalla (tehdä vanhurskaaksi esim. Room. 3:30, 4:5, 8:30, 8:33, Gal. 3:8).

Myös *hurskas* ja *hurskaus* ovat Agricolan käyttöön ottamia sanoja, sillä niitä ei ole muissa samalta ajalta säilyneissä käsikirja- ja evankeliumikirjateksteissä (Jussila 1998). *Hurskas* on helposti rinnastettu vanhurskaaseen. Näin siitä on kansankielisestä lähtökohdastaan huolimatta tullut vähitellen uskonnollisen kielen sana, 'jumallinen, harras, oikeamielinen'. Germaanisissa lainanantajakielissä se ei ole kokenut tällaista merkityksenmuutosta.

Vanhurskaan merkityksen hämärtäminen

Vanhurskas-sanueen ainekset ovat siis olleet 1500-luvun kielenkäyttäjille tuttuja, ja niitä on käytetty myös maallisessa kielessä. *Vaka*, *hurskas* ja *vanhurskas* ovat alkuaan merkityksiltäänkin lähellä toisiaan, ja usein ne esiintyvät raamatunsuomennoksissa yhdessä. Vuoden 1642 Biblian mukaan Jumala on *pyhä* / *wanhurskas* / *waca* (1. Joh. 1 jälkiselitys) tai jopa *hurscas ja waca* (Joh. 3 jälkiselitys); Nooa oli *hurscas ja waca mies* (1. Moos. 6:9) ja Job *waca ja hurscas ja Jumalata pelkäväinen* (Job 2:3). Agricolan suomentaman Efesolaiskirjeen esipuheessa selitetään jokaisen, joka uskoo evankeliumin, tulevan *Wanhurskaksi* / *waghaxi* / *eleuexi* / *autuaxi* ja *wapaaxi* *Laisista* / *Synniste* ja *Colemasta* (UT 1548, MAT II: 532).

Teologisten tulkintojen ja opillisten määritelmien myötä sanojen käyttökontekstit ja merkitykset ovat eriytyneet, mikä näkyy myös raamatunsuomennoksissa. *Vanhurskaalla* viitataan Jumalaan ja ihmi-

seen, *hurskaalla* enää vain ihmiseen. *Vaala* tai *vakaalla* kuvattiin vanhoissa käännöksissä sekä Jumalaa että ihmistä, mutta 1900-luvun suomennoksissa käyttö on rajoittunut lähinnä ihmiseen ja hänen toimintaansa tai ominaisuuksiinsa (esim. vaellus, kulku, sydän). *Vakaan* merkitys on siis supistunut 'lujaksi, horjumattomaksi', eli se ei ole enää yhtä abstrakti tai laajakäyttöinen kuin *vaka* on ollut. *Hurskas* taas on menettänyt alkuperäisen maallisen merkityksensä.

Merkitysten supistuminen on käänteinen ilmiö sanaston kasvulle: uusien ilmaisekinojen myötä käsitteet tarkentuvat, eikä yhden sanan tarvitse kantaa enää niin laajaa merkitysten kirjoa kuin aiemmin.

Vanhurskaan yhteys 'oikeaan'

Vielä on selittämättä, miksi muiden kielten 'oikeaan' viittaavan sanan vastineeksi valittiin yhdyssana *vanhurskas*. Sanaston tutkijat otaksuivat aluksi, että *hurskas*-sanaa vahvistettiin *vaka*-määritteellä, jotta se ei sekoittuisi kielteiseen merkitykseen - 'hurja, hillitön'. Tarkempi vertailu muihin kieliin on kuitenkin paljastanut, että kyse on käännöslainasta, jollaisia kirjasuomeen on tullut runsaasti koko sen historian ajan muista kielistä.

Vanhurskas on käännetty suoraan osa osalta muinaisruotsin *rätvis*-sanasta (nykyruotsissa *rättvis*), joka on ollut uskonpuhdistuksen jälkeen tulleen *rättfärdig*-sanan aiempi vastine. Ruotsin *rät(t)vis* on sananmukaisesti suomeksi *vaka* 'oikea(mielinen)' + *hurskas* 'viisas', 'vakaalla tavalla *hurskas*' eli 'oikealla tavalla viisas'. Muodoltaankin näiden adjektiivien yhdistelmä on suomen kielen rakenteen mukainen: *va(a)nhurskas* on samaa tyyppiä kuin *hullunrohkea*, *tyhmänylpeä* tai *hilpeänhauska*, joissa genetiivimäärite luonnehtii tai vahvistaa perusosan merkitystä. (Hakulinen 1969: 184–185.)

Vanhurskas on kaikesta päätellen ollut alun perinkin kirkollisen kielen termi. Se on hyvä esimerkki siitä, miten vahvasti raamatullinen ja kirkollinen suomen kieli on ollut kytköksissä muihin kieliin. Käännöslainana syntynyt yhdyssana on omaperäisten aineistensa vuoksi ollut läpinäkyvä ja ymmärrettävä, kun ottaa vielä huomioon, että *vaka* ja *hurskas* ovat toistuneet erillisinäkin Raamatussa ja muussa kirkollisessa kielessä.

Vaan-genetiivin kehitys *van*-asuseksi on heikentänyt muodon ymmärrettävyyttä, ja kun *vaka* on myöhemmin vaihtunut *vakaaseen*, *vanhurskas*-sanan alkuosa on jäänyt merkitykseltään lopullisesti hämärän peittoon. Sanalla ei ole tästä syystä enää yhteyttä alkuperäiseen merkitykseen. Yhteys näkyisi selvemmin, jos sana olisi uudistettu *vakaa*-asun myötä *vakaan-hurskaaksi*. Silti tämäkään muoto ei taivoittaisi enää nykysuomalaisen kielitajua, kun molempien osien merkitykset ovat supistuneet vanhan kirjasuomen ajoista niin, että niistä ovat jääneet pois nimenomaan oikeamielisyyden ja viisauden merkityskomponentit.

Lopuksi

Monet uskonnollisen kielen sanat ovat säilyneet vanhassa, vuosisatoja sitten syntyneessä muodossaan (esim. *ylösnousemus*, *lankeemus*, *vapahtaa*). Niitä ei ole aina uudistettu muun kielen mukaisesti, ei varsinkaan, jos ne on määritelty ja vakiinnutettu kristinopin keskeisiä käsitteitä vastaaviksi teologiseksi termeiksi. **Jukka Palola**, joka on tutkinut heprean *šdq*-sanueen kääntämistä raamatunsuomennoksissa (2011), perää uusimmassa artikkelissaan (2012: 567) seuraavilta suo-

mentajilta läpinäkyvämpää vastinetta *vanhurskaalle* ja *vanhurskaudelle*. Eri asia on, miten helposti vuosisatojen kuluesa muovautuneet opilliset tulkinnat ja niiden virittämät käsitteelliset käännökset pystytään purkamaan ja rakentamaan myös suomen kielen kannalta alkuperäisemmälle pohjalle.

LÄHTEITÄ

- **Hakulinen, Lauri** 1969: *Suomen sanaston käännöslainoja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- **Jussila, Raimo** 1998: *Vanhat sanat. Vanhan kirjasuomen ensiesiintymiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- **MAT** = Mikael Agricolan teokset I–III. Uudistettu näköispainos 1987. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- **Palola, Jukka** 2011: *Vanhurskautta, oikeutta vai uskollisuutta? קדש šdq -sanue vuoden 1992 Kirkkoraamatun Psalmien kirjassa*. Helsinki: Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta, eksegetiikan osasto.
- **Palola, Jukka** 2012: *Vanhurskaus*-sanueen kääntäminen Vanhassa testamentissa. *Teologinen Aikakauskirja* 6/2012.
- Raamattu.uskonkirjat.net. <http://raamattu.uskonkirjat.net>.
- **Rapola, Martti** 1962: *Agricolan apajalla*. Tietolipas 28. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- **Rapola, Martti** 1965: *Suomen kirjakielen historia I*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- **SSA** = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja* 3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2000.
- Vanhan kirjasuomen korpus. Kotimaisten kielten keskus. <http://kaino.kotus.fi>.

● Aksiomat Raamatun ajatusten selventäjinä

Leo Karkia

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja teologian lisensiaatti ja Miehiikkälän eläkkeellä oleva kirkkoherra.

Aksiomaattisista järjestelmistä

Matemaattisessa suljetussa systeemissä on päättelyn lähtökohdat, joita nimitetään aksiomiksi, peruslauseiksi. Lisäksi tarvitaan päättelysäännöt, joiden mukaan peruslauseista voidaan johtaa uusia lauseita, teoreemoja. Aksiomilta edellytetään, että ne eivät ole ristiriidassa keskenään. Muuten niistä voitaisiin johtaa esimerkiksi kaksi lausetta, joista toinen on toisen kielto, negaatio. (Aksiomaattisia järjestelmiä selvittää Niiniluoto 1984, s. 208–215.) Tällaisista aksiomista voitaisiin johtaa mitä lauseita tahansa (Körner 1968, s. 87). Aksiomat ovat ”selviöitä”, joita ei enää perustella. Näin täytyy olla, muuten jouduttaisiin loputtomaan selittämiseen.¹

¹ Luonnollisesti ei voida estää pohdintaa aksiomien alkuperästä. Aksiomajärjestelmiä on monenlaisia. Esimerkiksi niin sanottu matemaattinen induktio perustuu italialaisen matemaatikon **Peanon** aksiomajärjestelmään. Ranskalainen **Henry Poincaré** (1854–1912) sanoo, että matemaattinen induktio on ainoa keino siirtyä äärettömiin lukuihin. Äärettömyyttä käsitellään jatkossa puhuttaessa valinta-aksiomasta. Poincaré yrittää perustella sitä selittämällä sen a priori synteettiseksi mielen kyvyksi. Kuyk, 1977 s. 112. Niiniluodon mukaan synteettisen tiedon ole massaolo *a priori* on kyseenalaista, 1984 s. 145.

Matematiikassa puhutaan todistamisesta. Jonkin lauseen todistaminen merkitsee sitä, että aksiomista ja aikaisemmin todistetuista lauseista johdetaan hyväksytyjen päättelysääntöjen avulla uusia lauseita. Todistaminen on mahdollista vain suljetussa systeemissä. Maailmankaikkeus ei ole tällainen järjestelmä. Siksi Jumalatodistukset ovat mahdottomia. Erityisesti ei voida todistaa, ettei jotakin, esimerkiksi Jumalaa, ole olemassa.

Tässä kirjoituksessa pyrin tarkastelemaan Raamatun tulkintaa ja Jeesuksen opetusta aksiomaattisten järjestelmien näkökulmasta. Pythagoralaiset 500-luvulla e.Kr. opettivat, että olevaisuus voitaisiin kuvata kokonaislukujen ja niiden suhteiden järjestelmänä. Oppi joutui vaikeuksiin, kun huomattiin, että neliön lävistäjää eli 2:n neliöjuurta ei voida esittää murto-lukuna. Tämä teksti ei ole pythagoralaisuutta.² Kuitenkin matematiikan käsitteet (kuten aksioma) ja ajatusrakenteet (valinta-aksioman sovellukset) voivat olla apuna uskon sisällön selvittämisessä.

Vanhan testamentin aksiomatiikkaa

LAKI JA SEN TULKINTA

Vanhassa testamentissa päättelyn ja toiminnan aksiomakokoelma on Jumalan

² Mark Steiner käsittelee kirjassaan 1998 luvussa 4 pythagoralaisuutta tavallista laajemmasta merkityksessä. Monet uudet ideat fyysikassa on keksitty matemaattisten analogioitten ja symmetria-asetelmien avulla. Empiirinen vahvistus on saatettu saada vasta jälkepäin.

laki. Päättelysääntöjä ei varsinaisesti anneta. Tavallisella ajattelulla piti pystyä soveltamaan lain säädöksiä. Vähitellen lain tulkinta siirtyi kuitenkin ammattimaiseen suuntaan. Syntyi kirjanoppineiden luokka ja heidän Uudesta testamentistaakin tunnetut selityksensä. **A. F. Puukko** (1940, s. 204) sanoo:

Kirjanoppinut tulkitsi lakia muidenkin varalta ja ikäänkuin juutalaisen lainvalmistelukunnan jäsenenä laati siihen uusia säännöksiä ja selityksiä. Nämä säännökset ja selitykset, jotka alkuaan olivat suullisen muistitiedon, tradition, varassa, koottiin vihdoinkin jättäjälaismäisiksi kirjalliseksi teoksiksi, Misnaksi ja Talmudiksi, joiden pääosan muodostavat oppineiden juutalaisten, rabbien, lausunnot.

Vanhan testamentin laki oli tarkoitettu rajoitetulle joukolle, Jumalan omalle kansalle. Tältä kannalta katsoen ei jatkossa valinta-aksiomaa tarkasteltaessa esiintuleva äärettömyyden ajatus ollut ajankohtainen. Mutta kirjanoppineiden tulkinnoissa se jo hämmöttää. Väsyneen lain selittäjän tai sen opiskelijan ja toteuttajan mielessä saattoi herätä epätoivoinen ajatus: Voidaanko kaikkia mahdollisia tapauksia koskaan panna kirjaan ja tietää ennakolta? Eikö niitä olekin ääretön määrä? Voitaaisiinko laatia ennakkosääntö, ”aksiooma”, joka kattaisi nuo kaikki nyt tietymättömät tapaukset?

VÄLITÖN PÄÄTTELY

Kirjanoppineiden ongelmia Jumalan käskyjen tulkinnassa voivat selventää **Roland Fraïssén** (1982, s. 41) esittämät kaksi näkökulmaa. Ensinnäkin tarkat aksiomat mahdollistavat täsmällisen välittömän päättelyn. Esimerkiksi jos israelilainen mies vihapäissään tappoi naapurinsa,

voitiin suorittaa välitön päättely ja todeta, että viides käsky tuli rikotuksi. Eri asia on, kun pitempi päättelyketju on kyseessä. Voidaan ajatella **Lutherin** selitystä, jossa tappamisen ohella kielletään lähimmäisen mielen pahoittaminen. Ei olekaan enää aivan selvää, mitä tämä tarkoittaa. Pitäisi ainakin määritellä, mitä tarkoitetaan mielen pahoittamisella. Fraïssé sanoo, että on yleisesti mahdotonta mekaanisesti päättää, seuraako tietty lausuma määräytyistä aksiomista. Tämä on tullut ajankohtaiseksi, kun tietokonetta käytetään matemaattisten lauseiden todistamiseen. Siis pitkä päättelyketju on eri asemassa kuin välitön päättely. (Fraïssé puhuu teoreemojen johtamisesta aksiomista)

Edellä sanottu koskee myös Vanhan testamentin lakijärjestelmää ja sen tulkintaa. Juutalaisten kirjanoppineiden selitysten kirjakääröt kasvoivat kooltaan ja lukumäärältään yhä suuremmiksi, päättelyketjut yhä pitemmiksi. Useinkaan ei ollut kyseessä välitön päättely. Toiminta saattoi yhä enemmän muistuttaa nykyajan tietokoneilla suoritettuja matemaattisia todistuksia. Näiden laajuus saattaa olla satoja sivuja, ja niiden tarkistaminen on hankalaa ja vie aikaa. Matemaatikot haluaisivat muodostaa mielessään asiasta kokonaiskäsitteksen ja ymmärtää todistuksen eri vaiheet (Barrow 1999, s. 327–330). Jotain samanlaista saattoi tulla mieleen juutalaisten oppineiden töiden tutkijalle.

AKSIOMATIIKAN TÄYDELLISYYS

Toiseksi Fraïssé käsittelee aksiomajärjestelmän täydellisyyttä. Täydellisyyden ollessa kyseessä voidaan mistä tahansa lauseesta, joka käsittelee aksiomoissa esitettyjä asioita, päätellä, pitääkö se paikkansa vai ei. Fraïssé vertaa päättelyä pelin pelaamiseen. Täydellisessä pelissä on ainakin yksi strategia, jonka avulla jompi-

kumpi pelaajista voittaa. Aksiomatiikka voi kuitenkin olla epätäydellinen, jolloin osa lauseista on ratkaisemattomia. Epätäydellisessä pelissä on tilanteita, joista on seurauksena tappio, käytettiinpä mitä strategiaa tahansa.

Myös aksioomajärjestelmän epätäydellisyys saattoi olla ongelma Vanhassa testamentissa. Jos elämä on epätäydellinen peli, valitun kansan jäsenkin saattoi joutua pelitilanteeseen, josta seurasi varma tappio. Psalmi 119 kuvaa hurskasta juutalaista, jonka mieltä ei systeemin epätäydellisyys vaivannut. ”Oikopäätä, viivyttelämättä minä aina täytän sinun käskysi” (j. 60). Alla käsiteltävän valinta-aksiooman tarpeellisuus ei vielä ollut tullut ajankohtaiseksi. Mutta jo Jobin kirjassa on asetelma toinen. Job on joutunut pimeyteen. Hän tietää kovin vähän, mitä Jumala hänestä tahtoo. Tavanomaisista aksioomista ja niiden selityksistä ei löydy vastausta hänen tilanteeseensa.

Näyttää siltä, että maailmaa suuressa mittakaavassa koskevat aksioomajärjestelmät ovat epätäydellisiä. Se johtuu juuri siitä, ettei maailma ole suljettu systeemi. Tilannetta voidaan havainnollistaa **Ilkka Kokkarisen** kirjan (2003) ajatuksilla oppivista systeemeistä. Vanhan testamentin psalmeissa ajatus oppimisesta esiintyy usein, esimerkiksi Ps. 119:33: ”Herra, opeta minulle määräystesi tie.” Ps. 143:10: ”Opetä minua täyttämään tahtosi!”

Ihminen on siis oppiva systeemi. Oppiminen tapahtuu opetusnäytteiden avulla. Tällöin on vaarana ylisovittaminen. Siinä järjestelmä koodaa opetuksen taulukoksi, jossa on oikea tulos jokaiselle opetusnäytteelle. Tämä tietenkin sopii näytteisiin täydellisesti. Ongelmat alkavat siitä, kun joudutaan tilanteeseen, jota ei ole määritetty näytteissä (Kokkarinen 2003, s. 255–256). Näin kuitenkin tapahtuu avoimessa maailmassa, jossa aksiomatiikka on aina epätäydellinen. Esimerkiksi positivismin

ja materialismin ongelma voidaan nähdä ylisovittamisessa. Koska joka tapauksessa tulee esiin kysymyksiä, joihin ei ole valmiita vastauksia, tällaiset kysymykset torjutaan epätieteellisinä.

AKSIOOMIA EI PERUSTELLA

Vanhan testamentin perusajatus on, että Jumala rakastaa kansaansa, jonka hän on valinnut monien kansojen joukosta omakseen. Jumalan kansana olemisen keskeisenä merkinä on laki, aksioomakokoelma. Vanhassa testamentissa ja etenkin Mooseksen kirjoissa tunteiden ilmaiseminen on niukkaa. Tärkeintä on kunnioitus Jumalaa ja hänen nimeään kohtaan. Siksi on varmintä olla lausumatta ollenkaan Jumalan nimeä, vaan on käytettävä kiertoilmauksia. Jumalan rakkauden kansaansa kohtaan esittää hyvin Jeremia, joka muutenkin kertoo tunteistaan enemmän kuin yleensä oli tapana: ”Minä olen sinua aina rakastanut, Israel, siksi vedän sinua luokseni uskollisesti” (31:3).

Raamatussa Israelin kansan valinta on aksiooma: sille ei esitetä perusteita. Päinvastoin pyritään korostamaan, ettei perusteita ole olemassa (5 Moos 7:7–8): ”Ei Herra siitä syystä mieltynyt teihin, että te olisitte kansana kaikkia muita kansoja suurempi – olettehan kaikista kansoista pienin. Herra rakasti teitä.”

Jumalan rakkaus ja päätös ovat peruste. Se on aksiooma, jota ei tarvitse selittää. Tätä Jumalan suvereenia valintaa Paavali pohtii Roomalaiskirjeensä luvuissa 9–11.

Uusia aksioomajärjestelmiä

EUKLEIDEEN GEOMETRIA JA SEN KRITIIKKI

Tieteen historian tunnetuin ja pitkäikäisin aksioomajärjestelmä on **Eukleideen** geometria. Barrow kirjoittaa:

Eukleideen geometriaa koskevien tutkimustulosten varmuus oli antiikin Kreikasta lähtien aina 1800-luvulle saakka eräs inhimillisen ajattelun kulmakivistä. Ne olivat kurinalaisia ja ehdottomia. Suoria ja kolmioita, ympyröitä ja neliöitä koskevia lauseita, jotka seurasivat selkeästi muotoilluista, ”aksiomiksi” kutsutuista oletuksista epäilyksettömän logiikan mukaisesti. (1999, s. 26.)

Eukleideen systeemin asema alkoi 1800-luvulla horjua. Alettiin huomata, ettei se pidä paikkaansa kaarevalla pinnalla. Hyvänä esimerkkinä on maapallon pinta. Jos kolmion kaksi kulmaa on päiväntasaajalla ja kolmas Pohjoisnavalla, sen kulmien summa ei ole 180 astetta, kuten Eukleideen mukaan pitäisi olla. Hänen viides aksiomiansa, joka sanoo, että samansuuntaiset suorat eivät koskaan kohtaa, ei päde kaarevalla pinnalla. Samalla matematiikka alkoi vapautua kahleistaan todellisuuteen. Voitiin rakentaa erilaisia aksiomajärjestelmiä, olipa todellisuus millainen hyvänsä. Myöhemmin uudet järjestelmät saivat kuitenkin sovelluskohteita esimerkiksi **Einsteinin** suhteellisuusteoriassa.

JEEUSUKSEN KRITIIKKI JUUTALAISTEN LAKIA KOHTAAN

Jeesuksen suhde kansansa lakiin voi näyttää ristiriitaiselta. Hän sanoi, että laista ei katoa yksikään kirjain eikä pieninkään piirto (Matt. 5:18). Hän näyttää kuitenkin suhtautuvan huolettomasti lain määräyksiin, ei välitä sapattisäännöistä ja tekee fariseusten pikkutarkkuuden naurunalaiseksi.

Jeesuksen ajatuksia voidaan yrittää selvittää edellä esitetyllä Eukleideen järjestelmän ja epäeukleidisen matematiikan erolla. Eukleideen geometria pitää paikansa kaksiulotteisella pinnalla kuten luokan taululla ja oppilaan ruutuvihkossa. Omakotitalon tonttia mitattaessa se riit-

tää hyvin. Suuremmissa puitteissa se käy epätarkaksi.

Raamatun kertomuksista voimme päätellä, miten Jeesuksen tarkka silmä ja terävä ajatus oivalsivat, että esimerkiksi fariseukselle tärkeässä almujen annossa oli jotain epäselvää. Tuntuu luonnolliselta ajatella, että sen päätarkoitus alun perin oli, että tarvitseva sai avun, vieläpä hyvän miehen jaksakseen eteenpäin. Tämä ei aina toteutunut. Jos fariseus viskasi almunsa kerjäläiselle ja kulki nenä pystyssä eteenpäin, ei syntynyt tasa-arvoisten ihmisten persoonallista kosketusta. Näin näyttää olleen yleensäkin fariseusten asenteissa.

Jos siis rakennetaan malli almun antamisesta, entinen malli oli kaksiulotteinen. Kolikko tai muu anti siirtyi fariseuksen kädestä kerjäläisen eteen. Jeesus huomasi, että tarvittiin kolmas ulottuvuus. Koska kyse oli inhimillisestä toiminnasta, tarvittiin ulottuvuus siihen, miten almu annettiin. Auttamisessa on usein oleellista auttamisen tapa. Siinä oli ainakin kaksi mahdollisuutta: kohdella avun saajaa kunioittavasti, ihmisenä, tai ylimielisesti ja halveksivasti. Jeesus lisäsi uuden ulottuvuuden juutalaiseen lakihurskauteen.

Joukot, äärettömyys ja valinta-aksioma

Seuraavaksi teologisten tarkastelujen perustaksi selvitetään 1800-luvun loppupuolella saksalaisen matemaatikon **Georg Cantorin** (1845–1918) tutkimusten tuloksena syntynyttä joukko-oppia, Cantorin oppia äärettömästä ja äärettömien joukkojen aiheuttamien vaikeuksien voittamiseksi syntynyttä valinta-aksiomaa. Nykyään joukko-oppia pidetään koko matematiikan perustana. Matematiikka voidaan määritellä näin:

– – tiede, joukkojen, joukkojen muodostamien luokkien ja näiden välisten

suhteiden looginen analyysi (MMM-tietosanakirja 1993).

Voidaan määritellä kahden joukon tulojoukko: joukkojen A ja B tulojoukko $A \times B$ on niiden järjestettyjen parien (x, y) joukko, joissa x kuuluu A:han ja y B:hen. Jos A ja B ovat ei-tyhjiä joukkoja, myös tulojoukko on ei-tyhjä. Tämä voidaan yleistää ääreliseen määrään joukkoja. Sen sijaan Cantorin ehdottamien äärettömien joukkojen suhteen asia on epäselvä.³ Tämän hämäryyden poistaa valinta-aksiooma, joka yleistää edellä mainitun tulojoukkojen ominaisuuden äärettömiin joukkoihin: ”Joukosta, jonka alkiot ovat itse joukkoja, voidaan muodostaa joukko, joka sisältää tarkalleen yhden alkion kustakin alkuperäisen joukon sisältämästä joukosta” (Kokkarinen 2003, s. 187). *Matematiikan käsikirja* (1993, s. 390) pyrkii havainnollistamaan tätä:

Intuitiivisesti tilannetta voidaan kuvata siten, että meillä on kokoelma ei-tyhjiä uurnia ja sauva, jossa on yhtä monta koukkuu kuin uurniakin on. Valinta-aksiooma sanoo, että yhdellä tällaisen sauvan koukkauksella voidaan poimia yksi alkio joka uurnasta.

Valinta-aksiooma kiinnostaa tässä yhteydessä keinona poistaa epäselvyyttä matemaattisesta toiminnasta, kun tutkimusta laajennetaan uusille alueille, tässä tapauksessa äärettömiin joukkoihin.

³ Cantor kehitti 1800-luvun loppupuolella oppinsa transfiniittisistä eli äärellisten lukujen tuolla puolella olevista luvuista ja niihin perustuvasta joukko-opista. Cantorin mukaan tiede ei ole uskonnon vihollinen, vaan päinvastoin maallisten asioiden tutkiminen auttaa ymmärtämään Jumalan olemusta ja kunniaa yhä paremmin (Tapp, 2005 s. 86). Cantorin oppeja käsittelee Uuno Saarnio kirjassaan 1969.

Valinta-aksiooman tuottama joukko, jossa on yksi edustaja kustakin alkuperäisen äärettömän joukon osajoukosta, on valinta-aksiooman sisältämä oletus. Ei ole mahdollista konstruoida tuota joukkoa (Layman, s. 6).

Valinta-aksiooma Uudessa testamentissa

JEEBUS LAAJENTAA JUMALAN
RAKKAUDEN ALUETTA

Jeesus laajentaa Jumalan rakkauden aluetta ikään kuin sisäänpäin, koko kansasta yksittäiseen ihmiseen. Jumalasta tulee taivaallinen Isä, joka rakastaa lapsiaan ja pitää heistä huolta. Vuorisaarnasta (Matt. 6) löytyy kauniita sanoja Jumalan huolenpidosta. Jeesus päättelee pienemmästä suurempaan. Jos Jumala pitää huolen kukista ja linnusta, hän toki pitää huolen ihmisestäkin.

Jeesuksen päättelyssä voidaan nähdä ongelma. Se on suunnilleen samaa kuin jos matemaatikko päätelisi pienemmästä suurempaan: tulojoukon muodostumisella on tietyt säännöt, kun on kysymys äärellisistä joukoista, kyllä kai ne pitävät paikkansa äärettömistäkin joukoista. Tällainen päättely ei riittänyt, tarvittiin valinta-aksiooma.

Jeesus opettaa (Matt. 10:29–30):

Varpusia saa kolikolla kaksi, mutta yksikään niistä ei putoa maahan, ellei teidän isänne sitä salli. Teidän jokainen hiuskarvannekin on laskettu. Älkää siis pelätkö. Olettehan te arvokkaampia kuin kaikki varpuset.

Jeesus ulottaa Jumalan huolenpidon pie-
niin varpusiin saakka. Mutta voidaan kysyä: mitä hyötyä on huolenpidosta ja hiusten laskemisesta, jos henki kuitenkin lähtee herkästi? Siitä Jeesus juuri edel-

lä puhuu: ”Älkää pelätkö niitä, jotka tappavat ruumiin” (Jae 28). Jos väkivaltainen kuolema odottaa, lienee sama, omistaako tuuhean tukan vai kaljun päälleen.

Kuoleman ollessa kyseessä liikutaan ihmiselämän äärialueella. Ei ole varmaa, että siellä pitäisivät paikkansa samat säännöt kuin rauhallisessa elämänmenossa, kuten äärellisistä joukoista sanottu matemaattinen totuus ei välttämättä toteudu ääretömissä joukoissa. Voidaan sanoa, että tämän ongelman ratkaisemiseksi Jeesus esitti aksiooman, vaikkei ajatus juuri tässä muodossa evankeliumeissa esiinnykään: Jumalan huolenpito ulottuu ääritilanteisiin.

Tämä on Jeesuksen valinta-aksiooma. Edellä mainitut Jeesuksen puheet ovat juuri tämän aksiooman sovellusta ja seurausten selittämistä. Tämän aksiooman perusteella Jeesus itsekin saattoi antautua kuolemaan, vaikka lisävahvistusta tarvittiinkin.

Aksioomaansa Jeesus soveltaa laajentamalla edelleen Jumalan rakkauden vaikutusalueutta. Jumalan suosiossa olivat lain noudattajat. Tavallisella köyhällä ja raskasta työtä tekevällä kansalla ei riittänyt aikaa eikä voimia lain selitysten opiskeluun eikä noudattamiseen. Fariseukset saivat aiheen todeta: ”Tuo rahvas ei tiedä laista mitään – kirottuja kaikki” (Joh. 7:49). Nyt tämän kirottun kansan edustajia Jeesus vetää vuorisäärnassa Jumalan rakkauden piiriin: ”Autuaita ovat hengessään köyhät, murheelliset, kärsivälliset, herjautut ja vainotut.” Kansan kahtiajaossa Jeesus asettui kirottuja puolelle. Jeesuksen valinta-aksiooma koski heitä. Tuona aikana myös sairaat katsottiin uskonnollisesti epäilyttäviksi. He olivat ehkä tehneet jonkin synnin, kun Jumala oli rangaissut heitä sairaudella. Jeesus käytti evankeliumien mukaan paljon aikaa sairaiden parantamiseen ja näin antoi esimerkin aksioomansa toimivuudesta. Varmemmaksi vakuudeksi hän vielä ristillä julisti katuvan ryövärin, sen ajan terroristin, paratiisin asukkaaksi.

PAAVALI AKSIOOMAN VAIKUTUSPIIRIN LAAJENTAJANA

Jeesus laajensi Jumalan rakkauden aksioomaa lähinnä oman kansan piirissä, köyhiin ja halveksittuihin. Paavali laajentaa aksiooman aluetta muihin kansoihin, kaikkeen maailmaan. Peruslauseessaan (Room. 3:23–24) Jumalan vanhurskaudesta Paavali lausuu sen julki: ”Kaikki ovat tehneet syntiä ja ovat vailla Jumalan kirkautta, mutta saavat hänen armostaan lahjaksi vanhurskauden, koska Kristus Jeesus on lunastanut heidät vapaiksi.”

”Kaikki” tässä tarkoittaa kaikkia maailman kansoja, suurta joukkoa, käytännössä melkein ääretöntä määrää ihmisiä. Tämä näkemys antoi Paavalille itselleen inspiraatiota omaan lähetystyöhön pakanain apostolina. Paavali laajensi Jeesuksen valinta-aksiooman sovellusalueutta. Käyttääksemme aikaisemmin esitettyä havaintokuvaa valinta-aksioomasta Paavali teki osuutensa siinä, että kaikista kansoista noukittaisiin edustajat uuteen, pian toteutuvaan Jumalan valtakuntaan.

Loppusanat

Edellä on käytetty matematiikan aksioomia mallina Raamatun sisällön selittämisessä ja mallintamisessa. Tästä voidaan katsoa olevan hyötyä:

1. Mallista voidaan tehdä johtopäätös, että Raamatussa on kahdenlaista sisältöä, peruslauseita eli ”aksioomia” ja niistä johdettuja seurauksia, ”teoreemoja”. Kaikki kristityn peruskirjan teksti ei siis ole samalla tasolla olevaa Jumalan sanaa.

2. Pohdinnat välittömästä päättelystä ja aksioomajärjestelmien täydellisyydestä ja epätäydellisyydestä auttavat selvittämään Raamatun ajatuksia. Maailma on avoin systeemi, jossa oppivat järjestelmät, kuten ihminen, joutuvat kohtaamaan uu-

sia asioita ja vanha aksioomajärjestelmä osoittautuu epätäydelliseksi.

3. Valinta-aksiooma, joka koskee äärettömiä joukkoja, avaa mielenkiintoisia näkökulmia ääri-ilmiöiden kuten Jeesuksen ristinkuoleman mallintamiseen. Jeesus ei tullut antamaan vastauksia filosofisiin kysymyksiin vaan ihmisen hätään. Siksi tarvittiin hengellinen valinta-asiooma: Jumalan huolenpito ulottuu ääritilanteisiin.

Edellä todettiin, että valinta-aksiooman tuottama joukko, jossa on yksi edustaja kustakin alkuperäisen äärettömän joukon osajoukosta, on valinta-aksiooman sisältämä oletus. Ei ole mahdollista konstruoida tuota joukkoa. Sama voidaan soveltaa myös Jeesuksen valinta-aksioomaan. Koska se on äärettömyyden rajalla toimiva aksiooma, ei ole mahdollista konstruoida todellisuutta, joka selvittäisi kaiken, mitä siihen sisältyy. Näin valinta-aksiooman käyttäminen teologisenä mallina auttaa selvittämään Jeesuksen ristinkuoleman selittämisen rajoja. Sen selvittäminen pohjiaan myöten ei ole mahdollista.

4. Jeesus antoi uuden ulottuvuuden juutalaiseen lain noudattamiseen kiinnittämällä huomion hurskaan teon inhimillisiin seurauksiin, jotka riippuivat siitä, miten teko, esimerkiksi almun anto, suoritettiin. Formaalisesti tätä voidaan pitää samanlaisena muutoksena kuin epäeuklidisen geometrian keksimistä matematiikassa 1800 vuotta myöhemmin.

5. Alussa mainittu vaatimus, ettei aksioomista saa seurata ristiriitaisia lauseita, koska silloin niistä voitaisiin johdattaa mitä lauseita tahansa, koskee myös teologian määrittelyä. Kristityn Jumalan ”aksioomaopissa” sanotaan, että Jumala on kaikkivaltias ja rakkaus. Tämä aksioomayhdistelmä vaikuttaa helposti ristiriitaiselta. Jos Jumala on rakkaus ja samalla kaikkivaltias, miksei hän pane pahaa kuriin? Luther puhuu Jumalan oikean ja vasemman käden työstä. Jälkimmäistä

voidaan pitää vähempiarvoisena ja näin lieventää ristiriitaa. Tässä tutkielmassa on asia ratkaistu Jeesuksen aksioomalla ”Jumala on lähellä ääritilanteissa”. Tällöin oletetaan toiseksi aksioomaksi ajatus 1. Joh. 5:19: ”Koko maailma on pahan vallassa.” Pahan olemassaoloa ei selitetä, se on Jumalan Pojan toiminnan lähtökohta. Tässä näin määritellyssä maailmassa Jumala näyttää kaikkivaltiuutensa ja rakkautensa olemalla lähellä ääritilanteissa, ei vain tavanomaisissa oloissa. ●

LÄHTEET

- **Barrow, John D.** *Lukujen taivas: laskeminen, ajattelu ja olemassaolo*. Smedjebacken. 1999.
- **Fraïssé, Roland:** *Les axiomatiques ne sont elles qu'un jeu? – Penser les mathématiques*. Séminaire de philosophie et mathématiques de l'Ecole normale supérieure. Toim. J. Dieudonné & M. Loi & R. Thom. Paris.
- **Kokkarinen, Ilkka:** *Tekoäly, laskettavuus ja logiikka*. Saarijärvi 2003.
- **Körner, Stephan:** *Philosophie der Mathematik: eine Einführung*. München.
- *Matematiikan käsikirja*. Toim. **Jan Thompson**. Juva 1993.
- *Mitä missä milloin*. Tietosanakirja. Keuruu 1993.
- **Niiniluoto, Ilkka:** *Johdatus tieteenfilosofiaan. käsitteen- ja teorianmuodostus*. Keuruu 1984.
- **Puukko, A. F.** : *Israelin uskonnon historia*. Helsinki 1940.
- **Saarnio, Uuno:** *Mitä tiedämme äärettömistä?* Porvoo 1969.
- **Steiner, Mark:** *The Applicability of Mathematics as a Philosophical Problem*. Cambridge, MASS. 1998
- **Tapp, Christian:** *Kardinalität und Kardinäle: wissenschaftshistorische Aufarbeitung der Korrespondenz zwischen Georg Cantor und katholischen Theologen seiner Zeit*. München 2005.

● Miten täyttäisimme johtajuusvajetta yhteiskunnassa ja kirkossa?

Heikki Teittinen

Kirjoittaja jää kesällä eläkkeelle Orton Invalidisäätiön toimitusjohtajan toimesta ja asuu Espoossa. Hän piti tämän esityksen *Perustan* teologisilla opintopäivillä 3.1.2013.

Johtajuusvaje

Viime aikojen julkisessa keskustelussa on noussut esiin vahvan johtajan kaipuu. Tämä on käynyt ilmi äskeisissä vaalikampanjoissa niin koti-Suomessa kuin Amerikan presidentinvaaleissakin. On puhuttu paljon johtajuusvajeesta. Tuntuu siltä, että Suomeen on kaivattu erityisesti jämäkkää poliittista johtajaa, uutta Kekosta. Johtajuuden tulisi näkyä rohkeana vastuunottamisena eikä äänestäjien kielteisten reaktioiden pelossa linjattomuutena, jopa selkärangattomuutena. *Iltalehden* pääkirjoitus 28.12.2012 kaipaa uutta johtajuusosaamista: ”Suomi tarvitsee lahjakkaita johtajia.” Entinen pääministeri **Esko Aho** päättää kirjoituksensa *Taloudessa ei ole paluuta entiseen* toteamalla, että ”tieuuteen vaatii johtajuutta – sekä yksityisellä että julkisella puolella” (*Vieraskynä, Helsingin Sanomat* 29.12.2012).

Mitä johtajuusvaje on? Miten se ilmenee?

Yhteiskunnassa

Politiikasta puuttuu kokonaisnäkemysellisyttä.

Puolueet varovat päätöksiä, joita äänestäjät todennäköisesti vastustaisivat.

Kukin poliitikko pyrkii turvaamaan uudelleenvalintansa.

Poliitikolle on erittäin vaikeaa panna itsensä likoon vaikeissa asioissa, erityisesti jos uhkana on oman poliittisen uran katkeaminen.

Aho vaatii kirjoituksessaan: Johtajien ”pitää uskaltaa tehdä asioita, joihin yleinen mielipide suhtautuu epäilevästi, jopa vihamielisesti. Päättäjien on hyvä muistaa, miten pitää toimia, jos aikoo johtaa orkesteria. Täytyy kääntää selkä yleisöön.”

Kirkossa

Kirkon ylimmät johtajat eivät nosta esille perinteisiä raamatullisia totuuksia. Jeesuksesta ei erityisesti puhuta, ehkä eettisenä esikuvana muttei juuri syntien sovittajana.

Kirkon sanoma sulautuu usein yleishumanistiseen yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden julistamiseen. Se ei tietenkään ole sinänsä huono asia, mutta jos se jää ainoaksi sanomaksi, kirkko menettää identiteettinsä. Samalla myös suvaitsemattomuus kirkon piirissä olevia ”toisinajattelijoita” kohtaan vahvistuu, kun kansalaisten enemmistön mielipiteet tai sellaisiksi kuvitellut mielipiteet otetaan kirkon jäsenkadon pelossa ylikorostuneesti huomioon.

Eroaako kirkon johtajien johtajuus muiden organisaatioiden johtajuudesta? Jos, niin miten?

Toki yhtäläisyyttä on paljon: hallinnollis-taloudellinen ja henkilöstöjohtajuus on hoidettava samoilla periaatteilla niin kirkossa kuin muussa yhteiskunnassa, mutta erona on kirkon johtajien rooli hen-

gellisinä johtajina, kirkon ja seurakuntien ”paimenina”, evankeliumin julistajina, evankeliumin ja opin puhtaudesta huolehtijoina.

Mitä on hyvä johtajuus, millainen on hyvä johtaja?

Saarnaajan kirjan mukaan ”paljolla kirjojen tekemisellä ei ole loppua”. Tämä pätee myös johtamisoppaisiin, joita julkaistaan jatkuvasti milloin mitään johtamisen osa-aluetta painottaen. Muodissa ovat olleet esimerkiksi tavoitejohtaminen, tulosjohtaminen, laatujohtaminen, tasapainotettuun mittaristoon perustuva johtamismalli. Johtamisoppaat voidaan karkeasti jakaa *management*-oppaisiin ja *leadership*-oppaisiin riippuen siitä, painottavatko ne järjestelmäjohtamista vai johtamista ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa. Toki monet oppaat yrittävät saada aikaan synteettistä näkemystä yhdistämällä numeroilla ja järjestelmillä johtamisen vuorovaikutteiseen, johdettavia motivoivaan johtamiseen. Vähemmän oppaissa on keskitytty syvälliseen kokonaisnäkemykseen ihmisestä ja johtamisen vaatimuksiin tässä kokonaisuudessa.

Yleisesti sanoen johtamisen periaatteet ja tavoitteet ovat samat kaikissa organisaatioissa: olennaista on johtaa organisaatiota siten, että sille asetetut tulostavoitteet saavutetaan. Johtamisessa onnistuminen edellyttää johtajilta monipuolisia valmiuksia: ihmissuhdetaitoja, taloudellista ajattelukykyä, talouden analyysivälineiden hallintaa (laskentatoimen ymmärtäminen, tuloslaskelmien ja taseiden sekä muun talousinformaation lukutaito), laaja-alaista kokonaisuuksien hahmottamiskykyä, taitoa ja uskallusta tehdä (johto)päätöksiä ja ennusteita tulevasta toimintaympäristöstä ja oman organisaation asemoinnista siinä sekä toiminnan suunnasta.

Hyödyllisiä johtamisoppaita on kirjoittanut muiden muassa **Peter Drucker**, jonka lukuisista teoksista kristillisten järjestöjen ja seurakuntien johtamiseen soveltunee erityisesti kirja *Voittoa tavoittelemattoman organisaation johtaminen*. Lisäksi **Thomas J. Petersin** ja **Robert H. Waterman Jr:n** kirjaa *Menestyjän muotokuva* voi suositella. Erikoisteoksen kristillisestä johtajuudesta on kirjoittanut norjalainen **Gunnar Elstad**.

Esimerkkinä menestyneestä yritysjohdajasta on viime aikoina nostettu esiin Koneen toimitusjohtaja **Matti Alahuhta**, joka aloitti tehtävässään vuonna 2005. *Helsingin Sanomien* artikkelissa 31.12.2012 Häntä luonnehditaan bisnestähdeksi, jopa ”bisnesmessiaaksi”. Artikkelissa kerrotaan, että Koneen liikevaihto on kasvanut vuodesta 2007 yli miljardilla eurolla ja oli 2011 yli 5,2 miljardia euroa. Liikevoitto kasvoi samana aikana yli 50 % ja oli vuodelta 2011 jo 725 miljoonaa euroa. Artikkelissa kysytään, mitä Kone tekee paremmin kuin muut. Tiivistetysti sanoen menestyksen perusteena on ollut kyky sopeutua maailmantalouden vaikeaan tilanteeseen tunnistamalla ”heikkojen markkinoiden parhaat kasvualueet ja keskittämällä myyntiponnistelut niihin” sekä kehittämällä ”peruskilpailukykyä” ja koko henkilöstön osaamista. Alahuhdasta todettiin kirjoituksessa myös, että hän ”välittää aidosti työntekijöistä”.

Onko hyvä johtajuus hyvejohtajuutta?

Aikamme johtajuusongelmia tutkineet asiantuntijat ovat päätyneet vanhojen viisauksien äärelle. Johtajuuskouluttaja ja Havard Virtuous Institutun perustaja **Alexandre Havard** on löytänyt uudelleen antiikin hyveet, joita hän esittelee kirjassaan *Hyvejohtajuus*.

Hyve tulee latinan sanasta *virtus*, joka

tarkoittaa miehekkyyttä tai voimaa. Eng-
lannin sanalla *virtue* on useita merkityk-
siä: 1) moraalinen erinomaisuus, oikea
elämä, hyvyys; 2) hyvä laatu tai luonteen-
piirre; 3) puhtaus, siveys (**Peter Kreeft:**
Paluu hyveeseen).

Havard näyttää pyrkivän tavanomais-
ta syvällisempään kokonaisnäkemykseen
johtamisesta. Hän esittelee taustaksi **Pla-**
tonin ja **Aristoteleen** opin hyveistä. Kes-
keisimmät (kardinaali)hyveet ovat viisaus,
oikeudenmukaisuus, rohkeus ja itsehil-
lintä. Lisäksi hän nostaa esiin kaksi muu-
ta hyvettä: suurisieluisuus ja nöyryys.
Antiikin kreikkalaisten mukaan nöyryys
nojaui itsehillinnän ja suurisieluisuus
rohkeuden kardinaalihyveisiin.

Mielenkiintoista on havaita, että Pla-
tonin ja Aristoteleen opit ovat edelleen var-
sin pitkälle päteviä meidänkin aikanamme.
Tosin antiikin yhteiskuntajärjestelmä ra-
joitti ”hyveellisten” ihmisten piirin varsin
suppeaksi. Antiikin aikanahan hyve-etiik-
ka koski vain vapaita miehiä. He eivät teh-
neet arkista työtä. Sitä tekivät orjat.

Helsingin kirjamessuilla sattui käsiini
Antti Kylliäisen kirja *Paksunahkaisuudes-
ta suurisieluisuuteen*. On hauska sattuma,
että hänkin esittelee laajasti Aristoteleen
hyveoppia. Kylliäinen pyrkii edistämään
lukijoidensa ”hyvää ja onnellista elämää”.
Kirja tähtää erityisesti työyhteisöjen hy-
vinvoinnin edistämiseen jokaiselle ihmi-
selle kuuluvan hyve-etiikan avulla.

Havard toteaa, että ”ehkä joidenkin
mielestä pyhimykset eivät ole hyviä roo-
limalleja, koska heidän standardinsa ovat
liian korkealla meille tavallisille kuolevai-
sille. Mutta pyhimyksetkin ovat kuolevai-
sia. He ovat vain päättäneet saavuttaa mo-
raalisen täydellisyyden, ja juuri se tekee
heistä pyhiä. Sama erottaa myös johtajat
jämsäjoille jääneistä.”

Havardin mukaan ”johtajuuden ydin
on luonne, ja luonne on elämänmittainen
matka kohti henkilökohtaista erinomai-

suutta. Pyrkimys elää hyveiden mukaan
on Jumalan tahdon mukainen.”

Kylliäinen pohtii Aristoteleen hyve-
oppiin liittyvän täydellisyyden vaatimuk-
sen realistisuutta. ”Melko, lähes tai suu-
rin piirtein hyveellistä ei ole olemassa.
Hyveellisiä joko ollaan tai sitten ei. Ellet
ole täydellisen hyveellinen, et ole hyveel-
linen ollenkaan.” ”Hyveellinen ihminen ei
koskaan edes harkitse toimivansa eikä va-
hingossakaan toimi muulla tavoin kuin
hyveiden mukaisesti. Siksi jo yksikin epä-
onnistuminen tarkoittaa sitä, että ihmi-
nen ei ole vielä saavuttanut todellista hy-
veellisyyttä vaan on matkalla sinne.”

Kylliäinen kritisoi Aristolesta tästä
katteettomasta optimismista: ”Täydelli-
syyden vaatimuksen täyttäminen ei ole
ainoastaan harvinaisuus vaan silkka mah-
dottomuus.” Tämä ei kuitenkaan ”tee tyh-
jäksi ja turhaksi hyveellisyyteen pyrki-
mistä, – – hyveiden tavoittelemineen on
itsessään arvokasta”.

Täydellisyyden vaatimus aiheuttaa hy-
veelliseen elämään pyrkivälle jatkuvan
jännitteen: miten säilyttää motivaatio hy-
veelliseen elämään, kun siihen pyrkimi-
sessä toistuvasti epäonnistuu? Havardin
mallina on kristillisen kilvoittelun tie,
jota leimaa jatkuva kurinalainen elämä
ja sitkeys, samalla nöyrä mutta perään-
antamaton asenne vaikeuksiin ja epäon-
nistumisiin. Tämä on Havardin mukaan
suurisieluisuutta, joka ei tyydy keskinker-
taisuuteen.

Kylliäinen erottaa toisistaan paksu-
nahkaisuuden ja suurisieluisuuden. Hän
toteaa, että ”paksunahkaisuus on omi-
naisuus, joka auttaa esimiestä kestämaan
alaisten arvostelua, mutta hyve se ei ole”.
”Paksukaan nahka ei ole tunnoton, ja
vaikka pistot ja iskut eivät sattuisikaan,
ne jättävät muistijäljen.” Suurisieluisen
tapauksessa ”loukkaukset ja haukkumiset
todella menevät toisesta korvasta sisään
ja toisesta ulos minkäänlaista jälkeä jät-

tämättä.” Kylliäinen lainaa Aristotelesta: ”Suurisieluinen ei muistele kärsimäänsä pahaa – sellainen pitkämuistisuus ei kuulu suurisieluiselle, joka pikemmin unohtaa pahat asiat.”

Kylliäinen kiteyttää: ”Suurisieluisuus ei ole eikä se voikaan olla kenen tahansa hyve. Se on vain parhaiden omaksuttavissa, sellaisten, jotka todella ovat suuria sielultaan. Sellaisten, jollaisen jokainen voisi toivoa saavansa esimieheksensä.”

Onko hyveoppi sitten lopulta elitististä? Onko suurisieluisuus vain harvojen saavutettavissa? Havard näyttäisi asettavan suurisieluisuuden ja keskinkertaisuuden toistensa vastakohdiksi. Eikö siinä ole vaara, että tavallisia ihmisiä, hiljaista tunnollista enemmistöä, vähätellään? Havard näyttää kuitenkin ajattelevan, että hyveellisyys on yleinen eettinen velvoite. Se ei koske ainoastaan (huippu)johtajia vaan kaikkia ihmisiä siinä mielessä, että kaikkien tulisi omalla paikallaan pyrkiä toteuttamaan hyve-etiikan ideoita. Antiikin hyveet eivät siis ole pelkästään eliitin vaan jokamiehen hyveitä. Vaikka kaikki eivät kykenisikään suurisieluisuuteen, kaikkia koskee velvoite eettiseen elämään.

Kylliäisen esittämä ratkaisu inhimillisen vajavaisuuden ja täydellisyyden vaatimuksen väliseen ristiriitaan ”saattaisi löytyä armollisuudesta omaa itseämme kohtaan.” Armo tarkoittaa, että ”jokainen on riittävän hyvä omalla itsellään”. Armo ”ei tee tyhjäksi yrittämisen – – merkitystä”. ”Armo astuu kuvaan vasta siinä vaiheessa, kun emme – – parhaamme yrittettyämme ole pystyneet siihen, mihin olisimme toivoneet pystyvämme.” ”Se minkä armo saa aikaan, on hyvän elämän ja onnellisuuden mahdollistuminen.” Armo lienee Kylliäisen mukaan yleishumanistista itsensä hyväksymisen ja elämän realiteettien tajua. Kylliäinen ei liene tarkoittanutkaan tässä antaa kristillistä näkökulmaa asiaan.

Havard kirjoittaa tunnustuksellisenä katolisena kristittynä. Hänen mukaansa ”johtajat eivät voi saavuttaa luonnollista täydellisyyttä ilman jumalallisen armon apua. – – Ainoastaan sieluun vuodatettu armo voi parantaa ihmisen haavoitetun luonnon ja antaa toivoa lopulliseen erinomaisuuteen yltämisestä.”

Omalta osaltaan Havard viittaa poikkeukselliseen henkilöhistorialliseen taustaan: ”Suureksi onneksi minut synnyttivät ja kasvattivat poikkeuksellisen hyveelliset ihmiset. Tämä saattaa kuulostaa modernista lukijasta hiukan teennäiseltä, mutta se on totta.” Tältä ehkä tosiaan tuntuu, mutta Havardin tausta ja kokemukset tekevät ymmärrettäväksi hänen hyveajattelunsa korostetun myönteisyyden.

Havardin näkemys henkilökohtaiseen erinomaisuuteen pyrkimisestä on mielenkiintoinen mutta ehkä ongelmallinenkin. Mitä henkilökohtainen erinomaisuus oikeastaan on? Jos ajattelemme ihmisten välisiä lahjakkuus- ja tehokkuuseroja ja arvioimme ihmisten erinomaisuutta tästä näkökulmasta, joudumme toteamaan, että joku yksilö ei mitenkään kykene sellaisiin suorituksiin kuin joku toinen, jolla on huomattavasti paremmat edellytykset ja taidot. Sitä voinee tulkita siten, että jokainen voi ja hänen tuleeekin pyrkiä henkilökohtaiseen erinomaisuuteen pyrkimällä käyttämään ja kehittämään ahkerasti ja täysitehoisesti niitä lahjoja ja valmiuksia, jotka hänellä on – onpa hän sitten missä asemassa ja tehtävässä tahansa.

Aikamme on ilmapiiriltään varsin skeptinen, jopa kyyninen, erityisesti ajatellen idealistiselta kuulostavia näkemyksiä suurisieluisuudesta samaan aikaan, kuin luemme jatkuvasti korruptiosta ja juonitteluista politiikan ja talouden valankäyttäjien keskuudessa.

Ehkä juuri siksi Havardin puheenvuoro onkin paikallaan. Se on selkeää eettistä

julistusta. Sen tehoa ehkä vähentää kirjan (yli)ihanteellinen yleissävy. Harvard nostaa myös jalustalle monia kansainvälisen politiikan suuria nimiä, jotka toki ovat paikkansa ansainneet. Hän näyttää tosin antavan näille henkilöille – muiden muassa **Ronald Reaganille** – jopa pyhimyksen sädekehän.

Toinenkin taustaltaan katolinen ajattelija, amerikkalainen **Peter Kreeft**, on käsitellyt antiikin hyveoppia kristillisestä näkökulmasta kirjassaan *Paluu hyveeseen*. Hän kuvaa hyveoppia ”moraalisena kartana” ja ”hyvettä yhteiskunnan hengissä pysymisen turvana ja länsimaisen siviisaation pelastuksena”.

Kristillisestä johtajuudesta

Gunnar Elstadin kirja *Yhdessä palvellen: kristillinen johtajuus* keskittyy nimensä mukaisesti johtajuuteen kristillisissä yhteisöissä, kirkossa ja seurakunnissa. Hän käsittelee avoimen rehellisesti ja realistisesti johtajana toimimiseen erityisesti ristiriitatilanteissa liittyviä ongelmia. Elstadin koulutustausta, teologi ja psykologi, auttaa näkemään myös yksittäisen johtajan henkilökohtaisia heikkouksia ja ymmärtämään johtajuuteen liittyviä paineita. Hän korostaa kristityn yleistä kutsumustietoisuutta ja johtajan roolia palvelijana mutta samalla myös johtajuuteen kuuluvaa erityistä vastuuta.

Elstad rohkaisee vajavuutensa kanssa kamppailevia toteamalla, että ”johtamistaito kehittyy samalla tavalla kuin muutkin taidot”. Hän kehottaa kärsivällisyyteen korostamalla, että ”eihän oppiminen aina suju nopeasti”. Samoin hän kehottaa: ”Uskalla olla johtaja.”

Elstad kuvaa varsin suorasukaisesti myös ihmisten välisiä jännitteitä työyhteisöissä: ”Me pelkäämme toisiamme! Kaikkein eniten pelkäämme arvostelua, torjuntaa tai halveksuntaa.” Kristillisissä

piireissä voi olla erityisen vaikeaa ilmaista suuttumusta ja paljastaa aggressiivisia ajatuksia. Katsotaan, että kristitty ei voi olla kristitty, jos hän vihastuu. Tämä esittää työyhteisössä terveen kriittisyyden, mahdollisesti tarpeellisen palautteen huonosta työsuorituksesta. Elstad toteaa: ”On tärkeää tunnustaa muiden oikeus olla vihaisia meille.”

Elstad käyttää paljon tilaa yksilötason ongelmiin, muun muassa kateuteen, joka helposti pääsee myrkyttämään meidän ihmisten välisiä suhteita. ”Ei ole ollenkaan helppo iloita sydämensä pohjasta työtoverin puolesta, joka onnistuu paremmin kuin me ja jota muut arvostavat. Sen sijaan, että iloitsisimme, tunnemme itsemme uhatuiksi.”

Tärkeä kohta kirjassa on myös arvostelun antaminen ja vastaanottaminen sekä luku *Kyvykkäät työtoverit – ongelma ja mahdollisuus*. Elstad toteaa: ”Me tarvitsemme kyvykkäitä työtovereita.”

Tähän voisi lisätä, että johtaja tarvitsee kyvykkäitä alaisia, joilla on vahvat itsenäiset mielipiteet. Tällaiset alaiset voivat joskus ehkä olla jopa ärsyttäviä, mutta ehdottomasti heidän näkemyksiään kannattaa kuunnella, vaikka ne poikkeaisivat johtajan omista käsityksistä.

Elstad varoittaa kristillisten yhteisöjen johtajia erityisesti piiloutumisesta hengellisyyden taakse, kun he joutuvat ristiriitatilanteeseen. Hän korostaa, että ”meidän täytyy ponnistella luodaksemme sellaisen ilmapiirin, jossa on sallittua ilmaista eriäviä mielipiteitä – ilman että se koetaan uhkana tai vaarallisena”.

Johtajat joutuvat valitettavasti kohtaamaan myös ”valtaihmisiä”, jotka rakastavat dramatiikkaa ja kaiken keskipisteenä olemista. Heillä on kohtuuttomia vaatimuksia. He huijaavat useimpia. He hyökkäävät heikompien kimppuun. Tällaiset narsistiset, jopa psykopaattiset ihmiset ovat johtajille yksi vaikeimmista haasteis-

ta. Tästä aihepiiristä on Suomessakin kirjoitettu useita kirjoja, ja asiaa on käsitelty tiedotusvälineissä. Valitettavan usein uhrit ovat joutuneet puolustautumaan myös oikeudessa. Elstad painottaa, että ”kristityn johtajan tulee olla tietoinen tässä ihmistyyppistä”.

Elstadin kirjassa on hyödyllisiä tehtäviä ja kysymyksiä käytettäväksi niin yksilölliseen pohdiskeluun kuin yhdessä muiden kanssa ryhmässä. Yhden tehtävän otsikko on vanha tuttu Sokrateen ohje: ”Tunne itsesi.”

Miten johtajuusvajetta sitten voisi täyttää?

Miten kansalainen voisi vaikuttaa politiiseen ja taloudelliseen päätöksentekoon ja johtajuuteen? Demokratian pelisääntöjen mukaisesti jokaisella kansalaisella on oikeus vaikuttaa poliittisten päättäjien valintaan vaaleissa eri tasoilla kunnallisvaaleista presidentinvaaleihin. Suunnilleen samat mahdollisuudet on seurakuntalaisilla. Ne meistä, jotka tulevat valituiksi päättäjiksi kirkossa ja yhteiskunnassa, saavat muita suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa päätöksentekoon ja siten osaltaan täyttää johtajuusvajetta.

Puoluepoliittisessa päätöksenteossa usein näyttää vallitsevan tiukka ryhmäkuri, josta poikkeamista ei sallita. Aina-kin sitä katsotaan karsaasti. Monipuoluejärjestelmässä, ehkä erityisesti Suomessa, tiukan ryhmäkurin kyllä ymmärtääkin puolueiden tavoitteiden saavuttamisen tehokkuuden kannalta.

Jos ajattelemme yleistä mielipidetä ja sen erityistä merkitystä puolueiden päätöksenteossa, johtajuus jää kuitenkin usein vajaaksi. Puuttuu moraalista ryhtiä ja riskinoton halua. Joskus tuntuu siltä, että nimenomaan järkevät ja myös eettisesti tasokkaat päätökset jäävät tekemättä, kun niitä ei uskalleta tehdä.

Ehkä juuri tällaisissa tilanteissa yksittäisellä poliitikolla, joka uskaltaa poiketa valtavirrasta asettuessaan tärkeinä, jopa luovuttamattomina pitämiensä periaatteiden taakse, onkin eniten vaikutusta, vaikka hänen kantansa itse kyseisessä asiassa jäisi häviölle. Hänen kantansa muistetaan enemmistönkin keskuudessa, ehkä kiusallisena ja ärsyttävänä poikkeamisena, mutta ehkä myös pistoksena enemmistön omassatunnossa.

Kirkonkin piirissä näyttää tietyissä asioissa vallitsevan yhteiskunnan enemmistön mielipiteitä mukaileva varsin tiukka kuri. Tavallisella seurakuntalaiseläkin on kirkon piirissä hengelliset keinot vaikuttaa kirkon ja seurakuntien johtajuuteen: esirukous erityisesti ja omilla mielipiteillä vaikuttaminen oman roolinsa mukaisesti.

Erityisvastuu kirkon johtajuudesta on piispoilla. Piispa on hiippakuntansa hengellinen johtaja ja ylin opettaja. Hän on kirkon virkakunnan, ennen kaikkea papien, valvoja ja ohjaaja. Piispa on hiippakunnan ylin hallinnollinen virkamies. Piispalla on vastuu siitä, että kirkossa toimitaan kirkon tunnustuksen mukaisesti. Erityisesti tämän tehtävän hoitaminen tuntuu – ainakin maallikon näkökulmasta – jäävän lähes kuolleeksi kirjaimeksi. Oli hämmästyttävää havaita viime aikojen piispanvaalien kandidaattien lehtihaastatteluista, että piispojen joukossa on niitä, jotka eivät allekirjoita – ainakaan kokonaisuudessaan – kirkon tunnustusta.

Eikö yritysjohtajilla sitten ole valtaa tehdä mielensä mukaan – pelkäämättä yleistä mielipidetä? Yritysjohtajilla on toki suuret valtuudet mutta sen kääntöpuolena hyvin suuret tulosvaatimukset ja myös riski saada potkut epäonnistuessaan tuloksenteossa tai muuten menettäessään hallituksensa luottamuksen. Yritysjohtajilla on suuri vapaus esimerkiksi rekrytoida mieleisensä johtotiimi samoin kuin

erottaa tiiminsä jäseniä ollessaan heihin tyytymättömiä. Suomen kaltaisessa kehittyneessä yhteiskunnassa yritysjohtajia kuitenkin rajoittavat lainsäädäntö, työmarkkinamekanismi, työehtosopimukset ja niihin liittyvät työntekijöiden lakko-oikeudet. Toki ne pääosin ovat oikeutettuja työntekijöiden suojaksi työnantajien mahdollista mielivaltaisuutta vastaan.

Viime aikojen kriisit, kolmen vuoden takainen finanssikriisi ja meneillään oleva euroalueen kriisi, ovat olleet epäluottamuksen kriisejä. Ne ovat kumpikin osoittaneet oikeaksi näkemyksen, että yhteistoiminnan ja johtajuuden keskeisenä perustana on luottamus, joka on moraalinen elementti ja hyve sinänsä.

Hyveoppi on yhdistettävissä luonnon-oikeudelliseen ajatteluun, yleiseen ilmoitukseen. Siksi se on universaalinen. Vaikka mikään henkilökohtainen erinomaisuus ei lopulta kestä Jumalan edessä, on hyveellisyyteen pyrkiminen – eettinen, hyvä elämä – oikein ja järkevää.

Luterilaisesta tuntuu vieraalta näkemys, joka nostaa hyveellisiksi katsottuja ihmisiä pyhimyksiksi korkealle jalustalle. Hyveoppi universaalisenä eettisenä ajattelun ja toiminnan kehyksenä on kuitenkin tärkeä moraalinen tiekartta niin yksilöille kuin yhteisöillekin.

Kysymys johtajuusvajeen täyttämisestä on tässä pohdiskelussa osoittautunut vaikeaksi ja keinovalikoima vähäiseksi. Ehkä

sittenkin tärkeimmäksi keinoksi yksittäisen seurakuntalaisen kannalta jää yhtymien joka sunnuntain jumalanpalveluksen esirukoukseen siitä, että Jumala siunaisi maamme päättäjiä toimimaan kansamme parhaaksi – ja että päättäjiksi valikoituisivat eettisesti toimivat, viisaat ja inhimilliset henkilöt. ●

KIRJALLISUUTTA

- **Havard, Alexandre** 2009: *Hyvejohtajuus*. Proventia.
- **Kylliäinen, Antti** 2012: *Paksunahkaisuudesta suurisieluiseen*. Otava.
- **Elstad, Gunnar**: *Yhdessä palvellen – Kristillinen johtajuus*. Perussanoma. 2011
- **Kreeft, Peter**: *Paluu hyveeseen*. Suom. Katolinen tiedotuskeskus 2005.
- **Drucker, Peter F.** : *Voittoa tavoittelemattoman organisaation johtaminen*. Talentum 2008.
- **Peters, Thomas J. & Waterman Jr., Robert H.** : Talentum. 2007.
- **Teittinen, Heikki**: *Johtaminen terveydenhuollossa*. Esitelmä Talentuminen koulutustilaisuudessa Helsingissä 27.3.2007.
- **Aho, Esko**: *Taloudessa ei ole paluuta entiseen*. Artikkelijä Vieraskynä-palstalla *Helsingin Sanomissa* 29.12.2012.
- Pääkirjoitus: *Suomi tarvitsee lahjakkaita johtajia*. *Iltalehti* 28.12.2012
- **Perttu, Jukka**: *Alahuhta kohosi bisnestähdeksi*. *Helsingin Sanomat* 31.12.2012

Hyvejohtajuus

Jarmo Lehtonen

Kirjoittaja on Lääketeollisuus ry:n eläkkeellä oleva toimitusjohtaja ja koulutukseltaan lakimies, joka valmistelee väitöskirjaa itsesääntelystä ja kommentoi Alexandre Havardin kirjaa *Hyvejohtajuus* toimituksen pyynnöstä. Kirjoitus on laadittu jo 1.6.2012.

Klassiset hyveet määrittävät hyvejohtajuutta

Alexandre Havard on kirjoittanut kirjan *Hyvejohtajuus*, jonka englanninkielinen alkuperäinen nimi on *Virtuous Leadership: An agenda for Personal Excellence*. Havard on Pariisissa valmistunut lakimieheksi ja toiminut tässä ammatissa muun muassa Strasbourgissa ja Helsingissä. Nykyisin hän asuu Moskovassa, jossa hän johtaa kansainvälistä johtajuuskouluttajien verkostoa. Hänen kehittämänsä johtajuusmalli *Virtuous Leadership* on käytössä maailmanlaajuisesti. Kirjan on suomentanut **Jason Lepojärvi**.

Kirja on hyvin systemaattinen ja helposti luettava. Siinä määritellään klassiset päähyveet, joita ovat viisaus, rohkeus, itsehillintä ja oikeudenmukaisuus. Näihin Havard lisää vielä kaksi hyvettä, jotka ovat suurisieluisuus ja nöyryys. Varsinainen kirja alkaa juuri tuosta suurisieluudesta, jota määritetään sielun suuntautumiseksi kohti suuruutta. Pikkusieluiset ihmiset eivät kykene hahmottamaan suuruutta vaan pitäytyvät yksitoikkoisuuteen.

Kirjan tavallaan parasta antia ovat Havardin esiin tuomat historialliset henkilöt, jotka ovat omassa elämässään toteuttaneet viisaasti ja rohkeasti, suurisieluisesti ja oikeudenmukaisesti oikeik-

si katsomiaan päämääriä ja osoittaneet työssään myös itsehillintää ja oikeudenmukaisuutta. Esimerkkinä kirjasta voidaan mainita vaikkapa Euroopan unionin perustajiin kuuluva **Robert Schuman**, Ranskan sodanjälkeinen ulkoministeri, joka piti Ranskan ja Saksan välisiä suhteita laajamittaisen Euroopan integraation perusedellytyksenä. Tästä viisaasta visioista Schuman sai kotimaassaan jopa vihaista kritiikkiä. Suurisieluisuutta osoittaa visio myös siksi, että Schuman oli ollut Ranskassa Gestapon vankina.

Miksi tämä kirja on sitten juuri nyt tärkeä? Siksi, että erityisesti niin sanotun kylmän sodan päättymisen jälkeen alkoi kiihtyvällä vauhdilla teollistuneisiin länsimaihin levitä elinkeinoelämän eliittiin ennennäkemätön ahneus, jota ei systemaattisesti ollut ollut ja jota ei enää pidetty ahneutena vaan oikeudenmukaisena toimintana. Ahneutta esiintyy tietenkin kaikkina aikoina, mutta erityisesti sen systematiikka teki siitä vaarallisen ilmiön, jota elinkeinoelämämme eliitti ei ole vielä tähän saakka tajunnut. Erilaisten palkitsemisjärjestelmien kehittämisestä tuli oma elinkeinonsa. Alettiin keksiä mitä ihmeellisimpiä perusteita erilaisille palkkioille, joita johdolle maksettiin.

Kannatan kyllä markkinataloutta ja palkitsemistakin, kunhan se on kohtuullinen järjestely tehtyyn työsuoritukseen ja muiden saman yrityksen työntekijöiden työsuorituksiin nähden. Otetaanpa pari esimerkkiä käytännöstä. Suuren pörssiyrityksen nuori osastopäällikkö ansaitsi 1980-luvun alussa 100.000 markkaa vuodessa ja kokenut toimitusjohtaja 350.000 markkaa vuodessa. Palkkaero oli siis noin 3- tai 3,5-kertainen. Tänä päivänä tällaisten toimenhaltijoiden

palkkaerot ovat kansainvälisissä yhtiöissä revenneet 100–200-kertaisiksi. Tällaista ei enää mitenkään voi pitää kohtuullisena. Kansanedustaja **Ben Zyskowitz** on todennut sattuvasti, että ylisuuria palkkioita perustellaan kaikenlaisella huuhaalla, jossa ei ole mitään järkevää perustetta. Olen hänen kanssaan täysin samaa mieltä.

Keväällä Nokian hallituksen entinen puheenjohtaja **Jorma Ollila** perusteli ja puolsi elinkeinoelämän palkkioita vetoamalla muiden maiden tasoon, jossa maamme sijoittuu eurooppalaiseen alapäähän. Media osoitti taas hampaattomuutensa ja nielaisi tämän täkyn täydestä, kun oikeampi lähestymistapa olisi ollut kysymys, onko ahneus kohtuullista Suomessa, jos se on sitä muualla Euroopassa. Toimittajan olisi pitänyt nähdä ongelma laajemmin.

Havardin kirja tulisi saattaa koko elinkeinoelämän eliitin pakolliseksi luettavaksi ja tentittäväksi ennen seuraavien palkitsemisohjelmien hyväksymistä!

Onko kirjassa sitten joitakin puutteita? Mielestäni ei, vaan se on todella hyvä ja johdonmukainen selittäjä erilaisten hyveiden ymmärtämiseksi. Enemmänkin

yksi puute on omalla puolellani, mutta se tässä nyt mainittakoon. Kirjan perusvire on vahvasti uskonnollinen ja kristinuskoon pohjautuva, mikä tietenkin on luonnollista. Siinä oma uskontomme edustaa kaikkea hyvää. Kun oma maailmankuvani on sellainen, että tahtomattani pidän erillään tämän maallisen maailman ja oman kristillisen uskon, en pidä oikeana ilmiöiden selittämistä yksinomaan tältä kristilliseltä kannalta. Maailma ei ole mustavalkoinen vaan täynnä harmaan sävyjä. Myös kristillisen kirkon piirissä on ollut ja on yhä edelleen hirvittäviä tekoja ja kauheuksia. Ajatellaan vaikkapa uskonsotia, noitavainoja ja katolisen kirkon piirissä esiintynyttä pedofiliaa, jota kirkon johto ei ole halunnut käsitellä asianmukaisesti vaan on peitellyt rikoksia. Uskomattomilta tuntuvat myös vanhoillislestadiolaisten piiristä tietoon tulleet lasten hyväksikäyttötapaukset, vakavat rikokset, joita on maallikkoripissä annettu anteeksi muttei ole saatettu poliisin tutkittavaksi. Asiaan liittyy ilmeisesti myös peittelyä.

Harvardin kirja on siis mielenkiintoinen, hyvä ja suositeltava, mutta on syytä muistaa maailmaan, myös kristillisiin kirkkoihin liittyvät harmaat varjot. ●

Joseph Ratzinger, Benedictus XVI

Jeesuksen viimeiset päivät

Kristityille Jeesus Nasaretilainen on Jumalan Poika, joka kuoli maailman syntien puolesta ja joka nousi kuolleista synnin, kuoleman ja perkeleen kukistajana. Ei-kristityille hän on melkein mitä tahansa muuta: myytti, poliittinen vallankumouksellinen tai viisas opettaja, jonka julistuksen hänen seuraajansa ymmärsivät väärin.

Tässä toisessa Jeesus Nasaretilaista käsittelevässä kirjassaan Joseph Ratzinger, paavi Benedictus XVI, keskittyy Jeesuksen elämän viimeisiin tapahtumiin. Miksi uskonnolliset johtajat torjuivat Jeesuksen? Perustiko Jeesus kirkon työnsä jatkajaksi? Miten Jeesus tulkitsti kärsimyksensä ja kuolemansa? Nousiko Jeesus todella kuolleista?

Kirjassa loistaa laajasti oppinut tiedemies, suuri ajattelija ja hengellinen paimen. Benedictus XVI:a Jumalan sanasta nostama haaste Jeesuksen opetuksen, elämän, kuoleman ja ylösnousemisen merkityksen pohdintaan on vaikea panna syrjään ja ohittaa. Kuka oletkin, mitä tämä ihminen merkitsee sinulle?

Timo Junkkaala (toim.)

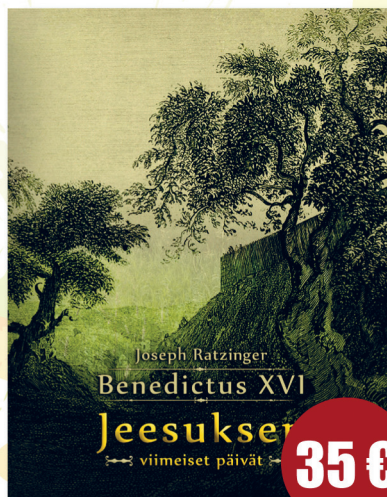
Euangelium benedictum – Siunattu evankeliumi: Katolisuus ja luterilaisuus Jeesuksen sanoman jäljillä

Kirja pohtii paavi Benediktus XVI Jeesus-kirjoja sekä katolisuutta ja evankelis-luterilaisen kirkon asemaa tämän päivän Suomessa.

Ennakkotilaus pakettitarjouksena

28.2.2013 mennessä:

60 € + rahtivapaa toimitus

www.perussanoma.fi puh. 09 5123 9120 | tilauspalvelu@perussanoma.fi

PERUSSANOMA - USKON JA TIEDON LÄHTEELLÄ

Kirjoja

35 | Sakramentti on evankeliumia

Hermann Sassen kirja pureutuu Lutherin ehtoollisteologiaan. **Ville Kettunen** esittelee kirjan. Lutherille sakramentti on evankeliumia.

36 | Juutalaiset ja Jeshua

Ed Knut H. Høyland ja **Jakob W. Nielsen** ovat kirjoittaneet kirjan juutalauskristityistä, heidän historiastaan ja nykypäivästään ja teologisista kysymyksistään. Kirja on ilmestynyt englanniksi Caspari-keskuksen julkaisemana. Sitä ei ole suomennettu. **Raimo Mäkelä** suosittelee kirjaa myös suomalaisella lukijakunnalle.

37 | Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa

Aini Linjakummun tutkimus vanhoillislestadiolaisuuden hoitokokouksista on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Lestadiomismi-hanketta. Kirjaa arvioi **Markku Ihonen**.

● Sakramentti on evankeliumia

Hermann Sasse: ”Tämä on minun ruumiini”: Lutherin taistelu ehtoollisen reaali-preesenssin puolesta. Concordia ry 2011. 384 s. Alkuteos: *This is my body*. 1959.

Kirjoittajan teologiset lähtökohdat ovat luterilaisessa puhdasoppisuudessa. Alttarin sakramentti ja **Lutherin** käsitys siitä ovat luterilaisessa teologiassa aina ajan-kohtainen kysymys. Kirjasta selviää, mitä Luther ajatteli reaali-preesenssistä. Hänen oivalluksensa, että sakramentti on evankeliumia, voi olla selitys siihen, että hän oli kysymyksessä reaali-preesenssistä periksiantamaton.

Ennen Lutherin näkemyksen ja reformaation reaali-preesenssiin liittyvien tapahtumien käsittelyä kirjassa käydään taustana läpi varhaiskirkon aikaa ja keskiaikaa, joka saa osakseen paljon huomiota, sillä sen teologia myös todella paljon vaikutti reformaatioon. Varhaiskirkostakin löytyy jo varhain messu-uhrintraditio. Se selittyy sillä, että varhaiskirkossa vaikutti synergismi. Lähtökohta Lutherilla sakramenttiteologiassa oli *sola scriptura* eli yksin Raamattu, ei mikään ihmisauktoriteetti. Hän oli valmis myös katkaisemaan varhaiskirkon varhaisimman ja arvostetuimman tradition, ellei se ollut *sola scriptura*-periaatteen kanssa sopusoinnussa. Varhaiskirkossa ei ollut dogmia ehtoollisesta, koska se oli jo liturgiassa kätkeytyneenä. Messu-uhrin lisäksi Luther vastusti siihen läheisesti liittyvää oppia *ex opere operato*, jonka mukaan sakramentti vaikuttaa pelkkänä suoritettuna toimituksena ilman uskoa.

Reformoidut ovat aina tunnustaneet, että Kristus on läsnä ehtoollisessa. Luterilaisista erottava tekijä on kysymys, ovatko Kristuksen ruumis ja veri läsnä. Luther ei edellyttänyt ubikviteettiopin tunnus-

tamista, vain ruumiin ja veren läsnäolon tunnustamista ehtoollisessa. Alun perin **Zwingli** kannatti reaali-preesenssiä, vaikka hieman eri muodossa kuin Luther. Zwinglin hengellinen kehitys käy ilmi kirjasta, samoin Lutherin kehitys sakramentin ymmärtämisessä. Myöhemmin Zwingli omaksui asetussanojen vertauskuvallisen tulkinnan. Luther hyväksyi vertauskuvallisen tulkinnan niissä kohdissa, joissa teksti itse antaa siihen aiheita. Hän otti asetussanat sellaisinaan eikä selittänyt niitä muilla raamatunkohdilla. Luther ja Zwingli olivat muutenkin erimielisiä, ja heillä oli erilainen kristologia. Sassen mukaan Zwingli oli jopa lähellä nestoriolaista kristologiaa, kun tarkastelee asiaa Khalkedonin uskontunnustuksen kannalta. Hän ei kuitenkaan ollut nestoriolainen.

Tärkeä ja paljon sivuja vievä osa kirjaa on Marburgin uskontokeskustelua käsittelevä osio. Keskustelu epäonnistui ja sinetöi hajaannuksen luterilaisuuden ja reformoitujen välillä. Pöytäkirjoja kokouksesta ei tehty, mutta keskustelut on rekonstruoitu osallistujien muistiinpanojen avulla. On mielenkiintoista seurata niiden välityksellä uskonpuhdistajien keskustelua kuin karpäsenä katossa. Sasse toteaa unionismiin viitaten saman keskustelun jatkuneen satoja vuosia jälkeenpäin.

Huomionarvoinen asia 2000-luvun keskustelun kannalta on niin sanottu jälkikonsekraatio. Lutherille huolimattomuus konsekroidun ja konsekroimattoman leivän erossa oli zwingliläisyyttä. Luterilaisessa kirkossa on aina ollut tapana konsekroida uusi annos, jos leipää tai viiniä tarvitaan enemmän kuin alun perin oli laitettu tarjolle.

Kirjassa kumotaan monia aiheeseen liittyviä väärinymmärryksiä, esimerkiksi

se, että Luther olisi aloittanut sakramenttikiistan. Kirjan osio *Altтарin sakramentti ja luterilainen kirkko tänään* on hyödyllinen, vaikka Sassen ”tänään” on meille jo eilinen. Sassen kirja on suositeltavaa tutkittavaa, jos haluaa syventyä Lutherin

ehtoollisteologiaan. Kirja viittaa usein Lutherin teokseen *Kristuksen ehtoollisesta – suuri tunnustus*. Sassen mielestä se on merkittävimpiä teoksia altтарin sakramentista. ●

Ville Kettunen

● Juutalaiset ja Jeshua

Chosen to Follow: Jewish Believers through History and Today. **Ed Knut H. Høyland** and **Jakob W. Nielsen.** Jerusalem: Caspari Center 2012. 244 s.

Viime vuoden lopulla vietti Jerusalemissa 30-vuotisjuhlaansa Caspari Center for Biblical and Jewish Studies. Sen kunniaksi keskus tuotti 15 tieteellistä artikkelia sisältävän kokoelman, joka hyvin kuvaa juutalauskristillisyyden tilaa halki aikojen. Keskus on vakiinnuttanut asemansa juutalauskristillisen identiteetin selittäjänä ja vahvistajana näiden kristittyjen määrän koko ajan kasvaessa Israelissa. Maan 8-miljoonaisesta juutalaissäestöstä heitä on kuitenkin vain 1 promille.

Näiden kristittyjen ongelma alkaa jo heidän nimityksestään. Erityisesti Jerusalemissa, kolmen uskonnon ”pyhässä kaupungissa”, kristillisten kirkkojen läsnäolo on perinteisesti ollut varsin näkyvää. Kaikille Jeesuksen historian tapahtumapaikoille on rakennettu kirkko, jolle virtaa kristittyjä pyhiinvaeltajia. Monissa tapauksissa se kirjaimellisesti ja vertauskuvallisesti peittää alleen paikan ja tapahtuman aitouden maan asukkailta ja ehkä pyhiinvaeltajiltakin – niin kuin muinaisessa Israelissa Mooseksen tekemästä pronssikäärmeestä, jonka välityksellä Jumala oli parantanut myrkkykäärmeiden puremat ihmiset, tuli Nehustan, epäjumalanpalveluksen kohde.

Samoin on käynyt sanoille *kristitty* ja *lähetys* (missio), jopa *Jeesus*. Juutalaisille niihin sisältyy ristiretkiä, inkvisitiota, pakkokäännytyistä, vainoja, maastakarkottamista, holokaustia, mikä tässä kirjassakin todetaan. Asia on yritetty korjata sanoilla *messiaaniset* [= Jeesukseen Kristuksena eli Messiaana uskovat] *juutalaiset*, *heprealauskristityt*, *juutalauskristityt* ja *Jeesukseen uskovat juutalaiset*.

Jeesus on niin rasisiteinen erisnimi, että nämä kristityt ryhmät käyttävät raamatunheprealaista muotoa *Jeshua*, jolla on yleisnimen merkitys ’vapautus, vapahdus, pelastus’, vaikka se on myös erisnimi. Tämä näkyy halki kirjan.

Teoksen sanoma kohdistuu usealle taholle. Juutalaisille se haluaa vakuuttaa, että Nasaretin Jeshua on Jumalan Israelille lupaama Messias ja pelastus kaikille juutalaisille ja kaikille maan kansoille. Perinteisille kirkkoille ja kristityille kirja haluaa muistuttaa, että kahden vuosituhannen aikana kristinuskon juutalaiset ainekset on suuressa määrin unohdettu ja turhennettu. Toisaalta se on estänyt juutalaisia uskomasta Jeesukseen ja edistänyt heidän vainoamistaan, joka usein on lähtenyt juuri kristillisestä kirkosta erilaisin perustein. Toisaalta se on köyhdyttänyt kristillisiä kirkkoja itseään ja maailmallistanut niitä. Kirkkojen sidonnaisuus maalliseen hallintoon ja kulttuuriin on osaltaan vahvistanut niiden juutalaisvastaisuutta.

Kirja suuntautuu myös ja ehkä ennen kaikkea Jeshuaan uskoviin auttaakseen heitä näissä jännitteissä selkiyttämään identiteettiään, teologiaansa ja käytäntö-kään.

Kirjassa on kolme pääosaa: historiallinen esitys varhaisista juutalaisista Jeesukseen uskovista, kuvaus nykyajan juutalaisista Jeshua-uskovista ja hahmotelma teologisista kysymyksistä, joita nämä kohtaavat.

Merkittäviä kysymyksiä on lähinnä neljä: 1) Mikä on Tooran eli Lain asema juutalaiskristillisyydessä? 2) Mikä on perinteisen kirkon ja juutalaiskristillisyyden suhde? 3) Mitä on sovinto messiaanisten juutalaisten ja palestiinalaiskristittyjen kesken? 4) Mitä on messiaanisen juutalaisuuden missiologia? Erityisesti ensimmäiseen kysymykseen vastataan jossain määrin eri tavoin. Asia on ainakin jotenkin analoginen kysymykselle, missä määrin ja millä tavoin perinteisissä kristillisissä kirkoissa tulee suhtautua niiden traditioon.

Kirjan runsaan materiaalin yksityiskohdissa on paljon keskusteltavaa ja opittavaa. Otan esiin vain kaksi asiaa. On kiintoisaa, että raamatun- ja ajanhisto-

riallisessa osiossa Sepforiksen kaupunki nostetaan keskeisesti esille Tiberiaksen rinnalla. Kumpaakaan ei mainita Uudessa testamentissa. Jälkimmäisessä kaikki Galilean turistikset majoittuvat, edellisessä käyvät tuskin ketkään, vaikka se kannattaisi sisällyttää kiertomatkoihin.

Historiallisessa osiossa olisi ollut perusteltua käsitellä **Lutherin** kantaa juutalaisiin. Siinähan tapahtui muutoksia, niin että varhaisen ja keskisen Lutherin suuri juutalaismyönteisyys vaihtui vanhan Lutherin pettyneeseen juutalaisvihamielisyyteen, johon sitten **Hitlerkin** saattoi tukeutua. Asiasta on perusteellinen esitys ruotsalaisen **Ingemar Öbergin** laajassa tutkimuksessa *Luther och världsmissionen* (1991).

Tämän mukaan jatkamisen olisi luullut olevan sitäkin ymmärrettävämpää, kun kirjoittajista yli puolet on skandinaavia. Norjan ja Tanskan Israelin-lähetyskset ovatkin olleet keskeisiä Caspari-keskusten toiminnassa. Nimikin on saatu Norjassa toimineesta teologian professorista **Carl Paul Casparista** (1814–1892), joka oli syntynyt juutalaisena Saksassa ja kääntynyt (luterilaiseksi) kristityksi. ●

Raimo Mäkelä

● Tuoretta tutkimusta vanhoillislestadiolaisuudesta

Aini Linjakumpu: *Haavoittunut yhteisö: hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa*. Vastapaino 2012. 270 s.

Tämä tutkimus on syntynyt Lapin yliopistossa käynnissä olevan, Suomen Akatemian rahoittaman Lestadionismi-hankkeen piirissä. Hankkeessa lestadiolaisuutta lähestytään politiikantutkimuksen

ja yhteiskuntatieteiden välinein. Erityisen kiinnostuneita ollaan vallan ja yhteisöllisyyden problematiikasta. Linjakumpu hyödyntää etenkin politiikantutkimuksen, sosiologian ja uskontotieteen käsitteitä ja lähestymistapoja. Hän on aiemmin ansioitunut poliittisen islamin tutkijana.

Tutkija esittelee ja erittelee huolellisesti vanhoillislestadiolaisuudessa menneinä

vuosikymmeninä käytössä olleita ”hoitokokouksia”. Ne hän määrittelee alustavasti ”julkisiksi ja pakotetuiksi sielunhoidollisiksi tilanteiksi, joiden pyrkimyksenä on arvioida ja korjata ihmisen uskonelämään liittyviä asioita”. Hoitokokouksia oli erityisen paljon vuosina 1979–80. Vanhoillislestadiolaisuuden keskusyhdistys SRK on itse raportoinut 488 osallistumista paikallisten rauhanyhdistysten hoitokokouksiin. Kyse ei siis ole suomalaisen herätysliikekentän marginaali-ilmiöstä.

Linjakumpu perustelee tutkimustehtävänsä merkittävyyttä sillä, että vanhoillislestadiolaisuus on suuri virallisen poliittisen järjestelmän ulkopuolinen liike, jolla on paljon valtaa. Koska liikkeessä opetetaan eksklusiivista seurakuntäkäsitystä ja vanhoillislestadiolaisten sosiaaliset suhteet ovat tiiviitä, liikkeestä ulos joutuminen on haavoittavaa.

Monet ovat valmiita suuriinkin myöntytyksiin säilyäkseen seurakunnan jäsenenä. Uskonyhteisöstä erkaantuneet tai erotetut tuntevat olevansa juurettomia ja hylättyjä. Linjakummun haastatteluista ja verkon keskustelupalstoilta keräämä laaja aineisto osoittaa vakuuttavasti, kuinka paljon yhä, 30 vuotta myöhemmin, tunnetaan voimattomuutta ja katkeruutta mutta myös arvottomuutta ja häpeää.

Vallankäytölle vanhoillislestadiolaisuudessa altistaa Linjakummun mukaan myös normien ja määräysten jonkinasteinen sattuman- ja tulkinnanvaraisuus. Erityistä turvattomuutta aiheuttivat 1970-luvun lopulla vaikuttanut ilmiantojärjestelmä ja se, että moni ”hoidettavaksi” joutunut ei tiennyt tarkalleen, mistä hänen odotettiin tekevän parannusta. Television hankkimisen samoin kuin päihteiden käytön, avioliiton ulkopuoliset suhteet, abortin ja ehkäisyn ihmiset mielsivät helposti liikkeen opetuksen vastaisiksi. Vaikeampaa oli ymmärtää, miksei saanut osallistua muiden kuin vanhoillis-

lestadiolaisten pappien jumalanpalvelukseen, tukea kirkon lähetystyötä eikä kannattaa tiettyä puoluetta.

Usein hoitokokouksiin kutsutuissa nähtiin väärän hengen vaikutusta. *Päivämies*-lehteä satunnaisestikin luenut on saattanut törmätä käsitteisiin *kososlaisuus*, *kuiva henki*, *hempä henki* ja *isäntähenki*. *Kososlaisuus* on saanut nimensä 1930-luvulla Viipurissa vaikuttaneesta saarnaaja **Juho Kososesta**, jonka toiminta aiheutti liikkeessä hämmennystä. Termin myöhempi, varsin laaja käyttö on ongelmallista, eikä ilmauksen sisältöä ole koskaan kunnollisesti määritelty. Linjakumpu toteaa, että ”kurinpidon ja yhteisöllisyyden rakentamisen ja ylläpitämisen kannalta syytökset olivat loogisia, mutta ihmisten hengellisen elämän kannalta vaikeasti ymmärrettäviä”.

Linjakumpu päätelee oikein, että ”henkiopissa korostui nimenomaan yksilön suhde yhteisöön, ei niinkään yksilön oma jumalasuhde”. Ylipäätään hoitokokousaikaa voidaan pitää liikkeen yrityksenä hallita modernisaatioprosessia pitämällä yllä yhtenäisyyttä ja yksimielisyyttä. Hoidettavaksi kutsuttujen katsottiin nousseen seurakunnan yksimielisyyttä vastaan, ja eriseuraisuus tuli hoitaa julkisesti seurakunnan edessä.

Linjakummun tutkimusta ei lue huvikseen. Etenkin luvut *Kokemukset hoitokokouksista* ja *Trauman purkamisen prosessit* ovat rankkaa tekstiä. Tutkija arvelee, että ”vanhoillislestadiolaisuuteen kuuluvat voimakkaat tunteet eivät tee liikkeestä ’pehmeämpää’, vaan tunteiden kautta voidaan toteuttaa hyvin voimakasta hallintaa ja vallankäyttöä”. Uskonnollista kenttää hivenen tuntevana en itse pidä vanhoillislestadiolaisuutta kovinkaan tunnevaltaisena uskonnollisuutena; Linjakummun väittämän loppuosa pitää kyllä kutinsa.

Tutkimuksen loppupuolella Linjakumpu syyttää melko suoraan SRK:ta hengelli-

sestä väkivallasta. Väärinkäytösten myöntäminen 1980-luvun alusta lähtien eivät riitä, vaan ”liikkeen, kirkon ja valtion olisi keskusteltava siitä, mitkä ovat uskonnollisen yhteisön toiminnan rajat” ja ”millaista toimintaa herätysliikkeet voivat harjoittaa kirkon piirissä”. Hän ehdottaa, että liike luopuisi erehtymättömyyden ja opillisen muuttumattomuuden dogmeistaan ja hengellinen väkivalta ja sen sanktiointi tulisi määritellä lainsäädännöllä.

Linjakumpu erittelee viiltävästi SRK:n jälkikäteen julkisuudessa esittämät selittävät, pehmentävät, osin anteeksipyyttävätkin puheenvuorot. Hän jopa myöntää, että joissakin rauhanyhdistyksissä ”hoitokokouksilla on ollut myös yhteisöllisesti positiivisia seurauksia” ja ”aineistossa nousee esiin joitakin ihmisiä, jotka ovat kokeneet hoitokokoukset myönteisesti”. Sympatiaa SRK:lle ei heru.

Linjakummun mukaan hoitokokouksiin joutuneet kokivat, että seurakunnassa ”otettiin käyttöön monia sellaisia uskonnollisia käytänteitä ja oppeja, joita ei ennen sitä ollut juurikaan sovellettu”. Kaikkiaan on todettava, että lestadiolaiselle liikkeelle on ylipäättään luonteenomaista muualta kuin Raamatusta nousevien käyttäytymisnormien rakentelu; jotkut yhteiskuntatieteilijät puhuvat erityisistä sosiaalisista merkitsijöistä, joilla yksilöt osoittavat sitoutumistaan yhteisön arvoihin.

Linjakumpu painottaa, ettei hoitokokousten valta pääosin perustunut pakoon. Suomalaisessa avoimessa yhteiskunnassa ”sosiaalista järjestystä ja vakaata yhdenmukaisuutta ei voikaan selittää pakovallalla”. Vanhoillislestadiolaisuus on pysynyt viime vuosiin asti ällistyttävän yhtenäisenä liikkeenä. Hoitokokoukset kuitenkin aiheuttivat ja aiheuttavat yhä epävarmuutta ja luottamuspulaa myös liikkeen sisällä. Merkille pantavaa on, että myötätunnon ja rakkauden tunteet puuttuvat Linjakummun aineistosta.

Linjakumpu päättyy väittämään, että ”hoitokokoukset ovat aiheuttaneet vanhoillislestadiolaisuudessa yhteisöllisen trauman” ja liike on sikäli ”haavoittunut yhteisö”. **Matias Haukkalan** pro gradu -tutkielmaan (2010) viitaten hän toteaa liikkeen elävän ryhmäfantasiassa, jossa liikkeen ihanteista poikkeaminen järkyttää yhteisen rakkauden perustuksia. Taakkaa eivät siten kannan vain hoitokokousruljanssissa liikkeestä ulos joutuneet tai erkaantuneet vaan myös liikkeeseen jääneet.

Kun hoitokokouksiin liittyneitä negatiivisia tunteita ei ole voitu käsitellä avoimesti, niitä puretaan internetin keskustelupalstoilla. Nimettömänä esiintyminen suojaa kirjoittajia mutta myös mahdollistaa katkerat vuodatuksia, jotka ilmeisesti saavat liikkeen johdon pikemmin käpertymään kuin avautumaan.

En ole samaa mieltä kaikista Linjakummun tulkinnoista ja päätelmistä, mutten voi olla arvostamatta kipeästä aiheesta tehtyä huolellista tutkimusta, joka perustuu laajan aineiston huolelliseen erittelyyn.

Myös uusi lähestymistapa on tervetullut. Lestadiolaisuuden tutkimuksellehan ovat Suomessa olleet leimallisia kirkkohistorialliset tarkastelutavat, jotka usein ovat jääneet jälkeen historiatieteen metodisesta keskustelusta. Tutkijat ovat olleet lähes yksinomaan lestadiolaisia tai lestadiolaistaustaisia miehiä. Ruotsissa ja Norjassa tutkimusten ja tutkijoiden kirjo on ollut suurempaa, vaikka volyymiltaan suomalainen tutkimus on omassa luokassaan.

Tamperelaisen yhteiskuntatieteitä kustantavan Vastapainon julkaisut ovat yleensä erinomaisesti toimitettuja. Nyt jäin kaipaamaan sitä, että kustantaja olisi uskaltanut karsia runsasta toistoa. Erityisen kiusalliselta tuntuu kirjoittajan tapa selostaa sisennettyjen lainausten sisältöjä melkein samoin sanoin omassa tekstissään. ●

Markku Ihonen

Tässä ja nyt

41 | Teologiset opintopäivät: Rakkaus ja totuus yhdistyvät Kristuksessa

Perusta-lehden perinteiset teologiset opintopäivät järjestettiin Suomen Raamattuopistossa 2.–4.1.2013. Tapahtuman teema oli *Rakkaus ja totuus*.

44 | Uudenvuodenšokki

Presidentti **Sauli Niinistö** aiheutti pienen šokin ilmoittaessaan vuodenvaihteessa, että pienentää palkkaansa neljänneksellä.

45 | Kauneimmat joululaulut

Kauneimmat joululaulut keräävät kirkkoihin miljoona ihmistä laulamaan. Suosituimmat joululaulut eivät ole kristillisiä.

46 | Kristillisestä matkailusta

Israel on menettämässä kiinnostavuuttaan suomalaisten keskuudessa.

Rakkaus ja totuus yhdistyvät Kristuksessa

Vuonna 2013 tulee kuluneeksi 200 vuotta **Søren Kierkegaardin** (k. 1855) syntymästä ja 50 vuotta **C. S. Lewisin** (s. 1898) kuolemasta. Teologipäivien ohjelmassa käsiteltiin heidän sanomaansa nykyiselle ajalle.

– Siinä ovat keskeisiä totuus ja rakkaus sinänsä ja keskinäisessä suhteessaan, totesi vastaava päätoimittaja **Raimo Mäkelä**.

Kierkegaardia esitteli suomalaisen Kierkegaard-tutkimuksen eturiviin kuuluva **Janne Kylliäinen**. Tapahtumassa nähtiin myös Kierkegaardiin liittyvä tanskalaisen **Leif Andersenin** näytelmä *Sørenin paluu*.

Ulkomaisena vieraana oli Lewis-tutkija, teologian tohtori **Michael Ward** Oxfordista. Hänen pääteoksensa on tutkimus *Planet Narnia: The Seven Heavens in the Imagination of C. S. Lewis* (2008). Wardin luennot ja työpajat käsittelivät Lewisin seitsenosaisen *Narnia*-kirjasarjan mielikuvitusmaailmaa.

Michael Ward: Narnia-kirjojen symboliikka avautuu planeettojen avulla

C. S. Lewis (29. marraskuuta 1898 Belfast – 22. marraskuuta 1963 Oxford) oli kirjailija, keskiajan ja renessanssin kirjallisuuden tutkija sekä kristinuskon puolustaja. Wardin mukaan kaikki Narnia-sarjan kirjat kertovat ennen kaikkea Kristuksesta, jota kuvaa Narnian maailmassa leijonakuningas Aslan.

Ward katsoo, että laajemmassa perspektiivissä seitsemän Narnia-teoksen vertauskuvallisuuden avaimet ovat keskiai-

Teologian tohtori Michael Ward Oxfordista oli teologisten opintopäivien pääluennoitsija.

Kuva: Erkki Jokinen.

kaisen kosmologian mukaiset seitsemän planeettaa Aurinko, Mars, Kuu, Merkurius, Saturnus, Venus ja Jupiter.

– Kristittynä Lewis uskoi, että universumi on Jumalan luoma taideteos, jossa kaikki sattumanvaraisiltakin näyttävät asiat liittyvät toisiinsa, Ward kuvaili.

– Vaikka Lewis tunnetaankin juuri Narniasta, hän ei ollut ensisijaisesti satukirjailija, vaan hänen tärkein teoksensa *English Literature In The Sixteenth Century Excluding Drama* käsitteli keskiaikaista kirjallisuutta. Tämä teos on suuri pääuoma Lewisin tuotannossa. Siksi sen kautta tu-

lee tarkastella hänen marginaalisempia töitään kuten Narniaa, Ward sanoi.

Wardin mukaan kristinuskon Jumalaa kuvataan keskiajan runoudessa ja myöhemminkin usein kätketysti. Esimerkiksi **Shakespeare** tarkoittaa Jumalaa puhuesaan Jupiterista.

Ward vetää Jupiterista yhteyden Narnia-sarjan tunnetuimpaan osaan, *Velhoon ja leijonaan*, jonka keskeisiä tapahtumia on kuningas Aslanin vapaaehtoinen uhrautuminen Valkean velhon ansaan joutuneen ihmislapsen puolesta.

– Jupiter on kuningasplaneetta, jumalten kuningas. Silti se on haavoitettu. Siinä näkyy suuri punainen pilkku. Jupiter on Lewisin mielestä Kristuksen esikuva. Siihen liitetäänkin keskiaikaisessa runoudessa usein syyllisyyden sovittaminen ja anteeksianto.

Wardin mukaan *Velho ja leijona* -teoksen symboliikka on pitkälti hahmotettavissa juuri Jupiterin kautta.

Narnian viimeinen taistelu -teosta selittävät puolestaan roomalaisessa mytologiassa sadonkorjuun jumalaan Saturnukseen liitetyt merkitykset.

Ward arvioi, ettei Lewis halua selittää käyttämänsä planeettasymboliikkaa auki, koska symboliikka toteuttaa tehtävän, vaikkei lukija havaitsisi sitä.

– Lewis vie sisälle tarinaan, katsomaan asioita auringonsäteen suuntaisesti. Silloin aurinkoa ei huomaa, mutta se valaisee silti kaiken.

Planeettasymbolit muille Narnian tarinat -teoksille ovat Wardin mukaan:

- Prinssi Kaspian – Mars
- Kaspianin matka maailman ääriin – Aurinko
- Hopeinen tuoli – Kuu
- Hevonen ja poika – Merkurius
- Taikurin sisarenpoika – Venus
- Narnian viimeinen taistelu – Saturnus

Narnian tarinat on seitsemän fantasiakirjan sarja, jonka Lewis kirjoitti 1950-luvulla. Se on tekijänsä parhaiten tunnettu työ. Kirjojen tapahtumapaikka Narnia on kuvitteellinen maa, jossa hyvyyden voimat taistelevat pahaa vastaan.

Piispa Luoma: ”Kirkon on haettava vauhtia juuriltaan”

Perinteisellä piispan kyselytunnilla Espoon piispa **Tapio Luoma** vastasi kysymyksiin, jotka liittyivät muun muassa ateismiin, kirkon jäsenkatoon ja avioliittoon.

Luoman mukaan kirkon tulisi ennen kaikkea pitää esillä Kristusta eikä niinkään kysellä ihmisten uskoontulopäivämääriä. Luoma katsoo, että Pyhä Henki pitää huolen uskoontuloista, kun Kristus julistetaan.

Luomalta kysyttiin uskoontulosta, koska hän oli kommentoinut asiaa joulukuussa *Esse*-lehdessä. Kyseisessä jutussa esitettiin ”monen viidesläisen joutuneen ilmaisemaan hengellisyytään persoonallisen vieraalla, joskus jopa henkisiä traumoja synnyttävällä tavalla”. *Essen* mukaan ”Luoma kiinnitti huomiota ajatukseen, jonka mukaan kristityn pitää tietää uskoontulon hetkensä ja olla valmis kertoamaan siitä julkisesti”.

”Kun uskonyhteisö odottaa jäseniltään tietynlaista uskon ilmaisutapaa, tuloksena on helposti käytäntöjä, jotka vievät uskonnolliseen pakkopaitaan”, Luoma totesi jutussa.

Kyselytunnin puheenjohtajana toiminut Suomen Raamattuopiston Säätiön toiminnanjohtaja **Timo Junkkaala** totesi, ettei jutussa oletettua henkilökohtaisen uskonratkaisun korostusta voi yhdistää ainakaan nykyiseen viidesläisyyteen.

– Huoleni on, millaista uskonilmaisun tapaa odotamme seurakuntalaisilta. Jos seurakunnan toiminnan tavoite on, että ihmisiä tulisi uskoon, se on aika vaativa

uskon artikulaation vaatimus, Luoma selvensi.

– Meidän tulisi ennen kaikkea pitää esillä Kristusta. Hän tekee, mitä tekee. Seurakunnan tavoitteena tulisi olla, että jokaisella seurakuntalaisella olisi henkilökohtainen suhde Jeesukseen.

Junkkaala vastasi, että uskoontulo on raamatullinen käsite ja sen tulee voida edelleen olla seurakuntien ääneen lausutuna tavoitteena.

– Olihan se Paavalinkin tavoitteena.

”Kaikki maailmankatsomukset voivat olla vahingollisia”

Piispalta kysyttiin, miten hän vastaisi ateistille, jonka mukaan uskonnot ovat vahingollisia. Hän huomautti, että kaikki maailmankatsomukset voivat olla vahingollisia riippuen siitä, miten niitä eletään todeksi.

– Kristinuskoa kritisoidaan esimerkiksi sillä perusteella, että tieteet olisivat tehneet Jumalaan uskomisen tyhjäksi.

– Siihen nähden aika moni uskoo edelleen Jumalaan, Luoma totesi.

– Ylösnoousseeseen Kristukseen uskomisessa ei ole mitään ristiriitaa luonnon-tieteiden kanssa.

Odotetusti Luomalle esitettiin kysymys myös lokakuussa julkistettuun kirkon nelivuotiskertomukseen liittyen. *Haastettu kirkko* -otsikolla nimetystä kertomuksesta kävi ilmi muun muassa osallistujamäärien lasku seurakuntien tilaisuuksissa.

– Luvut olivat aika karuja, piispa myönsi.

– Osaltaan ne johtuvat siitä, että monet eivät koe kirkon koskettavan elämää arjen tasolla.

”Alkoiko alamäki jo 1960-luvulla, kun kirkko alkoi keskittyä pelastuskysymysten sijaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin?” Luomalta kysyttiin jatkoksi.

– Houkutteleva ajatus. En kuitenkaan usko tähän. Aikamme suuri kiusaus on valita pelastuskysymykset tai yhteiskunnalliset kysymykset, kun pitäisi valita molemmat.

Luoma mukaan seurakuntien jäsenkatoa auttaisi, että ”ne, joille kirkko on tärkeä, eläisivät sitä todeksi arjessa”.

– On haettava vauhtia juurilta, siitä, kuinka Jeesus itse kutsui ihmisiä taivaastielle.

”Kirkon avioliittoetiikka ei ole muuttunut”

Keskustelussa sivuttiin myös lähetyismäärärahoja, joita on leikattu lähetyjärjestöiltä viime vuosina varsinkin suurissa seurakuntayhtymissä.

– On hyvä malli, että seurakunnat saavat itse päättää lähetysmäärärahojen jakamisesta, Luoma sanoi.

– Se, onko keskustelu määrärahoista kanavoitunut oikealla tavalla, on eri asia.

Myös avioliittoetiikasta ja virkakysymyksestä puhuttiin.

– En ole huomannut, että kirkon avioliittoetiikassa olisi tapahtunut muutosta, vaikka sukupuolineutraalista avioliitosta onkin puhuttu. Kirkko pitäytyy edelleen vanhaan käsitykseensä, Luoma vakuutti.

Piispalta tiedusteltiin, voidaanko kirkossa järjestää erillisvihkimyksiä, joissa vihittäisiin papeiksi ainoastaan sellaisia miehiä, jotka eivät hyväksy naispappoutta.

– Ei järjestetä. Kirkkomme on tehnyt tässä selvät linjaukset.

”Luther-säätiö on linjansa valinnut”

Uutistietojen mukaan Luther-säätiö aikoo järjestäytyä hiippakunnaksi tänä vuonna. Luomalta kysyttiin, miten se vaikuttaa kirkkoon.

– Tilanne menee yhä enemmän takalukkuun. Silloin minkäänlainen yhteys ei ole mahdollinen Luther-säätiön ja paikallisseurakuntien välillä.

– Luther-säätiö on ottanut sakramentit ja viran omiin käsiinsä. Se on linjansa valinnut, Luoma sanoi.

Keskustelussa viitattiin myös muihin tuoreisiin uutisiin. Kotimaa24-sivustolla kerrottiin 2.1. Ruotsin Visbyn hiippakunnan entisen piispan **Lennart Koskisen** laatineen oman uskontunnustuksen, koska ”uskontunnustuksen luettaminen voi olla hengellistä väkivaltaa”. Luoma ei pitänyt oman uskontunnustuksen laatimista hyvänä ideana.

– Kuulostaa oudolta. Uskontunnustuksessa on paljon muutakin kuin tiedollinen aspekti. Siinä palvomme Jumalaa. Lisäämme oman äänemme sukupolvien kristilliseen traditioon, Luoma kuvaili.

– En näe syytä sen muuttamiseen.

”Sovitus tapahtui myös Jumalan persoonien kesken”

Uusi Tie -lehden päätoimittaja **Leif Nummela** selvitteli, mitä sovituksessa tapahtui Jumalan kolmen persoonan välillä. Hän muistutti, että kun yksi Jumalan persoonista toimii, muutkin ovat läsnä.

– Kolmiyhteinen Jumala toimii aina harmoniassa persooniensa välillä. Ristin-kuolema kirkastaa tätä. Sovitus tapahtuu myös Jumalan persoonien kesken. On tärkeää huomata, että Isä ei pakota Poikaa lähtemään maailmaan, vaan Poika lähtee vapaaehtoisesti.

– Se on sekä Isän että Pojan tahto. Isän ja Pojan tahto on yhtä, se on täydellistä rakkauden itsensä uhraamista.

– Meitä ei hylätä, koska Kristus on jo meidän puolestamme hylätty. Hänestä tehtiin suurin syntinen, Nummela lisäsi.

Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan kappalainen **Martti Kola** painotti Nummelan luentoan liittyneessä kommenttipuheenvuorossaan, että Jumalan armopäätös maailman sovittamiseksi oli olemassa jo ennen kuin Isä oli luonut mitään.

– Jo silloin Jumala tahtoi ihmiskunnan pelastuvan, hän sanoi.

Teologisilla opintopäivillä oli 200 osanottajaa. ●

Petri Vähäsarja

Päivien keskeistä antia julkaistaan *Perustassa* jo tässä numerossa ja useissa numeroissa tämän jälkeen. Vuoden 2014 teologiset opintopäivät pidetään 2.–4.1. (torstaista lauantaihin) samoin Suomen Raamattuoopistossa Kauniaisissa. Aiheena on herätys.

● Hyvä uudenvuodenšokki

Perustan teologisilla opintopäivillä oli 3.1.2013 paneelikeskustelu aiheesta *Totuus ja rakkaus kirkossa ja yhteiskunnassa*. Siinä viitattiin monta kertaa tasavallan presidentin **Sauli Niinistön** uudenvuodenpuheeseen, joka oli moniin tehnyt voimakkaan myönteisen vaikutuksen. Kukaan läsnäolijoista ei ilmaissut tietävän

sä sitä juuri välitettyä uutista, että presidentti oli myös ilmoittanut alentavansa palkkaansa runsaalla neljänneksellä. Tämä on vuodelun hyvä šokki.

Kirkkoon ja yhteiskuntaan pätevät yhteisöinä samat lainalaisuudet. Ne eroavat toisistaan kuitenkin substanssissaan, teologisesti siten, että yhteiskunta perustuu

Jumalan luomistyöhön, josta kaikki ovat osallisia, ja kirkko perustuu sen lisäksi Jeesuksen lunastustyöhön ja Pyhän Hengen pyhitystyöhön, joista kaikki yhteiskunnassa eivät elä.

Yhteisölliseen yhteisyyteen – Jumalan maalliseen hallintaan eli regimenttiin – kuuluu, että jokapäiväisen leivän tarve on periaatteessa samanlaista kummassakin yhteisössä. Perimmältään leivän antaa kaikille Jumala. Se tuo ilon mutta myös rajoitukset ahneutta ja väärinkäyttöä vastaan.

Maallisen yhteisön jokapäiväisestä leivästä tulee myös hengellisen yhteisön saada jokapäiväinen leipä. Jumalan ilmoittaman periaatteen perusmalli on kymmenykset eli 10 prosenttia, jota kukin voi soveltaa ”menestymisensä mukaan”.

Maallisyhteisömme arvojohtajan mal-

lin tulisi osaltaan rohkaista Jeesukseen uskovia luovuttamaan omastaan hengellisyhteisön tarpeisiin, niin ettei siltä ai-neellisesti puuttuisi mitään.

Hengellisyhteisöltä jokapäiväisen leipänsä saavien tulisi näyttää mallia niille, joita he Raamatun mukaisesti kehottavat antamaan omastaan Jumalan valtakunnan hyväksi. Hengellisen työn tekijälle tulisi olla itsestään selvää, että hän alentaa palkkaansa yhteisönsä hyväksi aina, niin kriisin kuin rauhan aikoina. (Hänen tulee ottaa huomioon, että se vaikuttaa aikanaan hänen eläkkeeseensä.) Aina on ollut niitä, jotka toimivat näin, mutta myös niitä, jotka eivät toimi. Heille presidentti antoi haasteen. Toivottavasti jokainen ottaa sen vastaan. ●

Raimo Mäkelä

● Kauneimmat joululaulut

Suomen Lähetysseura (SLS) on 40 vuoden ajan auttanut seurakuntia järjestämään kauneimpien joululaulujen tilaisuuksia ja saanut siitä kirkon kulttuuripalkinnon. Näin on edistetty laulamisen kulttuuria, koottu lähetystyölle merkittävästi rahaa ja ylläpidetty joulun kristillistä sanomaa. Ei ole pie-ni asia, että miljoona ihmistä – joka viides yksilö – kokoontuu laulamaan joululauluja.

On kuitenkin makuasia, mikä on kauneinta. Virsikirjassamme jouluosasto käsittää 20 virttä. Siinä on paljon vanhoja, klassisia virsiä, itse asiassa virsikirjamme vanhimmat virret. Näissä on hyvin väkevä raamatullinen sanoma, vaikka joulun perussana *Jumalihminen* on niissäkin harvinaisen. Uudemmissakin jouluvirsissä on klassinen sanoma.

SLS:n suorittaman tutkimuksen mukaan suosituin joululaulu on nyt *Sydämeeni*

ni joulun teen, toiseksi suosituin on *Varpunen jouluaamuna* ja kolmanneksi *Sylvian joululaulu*. Näissä jälkimmäisissä – joiden sanat ovat **Zacharias Topeliuksen** – Jeesusta ei mainita eikä joulun varsinaista sanomaa ole. Tunnelma kyllä on, ja sanat ja sävel muodostavat sopusointuisen, miellyttävän kokonaisuuden.

Laulussa *Sydämeeni joulun teen* on iskelmän sävel. Siksi se iskeytyy mieleen helposti. Siitä ei vain puutu kristillinen sanoma, vaan se on aktiivisesti epäkristillinen. Se väittää toistuvasti: ”Taas Jeesus-lapsi syntyy uudelleen.” Tämähän on mahdotonta. Raamatun ja kristillisen kirkon Jeesus on ollut historian henkilö. Ei hän voi syntyä uudelleen. Laulun ”Jeesuksella” ei ole hänen kanssaan mitään tekemistä. Laulun Jeesus on siten ”toinen Jeesus”, josta oikea Jeesus puhui (Joh. 5:43), ja oi-

kean, ”lihaan tulleen” Jeesuksen korvaava sijainen, antikristus, josta Raamattu puhuu (1. Joh. 2; 1. Joh. 4:1).

Laulaja sanoo tekevänsä joulun itse sydämeensä. Siis sen, mitä hän pitää hyvänä, tekee hän itse. Hänen joulunsa lähde ei ole hänen ulkopuolellaan vaan hänessä itsessään. Joulun on hänen varas-
saan. Mitään objektiivista jouluevankeliumia laulu ei tarjoa laulajalle eikä meille. Hän riittää itselleen. Jeesus-lapsi on todellisuudessa laulun ulkopuolella niin kuin **Karin** vanhassa piirroksessa markkinajoulusta.

Laulajan tavoitteena on, että hän ”oisi osa suurta kaikkeutta”. Tämä on monistis-

ta filosofiaa, joka ei vastaa todellisuutta, ja uskonnollisesti panteismia, jossa jumaluus on kaikkeutta ja kaikkeus jumaluutta. Tällainen kaikkeuteen yhtyminen ei ole mahdollista.

Kristitty ei voi laulaa tällaista laulua, joka turhentaa hänen Herransa, eikä laulattaa sitä muilla. Tämä laulu on herättänyt polemiikkia jo aikaisemmin, mutta silti se on SLS:n joululauluvihossa yhä uudestaan. Nytkin se välitti miljoonalle ihmiselle joulun valhesanoman. Se on kauneimpien joululaulujen ilon murheellinen kääntöpuoli. ●

Raimo Mäkelä

● Kristillisestä matkailusta

Matkailu sivistää ja avartaa

Saksalainen **Christoph Henning** mainitsee kirjassaan *Reiselust: Touristen, Tourismus und Urlaubskultur* seuraavia matkailemisen vaikuttimia. Matkoilta etsitään lepoa ja virkistystä. Ne tarjoavat matkailijalle vapautta. Saksassa ’lomaa’ tarkoittava sana on *Freizeit* ’vapaa-aika’. Turistien keskuudessa tasa-arvoisuus kaataa yhteiskunnalliset raja-aidat. Matkailu lisää yleissivistystä ja avartaa näköaloja. Mielikuvitus ei enää ole vain unelmaa vaan todellistuu. Matka on juhlaa ja juhlatunnelmaa, leikkiä, jossa identiteetti tai rooli vaihtuu: ”Vietä päivä kuninkaana, šaikkinä, kalastajana, kamelinajajana!” Matkalla tavallinen maailma kumoutuu hetkeksi. Saa irtautua arjesta ja sen lainalaisuuksista ja jatkuvasta uutisvirrasta, jos haluaa. Todellisuus ja mielikuvitus kietoutuvat toisiinsa: matka koetaan todellisena elämänä, jota se ei ole.

Epätavallisen kokeminen vahvistaa turvallisen kokemista: matkan jälkeen paluu arkeen on sittenkin hyvä asia, sillä ikuisen karnevaali olisi paljon rasittavampaa kuin normaali arki. Näin matkailu lisää joustavuutta ja arjen muutoksen kohtamisen kykyä ja on eräänlainen tuuletusluukku.

Matkailun nurja puoli

Massaturismilla on kuitenkin myös monia haittoja. Se valtaa kohtuuttomasti alueita luonnolta ja maataloudelta ja muuttaa ja tuhoaa dramaattisesti elinympäristöjä. Turismi vie valtaosan tärkeistä vesivaroista ja saastuttaa niitä ja rannikkovesiä. Sataluksushotellissa asuvaa turistia kuluttaa 55 päivässä yhtä paljon vettä kuin sata paikallista maanviljelijää kolmessa vuodessa. Yhdellä Kanarian lentomatkalla suomalaisturisti kuluttaa saman verran energiaa kuin puolen vuoden liikkumiseensa ko-

timaassa. Hiilijalanjälki on siis huikeasti laajempi ja syvempi ja mustempi. Paetessaan pohjolan pakkasia etelän lämpöön sankoin joukoin pohjoismaalaiset turistit todennäköisesti vaikuttavat osaltaan koko maapallon ilmaston lämpenemiseen.

Turismi lisää ruuhkia, melua ja ilmaansaasteita ja luvattomien kaatopaikkojen määrää. Todennäköisesti se lisää alkoholin käyttöä. Suomessa tunnetaan edelleen vodkaturistit. Huokea alkoholi on Viroon ja Venäjälle suuntautuvan matkailun merkittävä motiivi. Ulkomaanloman ilmapiiri houkuttelee irralliseen seksiin, prostitutioon ja jopa pedofiliaan. Matkailun ilot voivat kääntyä kärsimyksiksi monille.

Pyhiinvaellusmatkailu

Kristittyjen matkailulla on pitkälle samoja vaikuttimia kuin muidenkin matkailulla. Sillä on kuitenkin syvempiä perusteluja ja myös aivan muita motiiveja.

Yksi Jumalan käskyistä kehottaa pyhitämään lepopäivän. Se ei tosin sano, että pitää levätä pyhäpäivänä! Silti se edellyttää säännöllistä lepäämistä. Nykyturismi tarjoaa siihen varjopuolistaan huolimatta erinomaisia mahdollisuuksia – niille, joilla on siihen varaa. Monilla näyttää olevan. Kristityt tähyävät myös ikuisen sapatinlepoon, jota kaikki ajallinen lepo ennakoii.

Vanhassa Israelissa tehtiin pyhiinvaellusmatkoja, erityisesti Jerusalemiin pääsiäisjuhille. Psalmi 120–134 ovat tällaisten matkojen lauluja. Ps. 84:6 sanoo: ”Onnellisia ne, jotka saavat voimansa sinusta [Herra], ne, jotka kaipaavat pyhälle matkalle.” Jeesuskin osallistui sellaiseen ainakin kerran 12-vuotiaana (Luuk. 2).

Pyhiinvaelluksen ytimenä on pelastushistorian lukeminen, ajatteleva ja mietiskelevä ja siihen eläytyminen. Objektiivinen pelastuksen historia koetaan silloin subjektiivisesti, henkilökohtaisesti, kun päästään aidoille paikoille:

Tältä vuorelta Mooses tähyili Luvattuun maahan. Tällä vuorella Jeesus piti vuori-saarnansa. Tällä rannalla ylösnoussut Jeesus kohtasi kalaan menneen Pietarin.

Pelastushistorian faktisuus vaikuttaa fiktiivisesti: se saa nykymatkailijan eläytymään noissa paikoissa eläneisiin ihmisiin ja heidän kokemuksiinsa ja sanomaansa.

Israelin kansa, Israelin maa

Nykyaikaisen Israelin-matkailun taustalla on kristityille se tosiasia, että Israelin kansa eli juutalaiset ja Israelin maa ovat Raamatun mukaan aina erityisasemassa, vaikka siellä ja koko maailmassakin juutalaisista vain pieni vähemmistö uskoo Jeesukseen ja Israelin valtion politiikka on nykyään yhtä vähän kauttaaltaan ”pyhää” kuin se oli Vanhan testamentin kuvaamina vuosisatoina.

Keskiajalla pyhiinvaellusmatkat liittyivät myös pyhien elämään, kun ”Pyhään maahan” ei päästy. Voimakkainta on ollut yhä jatkuva pyhiinvaeltajien virta Espanjan Santiago de Compostelaan. Tällaisessa matkailussa faktoihin on liittynyt myös todellisia fiktioita: historiaa on jatkettu legendoiden avulla.

Modernissa matkailussa on piirteitä hengellisestä pyhiinvaellusmatkailusta sekulaarisena eli ajallisena ja maallisena muunnelmana.

Kommunismien aikana suomalaisia uskovia vieraili kaikessa hiljaisuudessa Neuvostoliitossa inkeriläisten ja virolaisten kristittyjen tukena. Sillä oli näille monitahoinen merkitys. Kun kommunismi romahti, kristityt ryntäsivät suurin joukoin Inkeriin ja Venäjälle. Nyt kiinnostus on lähes kokonaan tyrehtynyt.

Suomalainen Israel-matkailu

Ensimmäinen tilauslento Suomesta Israeliin vei sinne 12 henkilöä 1953. Varsinaisen

Israel-turismin aloitti Suomen Raamattupolito 1954 pitkäaikaisen työntekijänsä, maisteri **Marja-Terttu Tolamon**, johdolla, joka vuonna 2000 tapahtuneeseen kuolemaansa mennessä oli käynyt siellä puolisataa kertaa ryhmän kanssa tai yksin. Hän kehitti matkoilleen erikoisen ylläpitojärjestelmän, joka mahdollisti niille huokean hinnan ja siten monille vähävaraisille käymisen Raamatun maissa. Alkuaikoina ja kauan matkat olivat pitkiä ja kalliita.

Aloittaessani nuorena teologian opintoni 1958 vastustin tällaista matkailua. Minusta se oli tarpeetonta ylellisyyttä ja kristittyjen rahojen tuhlaamista. Viisitoista vuotta myöhemmin mieleni oli muuttunut, kävin Israelissa ensimmäisen kerran ja pidän sitä matkailua suositeltavana keille tahansa kynnelle kykeneville, erityisesti kristityille. Raamattua opettavien tulisi ainakin kerran käydä Israelissa.

Aikojen varrella on ollut useita pieniä Israel-matkatoimistoja. Ne ovat kaatu-neet tai lopettaneet toimintansa lukuun ottamatta 1976 perustettua Toiviomatkat-toimistoa. Se on vienyt Israeliin 170 000 matkailijaa. Sitä johtaa yhä sen perustaja **Tapani Oksanen**. Hän oli mukana Toiviomatkojen viime syyskauden loppulennolla ja kertoi Israelin-matkailusta koko tilauslennon parisatapäiselle joukolle ja lisää haastattelussa.

Toiviomatkojen liiketoimintaidean mukaan matkanjohtajat kokoavat ryhmänsä. Asiakkaat eivät yleensä asioi suoraan matkatoimiston kanssa. Näin markkinointi on tehokasta, ja osanottajat tuntevat ryhmänsä jäsenet usein jo entuudestaan. Matka tarjoaa tällä tavoin mahdollisuuden merkittäviin sosiaalisiin suhteisiin.

Raamatun maat ja Saksa eivät nyt kiinnosta

Matkat Israeliin, muihin Raamatun maihin – lähinnä Jordaniaan, Egyptiin, Syyriaan, Turkkiin, Kreikkaan ja Italiaan – ja **Lutherin** ja Saksan uskonpuhdistuksen jäljille ovat vähentyneet. Samaan aikaan muu ulkomaanturismi Suomesta ei ole supistunut, päinvastoin. Kristillisissä taitoiset matkat ovat ilmeisesti aika paljon korpautuneet muunlaisilla. Ehkä monet kristitytkin menevät aurinkorannoille, eivät Jeesuksen, apostolien eivätkä uskonpuhdistajan jalanjäljille.

Toiviomatkojen matkanjohtajissa oli ennen paljon luterilaisen kansankirkon työntekijöitä. Nyt enemmistö matkanjohtajista on ilmeisesti muista yhteisöistä, vaikkei sitä pyritä ottamaan selville. Joistakin luterilaisista yhteyksistä osallistuminen on ”romahtanut”. Monista suuristakaan luterilaisista seurakunnista ei saada ketään (aktiiveja) lähtemään Israeliin. Syksyn 2000 intifadan jälkeen osallistuminen seurakunnista loppui. ”Luther ei vedä”, sanoo Oksanen.

Kehitys on samansuuntainen kuin Raamatun ja luterilaisuuden uskontietoisuuden asemassa: ne ovat merkittäviä yhä harvemmille. Tätä voi vain murehtia – tai yrittää tehdä jotain asian hyväksi. Kyllä Raamatun sanomakin elävoityy, kun saa käydä sen aidoilla paikoilla. Tutustumisen Lutherin elämään ja toimintaan aidoissa paikoissa on merkityksellistä jokaiselle kirkon virassa olevalle teologille ja kirkkohistoriaa koulussa opettavalle. ●

Raimo Mäkelä

VERITAS·FORUM

Kiinnostavatko sinua elämän suuret kysymykset, joista et kuule yliopistoluennolla puhuttavan? Tule mukaan järjestämään Veritas Forumeja, joissa keskustellaan mieltäsi askarruttavista aiheista!

Veritas Forum Finland on verkosto, joka järjestää akateemisia tilaisuuksia suurista elämäkysymyksistä yliopistokampuksilla ja oppilaitoksissa ympäri Suomen. Toimimme suomen, ruotsin ja englannin kielellä.

Kuva: Tuure Savuoja

Lue lisää tulevista forumeista, toiminnasta ja toiminnan tukemismahdollisuuksista osoitteesta:

www.veritasforum.fi

P.s. Muista ilmoittautua myös sähköpostilistallemme!

Kysy lisää Veritas Forum -koordinaattorilta: markus.korri@opko.fi, p. 0447003693

RUTTUREPPU

Leirejä 9-14 vuotiaille ja Ruttis Action -päiviä 7-14-vuotiaille.

**MUSAA, PELEJÄ, LEIKKEJÄ,
RAAMATTUA JA RUKOUSTA**

Ruttis Action -päivät kerran kuussa Helsingissä:

23.2. Kalajuttuja, 23.3. Jeesuksen sydän, 20.4. Elävät kivet, 18.5.

Puolustaja, Enä-Sepässä (aikuisille omaa ohjelmaa; talkooviikon-loppua Ora&Labora vietetään samaan aikaan)

Leirit: 12.-14.4. Enä-Seppä, 16.-20.6. Enä-Seppä.

Kysy lisää: mervi.tiilikainen@opko.fi, p. 040 967 6481 www.ruttoreppu.fi

Meiltä ja muualta

51 | Osmo Tiililän protesti

Tänä keväänä tulee kuluneeksi 50 vuotta mediakohusta, jonka **Osmo Tiililä** aiheutti eroamalla kirkosta. Hän itse sanoi, ettei eronnut kirkosta sitä vastustaakseen vaan sitä protestillaan auttaakseen. **Jouko Talonen** kirjoitti Osmo Tiililästä *Rauhan Sanassa*.

52 | Heikki Räisäsen testamentti kansanomaisesti

Suomen Kuvalehti julkaisi **Heikki Räisäsen** haastattelun, jossa tämä lausui ajatuksiaan Raamatusta ja sen merkityksestä.

● Onko Osmo Tiililän protesti 50 vuotta sitten yhä ajankohtainen?

Lähetysyhdistys Rauhan Sanan (LYRS) äänenkannattajassa *Rauhan Sanassa* loppuvuoden 2012 numerossa Helsingin yliopiston kirkkohistorian professori, LYRS:n hallituksen jäsen **Jouko Talonen** kirjoitti **Osmo Tiililän** kirdestä eroamisesta vuodelta 1962:

Näinä viikkoina on tullut kuluneeksi 50 vuotta siitä mediakohusta, jonka aiheutti Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan dogmatiikan professori Osmo Tiililän (1904–1972) ero Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta 10.11.1962. Miksi yksi kaikkien aikojen tuotteliaimmista suomalaisista teologeista ja uskonopin korkeimman oppituolin haltija yliopistossa otti tämän askeleen? Olihan hän ollut merkittävä tekijä kirkossa, kuulunut aikanaan Luterilaisen maailmanliiton johtohahmoihin, toiminut teologisen tiedekunnan dekaanina. Tiililä oli myös opettajana vaikuttava; hänen oppituolinsa ympärillä oli kuulijoita. Tiililän jäädessä eläkkeelle 1967 yli kaksi kolmasosaa Suomen papeista ja uskonnonopettajista oli ollut hänen oppilaitaan.

Niin, miksi tällainen askel? Professori oli pitkään ollut huolestunut kirkon maallistumiskehityksestä; nyt oli mitta tullut täyteen. Hän katsoi, että kirkossa vallitsi harhaantunut yleissuuntaus, jossa iäisyysanomian julistaminen oli jäänyt syrjään kirkon toiminnassa. Tiililän ero oli protesti. Hän ei halunnut kirkkokansan ottavan samaa askelta. Muistelmaluonteisessa teoksessaan *Elämäni ja kirjani* (1973) hän kirjoitti: ”En eronnut kirkosta sitä vastustaakseni, vaan sitä protestillani auttaakseni.”

Tiililän protestilla oli toki oma vaikutuksensa, mutta kirkon valtavirtaa se ei kääntänyt. ”Kuulemalla kuulkaa, älkääkä ymmärtäkö, näkemällä nähkää, älkääkä käsittäkö” (Jes.6:9).

Entä nyt? Millaisessa kirkossa me elämme 2012? Mitähän Tiililä sanoisi Suomen kirkolle tänään? Dosentti Juha Ahvio julkaisi äskettäin kirjan *Minne menet, Suomen Siion?* (Kuva ja Sana, 2012). Hän osoittaa, että kristikunta Suomessa on nyt historiansa vakavimmissa taitekohdassa. Miten käy kirkon, kun liberaalit ovat ensi kertaa kirkon työntekijöiden enemmistönä ja usko Raamattuun Jumalan erehtymättömänä Sanana horjuu jo herätyskristillisyydenkin piirissä? Itse puolestani pelkään, etteivät kaikki pohjoisen kristillisyydessäkään välttämättä elä kirkollisessa reaaliajassa ja näe ajan todellista henkien taistelua. Totuuden kohtaaminen on liian tuskallista. Totuus on Mika Waltarin sanoittamana ”viiltävä veitsi, – parantumaton haava ihmisessä, – lipeä, joka katkerana syö sydäntä” (Sinuhe).

Mikä on sitten tässä tilanteessa uskoavan kansan näköala? Jäämmekö valitusvirsiin ja kädet ristissä odottamaan maailmanloppua? Ei näin. Emme saa menettää toivoa. Meillä on edelleen keskelläämme Jumalan pyhä sana, autuaaksi tekevä evankeliumi ja pyhät sakramentit. Siellä missä Sana ”puhtaasti” saarnataan ja missä sakramentit ”oikein” jaetaan, siellä on Pyhän Hengen tilaa toimia. Muistakaamme, että ikiaikojen Jumala on Kaikkivaltias. Historian käänteet ovat Hänen hallussaan. Luopumukset ja herätysaallot ovat kristikunnan vaiheissa usein seuranneet toisiaan.

Tiililä totesi ennen kuolemaansa: ”Monivuotinen, hiljainen rukoukseni on ollut, että hyvä, kaikkivaltias Jumala antaisi kirkolle vielä uusia herätyksen aikoja, niin että kirkko keskittyisi varsinaiseen tehtäväänsä, evankeliumin julistamiseen ihmisten iankaikkiseksi autuudeksi. Vain Herramme risti ja ylösnousemus sekä korotus ja samalla Pyhän Hengen läsnäolo

– on kirkon työn perusta ja ihmisten ainoa toivo.”

Tärkeintä on nyt se, että pysymme Sannassa. Se avaa meille tulevaisuuden ja toivon. Totuuden soihtu on vietävä ikään kuin pimeään tunneliin läpi, kunnes päivä jälleen valkenee, ehkä vasta seuraavissa sukupolvissa. Tai sitten Kristus saapuu kirkkaudessaan, ja luodaan uudet taivaat ja maa. ●

● Heikki Räisänen testamentti kansanomaisesti

Suomen Kuvalehti 37/14.9.2012 julkaisi kirjailija, teologi **Martti Mäkilä** tekemän kuusi sivua käsittävän haastattelun **Heikki Räisäsestä**, joka on eläkkeellä Helsingin yliopiston Uuden testamentin eksegetiikan professorin virasta mutta on edelleen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappi. Haastattelun viimeinen osio, joka sisältää eräänlaisen uskontunnustuksen, kuuluu:

Jääkö Raamatulle tulevaisuudessa muuta merkitystä kuin toimia historiallisena dokumenttina yhdestä länsimaiden uskonnollisesta ja kulttuurihistoriallisesta vaiheesta?

”Kyllä Raamattu voi toimia yhtenä keskeisenä virikkeiden antajana. Raamatun kirjoittajat voi nähdä keskustelukumppaneina tai joukkueovereina kamppailussa paremman elämän puolesta enemmän kuin auktoriteetteina.”

Teologiassa ei ole tavatonta ymmärtää esimerkiksi jumalapuhe vertauskuvalliseksi puheeksi siitä, mikä elämässä on syvintä; siinä, ettei pidä Jumalaa olentona tai edes oliona, ei liene mitään ”radikaalia”.

Entä se ylösnousemus? Moni pitää sitä kristinuskon keskeisimpänä kannattelijan

na. Jos julistus ylösnousemuksesta katoaa, katoaa koko uskonto.

”Tietenkään en vaadi tai vielä vähemmän ’opeta’, että ylösnousemususkosta tulee luopua. Mutta mielestäni tästäkin asiasta tulisi voida avoimesti keskustella.”

Räisänen muistuttaa, että Jeesuksen kuoleman jälkeen koetuilla ilmestyksillä ei ollut merkittävää roolia itse ylösnousemususkon syntymisessä. Monet juutalaiset olivat uskoneet ylösnousemukseen muutenkin. Kreikkalaisessa perinteessä ajatuksella sielun kuolemattomuudesta oli merkittävä sijansa, ja se vaikutti myös monien juutalaisten ja sittemmin kristittyjen käsityksiin.

Varhaiskristillisen tulkinnan mukaan Jeesus oli ”vain” esikoinen ylösnousseiden joukossa. Ajateltiin, että nyt se alkaa, yleinen ruumiillinen ylösnousemus. –

Entä mitä Räisänen arvelee itselleen taapahtuvan kun hän kuolee? ”Eiköhän se ole siinä. Elämä ja tietoisuus päättyy. Näin arvelen, kysyttäessä – en siis ’opeta’.”

”Elämäni jatkuu jälkeläisissä ja jonkin aikaa joidenkin muistoissa. Läheisen kuolema ja siitä seuraava suru on tietysti rankka paikka, mutta oma kuolema ei tunnu pelottavalta. Ehkä vähän haikealta.” ●

Sananselitystä

Sananselityksissä käsitellään kirkkovuoden
kunkin pyhäpäivän yhtä evankeliumikirjan tekstiä
niin kuulijoiden kuin saarnaajien avuksi.
Nyt selitettävänä ovat sunnuntaiden 10.2.2013.–
24.3.2013 tekstit. Aloitamme laskiaissunnuntaista
ja päätämme palmusunnuntaihin.

Jumalan rakkauden uhritie

LUUK. 18:31–43

LASKIAISSUNNUNTAI 10.2.

Luukas kertoo tässä muiden synoptikkojen tavoin Jeesuksen ilmoittavan kolmannen kerran kuolemastaan. Muut synoptikot kertovat myös Jerikon läheisyydessä näkönsä saaneesta sokeasta Bartimaioksesta (Mark. 10:46–52) tai kahdesta sokeasta (Matt.20:29–34).

Kun väki nuhteli sokeaa kerjäläistä, tilanne ei liene ilmassa kaikuvinä ”Daa-vidin poika” -huutoineen ollut heidän mielestään kunniakasta. Ongelmana saattoi olla vielä Messiaan arvonimen käyttö. Kunnian kuninkaan nimeä ei noin vain heittele jokainen kerjäläinen. Sokea aiheutti häiriötä, ehkäpä jopa keskeytti Jeesuksen puhetta.

Jeesus oli ilmoittanut tulewansa pilkatuksi, häväistykksi, syljetyksi, ruoskituksi ja tapetuksi. Voiko selvemmin sanoa, ettei edessä oleva tie näytä arvon mukaiselta? Tällainen puhe oli vaikeaa ja perin epämiehekkästä. Kerran Pietarin mainitaan jopa nuhdelleen Jeesusta. Tällaiseen alistuminen ei ollut kunniakasta. Noin puhui häviäjää. On arvotonta antaa itsensä tulla pahan lyömäksi, ehdoin tahdoin luovuttaa peli ja jättäytyä heikkouteen pahan edessä. Vaikkei kärsimys itsessään olisi kunniatonta, vääryydelle periksi antaminen on. Se ei yksinkertaisesti ole oikein.

Mihin kuulijoilla jäi Jeesuksen puhe ylösousemuksesta? Mihin jäi hänen mainintansa elämänsä pelastamisesta ja kadottamisesta? Mihin jäi hänen todistuksensa Pyhistä Kirjoituksista? Olivatko opetuslapset tässä tilanteessa sokeampia kuin Jerikon kerjäläinen?

Emme tiedä, siteerasiko Jeesus esimerkiksi profeetta Jesajaa kärsivästä Herran palvelijasta luvusta 53, mutta nostan esiin yhden asian tuosta tutusta kohdasta: ”Koskaan hän ei ollut harjoittanut vää-

ryyttä, eikä petos ollut noussut hänen huulilleen. Herra näki hyväksi (halasi, tahtoi mielisuosiolla), että hänet ruhjottiin, että hänet lävistettiin.” (J. 9–10.)

Ollessani Israelissa lähetystyössä kerran eräs juutalainen ystäväni kertoi: Koko Israelin kansalle annettu laki teroittaa oikeudenmukaista kohtelua lähimmäisiä kohtaan. Sen tarkoitus on suojella kaikkia vääryydeltä. Se vaatimalla vaatii, että on kaikessa annettava oikeudenmukainen tuomio. Tässä kohdassa näyttää kuitenkin siltä, että Jumala toimiikin vastoin kaikkea johdonmukaisuuttaan: Hän oikein halusi rangaista ja runnella omaa viatonta palvelijaansa. Eikö tämä ole vastoin hänen omaa opetustaan?

Ystäväni ymmärsi, että kaikki käy selväksi vain sillä, että tekstin ymmärretään kertovan erityisestä tapahtumasta, jolla on erityistarkoitus. ”Kuka uskoo sanomamme? – Vanhurskas palvelijani tekee vanhurskaiksi monet, heidän pahat tekonsa hän kantaa.” (Jes. 53:1,11.)

Yksi asia on kuitenkin selvä: Ihmiset hakevät kunniaa toisiltaan, mutta Jumalan kunnia ja arvo eivät ole riippuvaisia kenenkään toisen ihailusta tai käyttäytymisestä. Ne ovat absoluuttisia. Islamissa ihmisen tehtävä on puolustaa, jopa palauttaa Allahin kunnia, kun se tulee loukatuksi. Tässä kunnianpalauttamistyössä voidaan kurinpalautuksena käyttää laskelmoitua väkivaltaa kunnianloukkaajaa kohtaan.

Esimerkiksi Matt. 26:51–56 osoittaa, että Raamatun Jumala, joka on suvereeni, ei tarvitse ihmisestä itselleen puolustajaa. Hän, joka hallitsee kaikkea, tietää, missä mennään, mitä tapahtuu ja mitä seuraamuksia kaikesta on. ”Se, joka esittää omia ajatuksiaan, tahtoo kunniaa itselleen. Mutta se, joka tahtoo kunniaa lähettäjälleen, puhuu totta, hänessä ei ole vääryyttä.” (Joh. 7:18.) ”Jos minä itse kirkastan kunniaani, se kunnia ei ole minikään arvoinen. Mutta minun kunniani kirkastaa

Isä, hän, jota te sanotte omaksi Jumalaksenne.” (Joh. 8:54.)

Tuo kunnia ei tullut väärintekijöitä rankaisemalla vaan ottamalla itse väärintekijöiden rangaistus kärsittäväkseen (esimerkiksi Hepr. 2:9). Jeesus joutui jopa kirotuksi tullessaan naulatuksi ristinpuuhun (Gal. 3:13). Sen, mitä Jumala teki suosituksaan heikkouteen, hän teki vapautukseksemme. Se ei loppujen lopuksi ollut antautumista pahan valtaan vaan päinvastoin voitto pahasta ja kuolemasta. Hän avasi oven tielle, jolla kenenkään ei tarvitse alistua pahan eikä vääryyden hallitsemaksi. Tällainen kunniakas uhrautuvuus on todellista vahvuutta, joka on malli meillekin (Matt. 5:44; Luuk. 6:27; Ef. 5:27).

Voimme nähdä perikoopissa esimerkiksi seuraavan asettelun:

1. Opetuslapset eivät tässä vaiheessa ymmärtäneet Jeesuksen puhetta Messiaan kärsimystiestä. He olivat vielä sokeita.

2. Sokeudesta kärsivä kerjäläinen tulee parannetuksi ja saa näkönsä. Kristus hoitaa ihmisten ongelmia ja osoittaa, millainen näkeminen ratkaisee. Tapahtuman jälkeen kaikki kansa kiitti Jumalaa. Jeriko tuli siten ”valloitetuksi”. Kokonaisuuteen tulee myöhemmin jatko:

3. Opetuslapsetkin saavat ”näkönsä”, kun he Kristuksen ylösnousemisen jälkeen ymmärtävät hänen kärsimyksensä ja riskinkuolemansa: Tätä suurempaa rakkautta ei ole. Tällainen rakkaus ei iloitse vääryydestä vaan iloitsee totuuden voittaessa.

Toivottavasti emme ole nuhtelemassa, saati estämässä ketään, joka sokeana huutaa Kristuksen puoleen. Toivottavasti teemme, niin kuin Mestari pyytää: ”Tuokaa hänet luokseni”, silloinkin kun se meistä tuntuu sopimattomalta. Silloin voimme yhdessä riemuja hänen edessään ja ylistää Jumalan suuruutta. ●

Mika Pouke

Pastori, SROS:n Pohjois-Pohjanmaan aluejohtaja

Kuka saa sielusi?

MATT. 4:1–11

1. PAASTONAJAN SUNNUNTAI 17.2.

Jeesus asetettiin virkaansa: hänen kaste-hetkellään Pyhä Henki laskeutui häneen. Voitelu oli asettanut virkaan Israelin kuninkaat ja papit. Jeesus on ”odotettu Voideltu” (Luuk. 4:18; Jes. 61:1).

Hengen ensimmäinen työ vei Jeesuksen autiomaahan 40 päivän paastoon ja Paholaisen kiusattavaksi. Mitä sanot viranhoidon alusta: ei näytä hyvältä? Alku kertoo, mitä on koko matka. Jeesuksen on käytävä ja kärsittävä läpi koko historia. Vain siten hän voi sen muuttaa. Ihmisen lankeemus tapahtui paratiisin puutarhassa kauneuden ja runsauden keskellä. Langenneen sovittamiseksi on Jeesuksen käytävä autiomaahan ja oltava vailla ainuttakaan ruokapalaa. Jeesus kulkee elämän äärimäisiin syövereihin löytääkseen kadonneen lampaan.

Kaikkien kolmen kiusauksen polttopiste on sama: Mikä elämässä on tärkeintä ja suurinta? Jokainen kiusaus on voimakas halu ja pyrkimys työntää Jumala sivuun, panna omat ja maailman asiat kuntoon ilman Jumalaa, olla omavarainen, tunnustaa todellisiksi vain poliittiset ja aineelliset asiat. Ensimmäinen käsky: ”Minä olen Herra, sinun Jumalasi, älä pidä muita jumalia minun rinnallani” ratkaisee kaiken. Kaikki elämän kysymykset ovat syvimmältään teologisia. Kiusaus ei tule houkutuksena karkeaan pahaan. Se haastaa uskon Jumalaan ja kristityn kuuliaisuuden. Näin toimi kiusaus jo aivan alussa (1. Moos. 3). Eivätkö Jumalaa ja uskon haihatteluja todellisempia ole leipä, hyvinvointi, valta, tosi toimet maailman parantamiseksi? Historia, myös lähihistoria on täynnä esimerkkejä yrityksistä palauttaa paratiisi ilman Jumalaa. Käden ulottuvilla odottava onni on vaatinut miljoonien uhrin. Tulokset ovat

olleet täydelliset vastakohdat ihanteille, joihin uskottiin (vrt. **Hitler, Stalin, Mao**) Opimme huonosti historian läksyn, vanhassa kristikunnassa Euroopassakin. Jokaisen ajan, jokaisen ihmisen ja jokaisen yhteiskunnan on vastattava peruskysymykseen: Onko Jumala todellinen ja hyvä, vai onko meidän itse keksittävä, mikä on hyvää?

Leivästä aloitetaan, sehän on ihmiselle välttämätön. Eivätkö maailman nälkäiset todista voimakkaimmin, ettei ole olemassa kaikkivaltiaista ja hyvää Jumalaa? Eikö ihmiskunnan Pelastajan tule ensimmäiseksi antaa kaikille leipää, niin että vasta sitten voidaan puhua muusta? ”Jos olet Jumalan Poika?” Kysymys oli Jeesuksen matkassa alusta loppuun (Matt. 27:40). Miksi Jumala piilottelee, miksei hän astu esiin ja poista kaikkea kurjaa?

Jeesuksen elämässä on kaksi muuta suurta leipään liittyvää tapahtumaa. Toisessa niistä Jeesuksen siunaama leipä ja kala ruokki tuhansia, mutta vasta sen jälkeen, kun ihmiset olivat tulleet kuulemaan Jumalan sanaa ja jättäneet muun odottaman. Leivän edelle meni Jumalan sana. Sen jälkeen leipä, jonka saamiseksi Jumala on antanut pellot, siemenen, kasvun, jauhot, leipomisen ja kulmakaupan, siunattiin, jaettiin, ja sitä riitti.

Toisessa leipätapahtumassa Jeesus asettaa ehtoollisen ja tulee itse leipäihmeeksi, joka ruokkii ikuisen elämään. Siellä, missä elämän peruseväiden – Jumalan sana ja leipä – oikeasta järjestyksestä ei pidetä kiinni, tuhotaan myös aineellinen hyvä.

Nykyuskonto, käytännöllinen materialismi ja mammona-jumalan palvonta ei ole vain ylpeänä työntänyt Jumalaa pois ihmisten luota vaan myös ihmiset Jumalan luota. Se on kuvitellut voivansa muuttaa kivet leiviksi mutta tarjonnut kiviä leipänä. Ilman Jumalaa mikään muu ei voi olla hyvää. Vain kuuliaisuudessa Jumalalle

kasvaa mielenlaatu, joka hankkii leipää ja hyvää kaikille.

Toisessa kisauksessa on kysymys siitä, että saadaan terveyttä ja varjelusta. Niitähän Paholaisella ja mammona-jumalalla on niukasti jaettavana. Siksi on pyydettyä Jumalalta tai muuten vain huokailtava: ”Kunpa saisi olla terveenä!” Jos tässä kiusauksessa Paholainen kääntyy uskonnolliseksi ja teologin tapaan lainaa Raamattua, niin kai ihminenkin voi ripauksen saada uskonnollista virettä. On hätkähdyttävää, että Jumalan tahdon rikkomiseen ja epäjumalan palvelulle on saatava Raamatun lupa. Jos Sanaa ei käytetä oikein, siitä voi tulla Antikristuksen työväline. Jumala on puhe- ja toimintakykyinen. Jumalan rakastaminen on hänen sanansa noudattamista. Temppelin portaat olivat sitä varten, että pääsi ylös ja alas. Varjelusta ei aina riitä varovaisellekaan, saati uhkarohkeille riskinottajille, mutta Ps. 91 ja muut Raamatun lupaukset antavat luottamuksen siihen, että päädyimme Jumalan turvallisiin käsiin.

Kolmannessa kiusauksessa on kysymys siitä, mitä elämässä voi lopulta saavuttaa. Kiusauksen vuori tuo mieleen kolme muutakin vuorta Jeesuksen elämästä: kirkastusvuoren, Golgatan vuoren ja lähetyskäsken vuoren. Todellinen kirkkaus, heikkouden ja sovituksen valta ja ainoa kestävä valtakunta saavat uuden sisälön Jeesuksessa. Kristuksen kirkko ei ole poliittisen vallan jatke. Elävän kristillisyyden historia on usein – kirkossakin – vähemmistön historiaa. ”Me saamme valtakunnan, joka ei järky” (Hepr. 12:28). Kysymys on siitä, kenelle annat (myyt) sielusi. Jeesus vetoaa ensimmäiseen käskyyn. ●

Keijo Rainerma

Rukous ja usko

MATT. 15:21–28

2. PAASTONAJAN SUNNUNTAI 24.2.

Tällä tapahtumalla on paljon yhteyttä tilanteeseen, jossa Jeesus kohtaa sadanpäämiehen Kapernaumissa. Kummasakaan tapauksessa avunpyyntö ei tule ”potilaalta” vaan sellaisilta, jotka olivat osallisina tilanteessa, upseerilta ja äidiltä. Nämä molemmat anojat olivat pakanoita. Kummassakin tapauksessa Jeesus osoittaa alussa vastahakoisuuttaan juutalaisena pakanan pyyntöön. Yhteistä näissä tapauksissa on myös anojan usko, joka on kiitettävämpi kuin yhdenkään juutalaisen. Hoito tapahtuu sanalla, etäältä.

Kun sadanpäämiehen tapauksessa alun vastarintaa seurasi nopeasti upseerin uskon ihailu, tässä vuoropuhelu oli työläämpi ja tuskallinenkin naisen näkökulmasta katsoen, koska Jeesus selvästi toimii vaikeasti suostuteltavana.

Jeesus vetäytyy juutalaisen alueen ulkopuolelle, Tyroksen ja Sidonin ympäristöön, mutta hän ei mennyt näihin kaupunkeihin. Nyt ei ollut kyse missiosta pakanakaupunkiin kuten Joonan kohdalla menemisestä Niniveen vaan vetäytymisestä paikkaan, jossa Jeesus ja hänen opetuslapsensa saattoivat pysytellä poissa juutalaisesta oppositiosta ja väkijoukosta.

Kertomuksen nainen on kaksin verroin marginaalinen: nainen yksin miesten maailmassa, pakana ja siksi epäpuhdas. Hänen tulonsa kerrotaan niin, että lukija tajuaa, ettei naisen tytär ole hänen kanssaan, vaan hänet on jätetty kotiin. Ei siis ole kysymystäkään sadanpäämiehen kertomuksen tapaan siitä, että Jeesus astuisi pakanan taloon.

Matteus nimeää naisen kanaanilaiseksi, mikä ei luultavasti ollut yleinen etninen termi vaan osa traditionaalista raamatullista sanastoa Israelin sitkeimmästä ja salakavalimmasta vihollisesta Vanhan tes-

tamentin aikakaudelta. Kun kaikista ihmisistä kanaanilainen saisi vastaanottaa Israelin Messiaan myötätuntoista palvelua, se olisi mahtava vertauskuva juutalaisille lukijoille evankeliumin universaalisuudesta.

Naisen huuto: ”Daavidin Poika” kiusasi opetuslapsia. Sama vetoamus on kuultu myös kahdelta sokealta mieheltä Jerikon tiellä. Toinen erityinen seikka on hänen, pakanan, käyttämänsä ilmaus *Herra* (*Kyrie*) ehkä kohteliaana tunnustuksena Jeesuksen yhteiskunnallisesta ylivertauisuudesta.

Kun nainen käytti sanoja ”Daavidin Poika”, siitä ilmenee, että hän on enemmän kuin vain kohtelias. Hänellä on selvästi tietoa juutalaisuudesta. Käyttäessään juutalaista messiaanista arvonimeä hän toivoo herättävänsä juutalaisen opettajan, Jeesuksen, mielenkiinnon. Eihän Jeesus mitenkään voinut odottaa kuulevansa näitä sanoja ulkomaalaisen kanssa keskustellessaan.

Kun Jeesus on vaiti eikä vastaa naisen pyyntöihin tämän tyttären parantamisen puolesta, opetuslapset eivät ole. Vaikka he ovat huolissaan suojellessaan Jeesusta, he kuitenkin osoittavat enemmän itsekeskeisyyttä pyytäessään Jeesusta tekemään jotain hänelle, ”joka tulee meidän peräsämme!” He kaksitoista miestä osoittivat kyllä ehdotonta luottamusta Jeesuksen henkien manaamisen kykyyn mutteivät arvanneet rodullista pointtia, minkä Jeesus otti heidän yllätyksekseen kohta esille.

Jeesuksen sanat opetuslapsille kuuli myös nainen. Näin keskustelukumppani vaihtui. Nainen joka tähän asti oli huutanut kauempaa, astuu lähemmäksi, polvistuu ja huutaa niin kuin vain äiti voi lapsensa puolesta: ”Herra, auta minua!” Jeesus käsitti historiallisen eron, joka on juutalaisen ja pakanan välillä. ”Lapset” ovat Israelin lapsia ja ”koirat” pakanoita. Nainen ei väitä, että hänen tarpeensa tekisivät poikkeuksen tai hänellä olisi oikeus

Israelin vanhan liiton siunauksiin. Hän luopuu mainitsemasta Jeesusta Daavidin Pojaksi ja pyytää vain yksinkertaisesti apua.

Jeesus tahtoi ilmeisesti todistaa ja asettaa naisen uskon lujille. ”Lasten” täytyy silloin viitata Israeliin ja ”leivän” Jumalan juutalaisille kohdistamiin siunauksiin. Nainen ei kiistä yhtään Jeesuksen ehtoa vaan myöntäessään Jeesuksen näkökulman väittää, että Jeesuksen yhä pitäisi auttaa häntä. Hän painostaa Jeesusta viittaamalla Abrahamin kautta pakanoille luvattuun siunaukseen.

Kanaanilainen nainen on siis luottavainen vaikei olekaan kutsuttu istumaan vieraana Messiaan pöytään, ”pakana-koira” kun on. Lopulta hän saa vastaanottaa Jumalan armon muruja. Uskoa, joka yksinkertaisesti vain etsii armoa, kunnioidetaan. Jälleen Jeesus puhuu ja nyt lämpimästi, ja äidin tytär parantuu sillä hetkellä. Jeesus oli mielissään naisen vastauksesta. Se ei paljastanut vain tämän älyä vaan uskon ja nöyryyden. Naisen suuren uskon vuoksi Jeesus myöntyi tämän pyyntöön. ●

Arto Kaarma
Pastori, FM

Jeesus, Pahan vallan voittaja

LUUK. 11:14–23 (24–26)

3. PAASTONAJAN SUNNUNTAI 3.3.

Kuluneen talven aikana olen siivonnut muuton tähden vanhoja varastoja ja hyllyjä. Vastaan on tullut sellaistaakin, minkä olemassaoloa en enää muistanut. Eräästä laatikosta löytyi yli 40 vuotta vanha kalenterini. Järkytin nähdessäni, mitä sen sivuilta paljastui. Olin purkanut siihen 17-vuotiaana sellaista pahaa oloa, jonka hirvittävyys kykenen tajuamaan vasta nyt. Onneksi suuri osa siitä oli jo ajat sitten painunut unohduksiin. Silmäni avautuivat uudella tavalla näkemään, mil-

laisista syövereistä ja liejusta Jumala on minut nostanut. Muistan kuin eilisen päivän, miten puoli vuotta noiden sivujen kirjoittamisen jälkeen elämäni alkoi kääntyä toiseen suuntaan. Paavalin sanoja lainaten saatan omakohtaisesti sanoa, että se mikä oli vanhaa, on kadonnut, ja uusi on tullut tilalle. Sain Jumalan hyvässä hoidossa ja huolenpidossa alkaa kirjoittaa toisenlaisia sivuja elämäni muistikirjaan. Kiitollisena yhdyin tämän sunnuntain aiheeseen. Jeesus on Pahan vallan voittaja.

Alun alkaen kaikenlainen paha ja pahuus oli ihmiselle vierasta. Jumala loi ihmisen kuvakseen. Luomistyön päätyttyä hän näki, että kaikki oli hyvää. Syntiinlankeemuksessa tapahtui muutos. Erilainen paha, elämän vajavaisuudet ja vaikeudet, joiden alku on Paholaisessa, saivat otteen ihmisestä. Hän ei ainoastaan alkanut ajatella, sanoa ja tehdä sitä, mikä on vastoin Jumalan tahtoa, vaan hän joutui keskelle sellaisia ongelmia, joihin Jumala ei ollut häntä asettanut. Ihmiselle tuli myös tunteuksia, jollaisia hänellä ei aiemmin ollut. Näitä olivat esimerkiksi pelko, josta Raamattu puhuu Aadamin ja Eevan kohdalla. Se johtui pahasta omastatunnosta. Siihen oli vain yksi hoitava lääke: Jumalan anteeksianto.

Luultavasti on paljon sellaista epämääräistä pahan olon tunnetta, jonka juuret ovat omantunnon rauhottomuudessa, vaikka ihmisellä ei olisi mitään tiettyä lankeemusta, joka häntä vaivaisi. Hän on rauhaton, koska ei tunne Jumalaa.

Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä Paavali sanoo, että evankeliumi ei luonnostaan nouse kenenkään ihmisen ajatukseen. Synnit anteeksiantavan, hyvän ja ihmisiä rakastavan Jumalan kohtaaminen on kenelle tahansa uusi ja ihmeellinen asia, jossa on parantava voima. Ilman sitä vallitsee epävarmuus ja pelko.

Tämän sunnuntain evankeliumi kertoo Jeesuksen ajaneen mykästä miehestä

ulos pahan hengen. Se, että mykkä parani vaivastaan ja alkoi puhua, ei ole ihme Jumalalle. Meille, jotka olemme synnin tähden sidoksissa heikkouteen emmekä omassa voimassamme saa aikaan mitään ihmeellistä, se on ihme.

Toinen ihme meidän kannaltamme on, että mykästä miehestä lähti riivaaja. Jumalalle se ei ole ihme vaan luonnollinen seuraus siitä, mitä hän on.

Jeesus tuli vapauttamaan meitä Pahan kahleista. Hän kärsi meidän syntiemme rangaistuksen ja toi niistä vaaditun sovitusmaksun. Sovituksen tähden Jumalan vastustajalla ei ole enää laillista perustetta syyttää ihmisiä heidän synneistään eikä vaatia heille niistä rangaistusta. Silti se taistelee loppuun saakka. Usein se vetoaa siihen, että Jumala on epäoikeudenmukainen, rakkaudeton ja välinpitämätön, vaikka Jumala ei syntiä tähän maailmaan tuonut. Usein Pahan toiminta verhoutuu ulkokultaisuudeksi. Monet Jeesuksen vastustajista olivat näennäisesti valmiit taistelemaan Pahaa vastaan, jopa ajamaan ulos riivaajia, mutta heidän toimintansa oli näyttelyä ja teeskentelyä, itsensä esittelemistä sellaisina, kuin he eivät todellisuudessa olleet. Varoittaessaan ulkokultaisuudesta Jeesus sanoi, että Jumalan lasten vanhurskauden tulee olla erilaisista kuin kirjanoppineiden ja fariseusten. Heillä oli hurskauden ja jumalisuuden naamio, mutta he eivät etsineet Jumalan kunniaa vaan omaansa, eivät Jumalan suosiota vaan ihmisten.

Riivaaja lähti miehestä. Jumalan hyvyys, rakkaus ja anteeksianto kosketti sisäisesti sairasta, joka oli vailla elämän tarkoitusta ja jolla oli paha olo. Jeesus tuli, jotta Jumala ei jäisi meille vieraaksi. Hän oli täynnä armoa ja totuutta, sanoo apostoli Johannes. On vaikea löytää järjestystä perustelua sille, että monet niistä, jotka näkivät varmasti, mitä Jeesuksen kohtaminen sai aikaan tuon miehen elämässä,

alkoivat kieltää tapahtuneen todenperäisyyttä. He syyttivät Jeesusta ja väittivät hänen toimineen Paholaisen voimaan ja apuun tukeutuen.

Saatana on väkevä ja hyvin aseistautunut, sanoo Jeesus. Meillä ei ole mitään mahdollisuuksia sitä vastaan. Saatuaan ihmisen hallintaansa se haluaa viedä hänet mukanaan sinne, mihin sen tie vääjäämättä johtaa. Ellei Jumala olisi Jeesuksessa Kristuksessa tullut meidän avuksemme, mekin olisimme tuomitut ikuiseseen kadotukseen.

Jeesus katkaisi Pahan kahleet ja avasi eteemme toisenlaisen tien. Taivaaseen astumisensa edellä hän lupasi noutaa jokaisen häneen uskovan ikuisen kirkkauteen. Hän haluaa olla yhdessä meidän kanssamme.

Pahakin haluaa ikuisuutta ihmisen kanssa muttei rakkaudesta meihin, vaan siksi, että se vihaa Jumalaa. Se ei halua Jumalan saavan iloita meistä. Se haluaa upottaa meidät ikiajoiksi kuin liejuun, jossa tunnetaan vain epätoivoa ja paha oloa. Siksi on tärkeää kuulla pelastuksesta.

Jumalan valtakunta on tullut luoksemme. Jeesus on meille Jumalan rakkauden ja hyvyyden parantava lähde. ●

Antti Herkkola

Kalvolan seurakunnan kirkkoherra

Elämän leipä

JOH. 6:1–15

4. PAASTONAJAN SUNNUNTAI 10.3.

Tämän leipä- ja puolipaaostosunnuntain evankeliumi viiden tuhannen miehen ruokkimisesta viidellä leivällä ja kahdella kalalla kuvataan kaikissa evankeliumeissa. Siksi sitä voidaan pitää tärkeimpänä Jeesuksen tunnusteista.

Johanneksen evankeliumissa ei puhuta ihmeistä vaan tunnusteista (ks. 20:30–31.) Niiden tarkoituksena oli saada ihmiset ymmärtämään, että Jeesuksessa Jumalan

valtakunta on tullut keskellemme. Tämä tunnustekoihin liittyvä ajatus merkistä näkyy Johanneksen evankeliumissa myös siinä, että ruokkimisihmettä seuraa opetus Jeesuksesta elämän leipänä. Tätä tunnustekoa voidaan pitää avaimena koko evankeliumikirjaan.

Ilmaisu ”tämän jälkeen” ei anna tarkkaa tietoa siitä, kuinka paljon aikaa on ehtinyt kulua siitä, kun Jeesus paransi 38 vuotta sairastaneen miehen Betesdan lammikolla. Jeesus on siis jälleen Galileassa Gennesaretinjärven rannalla, jota Johannes kutsuu Galilean- eli Tiberiaanjärveksi. Johanneksen evankeliumi onkin ainoa, joka viittaa Tiberiaan kaupunkiin.

Tiberias oli Jeesuksen julkisen toiminnan alkaessa vasta kymmenkunta vuotta vanha. Se oli Herodes Antipaan keisari Tiberiuksen kunniaksi rakentama hellenistinen kaupunki.

Maininta järven toisesta puolesta tarkoittaa järven itäpuolta. Luukkaan mukaan paikka oli kohtuullisen lähellä Betsaida, mikä näyttäisi viittaavan siihen, että paikka on sijainnut järven koillis-päässä.

Jeesus oli tullut opetuslapsineen paikalle veneellä. Maalta oli seurattu veneen etenemistä, joten kansanjoukko tuli samalle seudulle jalkaisin, sillä paikka ei ollut lopultakaan kovin kaukana Kapernaumista.

Jeesus käytti tilaisuutta hyväkseen kasvattaakseen Filippusta. Myöhemmin tämä joutuisi näkemään tilanteita, jotka tuntuisivat umpikujilta. Sellaisia hetkiä varten Jeesus näki hyväksi kouluttaa erityisesti Filippusta, jotta tämä ja muutkin opetuslapset ymmärtäisivät, että Jeesuksen mahdollisuudet ylittävät hurjimmatkin kuvitelmat. Ehkäpä Filippuksella oli muita opetuslapsia suurempia vaikeuksia uskoa näkemättä (ks. 14:8).

Mistähän 200 denaaria tuli Filippuksen mieleen? Olisiko opetuslasten yhteisessä

kukkarossa ollut niin paljon rahaa? Filippus näyttää siis turvautuvan mieluummin laskimeen ja näkyvien mahdollisuuksien arvioimiseen kuin niiden näkymättömyiden voimavarojen katseluun, joita Jeesus myös hallitsee.

Andreas toimi toisella tavalla kuin Filippus. Hän oli kiertänyt katselemassa ympärilleen. Hän oli arvioinut, mitä kansa oli tuonut mukanaan, mutta kaksi kalaa ja viisi pientä ohraleipää eivät todellakaan olleet paljon. Pienen pojan eväiksi ne kyllä riittäisivät mutta eivät juuri muille. Tiedon siitä, mitä sai selville, Andreas toi Jeesukselle.

On hyvä aika ajoin miettiä, kumpi on oma toimintatapamme: Otammeko esiin Filippuksen tavoin taskulaskimemme ja arvioimme sillä omat resurssimme vai jalkaudummeko Andreaan tavoin maastoon, ihmisten keskelle, ja otamme selvää heidän mahdollisuuksistaan tulla mukaan taakan kantajiksi?

Monet Jumalan sanan opettajat ovat opetuslasten tavoin kokeneet jotakin samaa. Kun he ovat jakaneet muille niitä aarteita, joita heille on Jumalan sanan ääressä avautunut, he itse ovat saaneet siinä kaikkein eniten.

Yli jääneet palaset kertovat siitä, ettei kenenkään tarvinnut lähteä kotiinsa nälkäisenä sen jälkeen, kun Jeesus oli tehnyt tunnustekonsa. Hän ei jätä asioita puolitiehen.

Yhtenä syynä ihmisten ihastukseen oli epäilemättä se, että tuolla alueella kärsittiin tuohon aikaan yleisesti aliravitsemuksesta. Ilmainen leipä- ja kala-annos, jota riitti kovempaankin nälkään, oli merkinnyt juhlaa koko suurelle väelle. Toinen syy ihastukseen oli se, että kansa osasi yhdistää Jeesuksen ja Mooseksen teot toisiinsa. Mooseksen esirukouksien avulla Israelin kansa oli aikoinaan saanut syötävää autiomaavaelluksen aikana. He päättelivät aivan oikein Jeesuksen olevan se Moosek-

sen kaltainen profeetta, jonka Jumala 5. Mooseksen kirjassa lupasi lähettää kansalleen. Kansa oli valmis julistamaan Jeesuksen kuninkaaksi, mutta sellaista kuninkuutta hän ei havitellut.

Tullessaan ihmiseksi Jeesus oli luopunut taivaallisesta asemastaan voidakseen tulla ihmisten Vapahtajaksi. Vasta toisessa tulemisessa hän näyttäytyy meille kuninkaana, jonka valtaan kaikkien on taivuttava. Sitä ennen hän lähestyy meitä palvelijan asussa ja iloitsee jokaisesta, joka suostuu hänen palveltavakseen. ●

Jukka Norvanto

Herran palvelijatar

LUUK. 1:26–38

MARIAN ILMESTYSPÄIVÄ 17.3.

Kaikki suuret kristilliset juhlamme liittyvät auringon ja kuun asemaan suhteessa maapalloon. Joulukuun talvipäivänseisauksen lähellä, juhannus kesäpäivänseisauksen yhteydessä, pääsiäinen kevätpäivänseisauksen jälkeistä täydenkuun päivää seuraavana sunnuntaina. Pääsiäinen puolestaan määrittelee helatorstain ja heluntain ajankohdat. Marian ilmestyspäivä on yhdeksän kuukautta ennen joulua eli lähellä kevätpäivänseisauksia. On eräviä mielipiteitä siitä, syntyikö Jeesus siinä päivänä, jolloin joulua vietämme, vai seurataanko tässä roomalaisten saturnaliajuhlan ajankohtaa. Ensimmäisen pääsiäisen ajankohta tunnetaan juutalaisen kuukalenterin perusteella.

On kyllä melko vakuuttavia todisteita siitä, että Jeesus syntyi jopa tarkalleen 25. joulukuuta. Tässä voi viitata esimerkiksi Risto Heikkilän ja monien muiden tähtitaivasta tutkivien päätelmiin (tähtitaivaan konjunktio liittyen Matteuksen jouluevankeliumiin itämaan tietäjistä ja Bileamin ennustukseen 4. Moos. 24). Käsittelemme tätä kysymystä Luukkaan ja Matteuksen kommentaareissani.

Vaikkemme saisi täyttää selvyttää näiden juhlien ajankohdista, ne kuitenkin muistuttavat siitä, että Jumalan pelastusteot ovat kosmisia tapahtumia. Ulkonaisesti vähäiset tapahtumat kätkevät sisälleen käsittämättömän suuria asioita, jotka koskettavat koko maailmaa ja ihmiskuntaa. Näitä näkymiä ei voi kuitenkaan järjen päätelmin ymmärtää. Yksin Pyhän Hengen synnyttämä usko voi tarttua Jumalan sanan ja tekojen todelliseen merkitykseen.

Marian kokemuksissa on paljon sellaista, mitä vastaan järkemme sotii. Emme voi käsittää Marian saamaa enkeli Gabrielin ilmestymistä ja sanomaa. Ei sitä ymmärtänyt Maria itsekään eikä Joozef, joka aikoi hylätä morsiamensa (Matt. 2). Onko siis ihme, että Jeesuksen syntyminen neitseestä on suuri loukkauskohde jopa monille teologeille puhumattakaan profaanin tieteen edustajista. Epäilykseen ja epäuskoon taipuvina meidän on hyvä käyttää **Pascalin** ”metodia” siitä, miten lopulta kannattaa jättää kaikki epäilykset ”viimeisen napanheiton” varaan. Tässä asiassa se merkitsee päätelmää: Jos en usko Jeesuksen neitseelliseen syntymään ja se kuitenkin on totta, voin lopulta menettää kaiken. Jos uskon siihen eikä se olisikaan totta, en menetä mitään. Tämä on siis neuvo vain niille, jotka ovat menettämässä uskonsa ja luottamuksensa Jumalan sanaan, eivät vain tässä vaan muissakin keskeisissä kysymyksissä.

Jesajan ilmoitus kuningas Ahakselle (Jes. 7:14) on tärkein ennustus Messiaan ihmeellisestä syntymästä. Myös rabbiinisessa juutalaisuudessa ja Qumranin teksteissä on viitteitä siitä, että tämä ja eräät muut Vanhan testamentin kohdat tarkoittavat Messiaan neitseestä syntymistä. Septuagintan käännös *parthenos* heprean sanasta *alma* osoittaa, että juutalaiset ymmärsivät heprean sanan juuri merkityk-

sessä 'neitsyt'. **Luther** kirjoittaa asiasta hauskaasti: "Jos joku juutalainen tai kristitty voi osoittaa yhdenkään paikan (Vanhasa testamentissa), jossa *alma* tarkoittaa nainutta naista, niin annan hänelle sata floriinia, vaikka Jumala yksin tietää, mistä ne saisin." Monet Raamatun selittäjät uskovat kyllä Lutherin olevan heille velkaa tuon rahasumman.

Jeesuksen sukupuu johdetaan evankeliumeissa sekä Mariasta että Joosefista. Viittaan kommentaareihini. Saanen liittää tähän kaksi episodtia, jotka omalla tavallaan liittyvät Jeesuksen daavidilaiseen sukuun. Marian väri kirkkovuodessa on sininen. Kun se joskus kymmenen vuotta sitten otettiin kirkolliskokouksessa mukaan liturgiisiin väreihin, esitin ensin eriyvän mielipiteeni. Mutta illalla huoneessani muistin kaksi asiaa. Siionin vuorella Daavidin perinteisellä hautapaikalla on hänen arkkunsa usein peitetty sinisellä vaatteella, joka on Daavidin suvun väri. **Per Wallendorff**, näkyjen mies, puhui opiskelijoille Jeesuksen ratsastuksesta Jerusalemiin palmusunnuntaina. Hän sanoi, että Jeesuksella oli yllään Daavidin suvun sininen viitta. Hän oli nähnyt sen näyssä! Näiden muistumien jälkeen äänestin seuraavana päivänä sinisen liturgisen värin puolesta. Sitä käytetään vaihtoehtoisesti kolmena adventtipyhänä.

Gabrielin ilmoituksessa on valtaisa kristologinen lataus. Jeesus on inhimillisen luonnon puolesta Daavidin sukua, jumalallisen luonnon puolesta Korkeimman Poika, Jumalan Poika. Nimi *Jeesus* tarkoittaa 'Vapahtajaa' ja viittaa samalla Joosuaan. Lähtien Jordanilta Joosua valloitti Pyhää maata miekalla. Lähtien Jordanilta Jeesus, uuden liiton Joosua, valloitti kaikki Israelin kylät ja kaupungit evankeliumilla.

Gabrielin antama uskontunnustus on suora lainaus Herran sanoista Abrahamil-

le: "Jumalalle mikään ei ole mahdotonta." KR 1992 ei tätä yhteyttä selvästi ilmaise. Kannattaa katsoa Novumia ja Septuagintaa. Saara sai kokea mahdottoman: synnyttää lapsen täysin vastoin biologisia edellytyksiä. Maria sai kokea vielä mahdottomamman: synnyttää lapsen ilman miestä. Näiden ihmeiden rinnalla meidän kokemuksemme Jumalan teoista silloin, kun kaikki näyttää mahdottomalta, ovat vähäisiä mutta todellisia. Pyhä Henki tekee mahdottomat mahdollisiksi. Jumalan sanan lupaukset voivat täyttyä yllättävillä tavoilla. Tätä eivät voi ymmärtää ne, joiden todellisuuden käsitys sisältää vain ihmissilmin ja -keinoin mahdollisen.

Marian suostuminen Jumalan tahtoon ja hänen palvelijakseen on meillekin parasta, mitä voi tapahtua. Jumalan tahdon tie ei ollut helppo Marialle eikä Joosefille, mutta mitään parempaa ei olisi voinut tapahtua. Kyllä meiltäkin kysytään suostumista ja taipumista erityisesti silloin, kun oma tahtomme on vastoin Jumalan tahtoa. Opetuslasten tavoin voimme kokea todeksi Jeesuksen sanat: "Minulla on teille vielä paljon sanottavaa, mutta nyt ette voi sitä kantaa" (Joh. 16:12 KR 1938). ●

Erkki Ranta

Kunnian kuninkaan alennustie

JOH. 12:12–24

PALMUSUNNUNTAI 24.3.

Palmusunnuntai tekstit – "Jumalani, miksi hylkäsit minut" (Ps. 22), "Iloitse Siion" -profetia (Sak. 9), Paavalin kenosis-hymni (Fil. 2) ja Jeesuksen Jerusalemiin ratsastamisen evankeliumi (Joh. 12) – kuljettavat meidät koko uskomme ytimeen.

Sovituksen salaisuus, Jumalan valtakunnan tuleminen ja Jeesuksen kuninkuus avautuvat kaikki näiden tekstien kautta – jos otamme ne vastaan, vaikkamme käsittäisi kaikkea niiden koko syvyyttä.

Seimen alhaisuudesta ulottuu selvä kaari ristin nöyryytykseen. Kristuksen kuninkuus oli alusta loppuun toinen tie kuin kaikki ihmisten vallan ja kunnian tiet. Jumala, joka ei maailmaan syntyessään osannut puhua eikä kävellä, osoittautui kuninkaaksi, joka vietiin teuraaksi kuin lammas. Pettyneitä riitti.

Paavali kirjaa tälle salaisuudelle sanat kenosis-hymnissään, jossa on mahdollisesti aineksia alkuseurakunnan varhaisesta ylistyksestä. ”Hän ei pitänyt kiinni oikeudestaan olla Jumalan vertainen. Hän otti orjan muodon ja tuli ihmiseksi.”

Ihminenäkään ei katsonut aiheelliseksi pitää kiinni oikeudestaan Jumalan kaltaisuuteen. Mutta hän ei luopunut siitä vaan kadotti sen vallanhalunsa tähden. Jumalan tuleminen ihmiseksi merkitsi ihmiselle oikeutta ja mahdollisuutta palata Jumalan kuvaksi, Jumalan lapseksi.

Paavalin käyttämät sanat Kristuksen ihmiseksi tulemisesta ilmaisevat ristin tien koko syvyyttä. Jumalan kaltaisuus (*morfee Theū*) vaihtui alhaisuuteen ja orjan muotoon (*morfee dīlū*), joka ristillä otti vastaan koko maailman pimeyden ja pahuuden. Kristuksen riisuutuminen koski koko hänen olemustaan, vaikka mitään hänen jumaluudestaan ei inkarnaatiossaan häneltä puuttunut.

Jesaja antaa sunnuntain toisessa profetiassa sanat Jeesuksen ihmeelliselle kuninkuuden tielle: ”Minä en väistänyt tehtävääni, tarjosin selkäni lyötäväksi, enkä kätkenyt kasvojani häväistykseltä.” Tästä on lyhyt askel palmusunnuntain ristin tielle.

Messiaan odotukseen liittyi Jeesuksen ympärillä juutalaisten unelma siitä, että vapaus saavutettaisiin mahdin ja vallan kautta, vaikka profeetat puhuivat myös toisenlaisesta tiestä, siitä, jonka Jeesus valitsi.

Jeesuksen saamasta kuninkaallisesta tervehdyksestä näkyy, että ihmiset tun-

nistivat hänessä vastauksen profeettojen lupauksiin. Kansan johtomiehet ja uskonnolliset fariseukset tunnistivat Jeesuksen ratsastuksessa tietysti myös viittaukset profeettoihin, mutta heille se ei ollut viesti vaan provokaatio

Tästä ilmeisestä profeettallisesta yhteydestä huolimatta (Sak. 9) Jeesus ja hänen vehnänjyvän evankeliuminsa jäivät hänen lähimmilleenkin avautumatta. Kärsimys ja häpeä olivat kuninkaallisen korottamisen välineinä liian vaikeita heistä jokaiselle ottaa vastaan.

Kun Jeesus puhui kärsimyksestä ja kuolemasta todellisen vapauden tienä, opetuslapset hämmentyivät. He näkivät vain vanhan tien, johon Jeesus olisi paras ratkaisu. He katsovat vanhoihin keinoihin eivätkä nähneet Jeesuksen kärsimyspuheessa mieltä. Jeesusta ei ylennetty sotaratsun selkään eikä kullatulle valtaistuimelle vaan häväistyspuul- le. Siitä ei näyttäisi olevan mitään tietä eteenpäin. Tällainen rakkaus sokaisee ihmisen.

Vaikea se tie oli myös Jeesukselle. Houkutus väistämiseen oli todellinen. Hän oli myös ihminen. Suostuminen Jumalan suunnitelmaan vaati häneltä käsittämättöntä kuuliaisuutta ja rakkautta.

Jeesuksen tie oli kokonaan uusi: vangitut pääsevät kyllä vapauteen, ja sokeat saavat näkönsä, mutta elämä tulee kuoleman keskelle uhrautuvan rakkauden kautta. Rakkauden väline, risti, oli vanhalle ajatukselle Israelin vapaudesta täysin vieras: ”Kun minut ylennetään, vedän kaikki tyköni.”

”Vehnänjyvän on kuoltava.” Kuolema luo elämän, ja häväistys korottaa kunniaan. Ei tämä helppoa ole vielääkään, vaikka Jumalan ratkaisu synnin voittamiseksi on kirkkaana seimeltä ylösnousemukseen asti nähtävissämme.

On katsottava syvemmälle, rakkauden salaisuuteen. Rakkaus kirkastaa vapau-

den. ”Jos Poika vapauttaa teidät, te olette todella vapaita” (Joh. 8:36). Mutta ilman ristiä, sen pimeyttä, kuolemaa ja uhria, Jeesuksen vapauden sanoma jää järjetömäksi haihatteluksi. Palmusunnuntai kutsuu ristin tielle näkemään pimeydessä, kärsimyksessä ja kuolemassa valon, voiton ja vapauden.

”Hetki on tullut”, pelastuksen *kairos*; vehnänyjvä on tuottanut suuren sadon. Sitä saamme olla kokoamassa ja palvele-
massa julistaessamme ristin sanomaa. ●

Erkki Jokinen

Tiililä-seura

Tiililä-seura on kaikille avoin he-
rätyskristillinen keskustelufooru-
mi. Se kokoontuu joka kuukauden
ensimmäisenä maanantaina klo 17
Suomen teologisen instituutin ti-
loissa Helsingissä (Kaisaniemenka-
tu 13).

Tämän kevään ohjelma:

4.2. *Risto Santalan sanoma ja mer-
kitys*, Heikki Nurminen

4.3. *Per Wallendorffin sanoma ja
merkitys*, Stig-Olof Fernström

8.4. Carl Fr. Wislöffin sanoma ja
merkitys, Raimo Mäkelä

6.5. *Bo Giertzin sanoma ja merkitys*,
Reijo Arkkila

Tervetuloa!

Perusta

**Uskon ja ajattelun avuksi
40. vuosikerta
Ilmestyy kuudesti vuodessa**

Julkaisijat

Suomen Evankelisuterilainen Opiskelija-
ja Koululaistolähetys ry | OPKO
Suomen Raamattuopiston Säätiö | SROS
Suomen teologinen instituutti ry | STI

Vastaava päätoimittaja 2011–2013

Raimo Mäkelä | raimo.makela@kotiporssi.fi
050 910 9058

Toinen päätoimittaja 2011–2013

Timo Eskola | timo.eskola@teolinst.fi
09 668 9550

Toimitussihteeri ja taittaja

Paula Eskola | paula.eskola@sro.fi
050 361 4099

Ulkoasun suunnittelu

Teemu Junkkaala | teemu@gstj.fi

Toimitus 2001–2013

Juha Ahvio | juha.ahvio@elisanet.fi
Ville Kettunen | ville.kettunen@helsinki.fi
Jukka Norvanto | jukka@norvanto.fi
Leif Nummela | leif.nummela@uusitie.com
Olli-Pekka Vainio | olli-pekka.vainio@helsinki.fi
Juha Vähäsarja | juha.vahasarja@sro.fi

Neuvottelukunta 2011–2013

Puheenjohtaja: Keijo Rainerma, Juha Auvinen,
Leif Erikson, Ruth Franzén, Salli Hakala, Markku
Ihonen, Tapani Innanen, Timo Junkkaala,
Sammeli Juntunen, Ilmari Karimies, Aleksi
Kuokkanen, Jussi Miettinen, Pekka Mäkipää,
Olavi Peltola, Henrik Perret, Timo Pokki, Tapio
Puolimatka, Erkki Ranta (varapuheenjohtaja),
Timo Rämä, Niilo Räsänen, Matti Sartonnen,
Mauri Tervonen, Lauri Thurén, Aku Visala

Toimituksen osoite

PL 15, 02701 Kauniainen

Kustantaja

Perussanoma Oy

Tilauspalvelu

Sirpa Mäkelä | tilaukset.perusta@perussanoma.fi
09 5123 9152 | PL 15, 02701 Kauniainen

Tilaushinnat 2013

Opiskelijatilaus 33 €/vuosi, kestotilaus 36 €/vuosi,
määräaikaistilaus 39 €/vuosi, irtotilaus 7 €

Ilmoitushinnat

1/1 sivu: 130 mm (lev.) × 193 mm (kork.) 250 €,
½ sivu: vaaka 130 mm × 96,5 mm 140 €,
pysty 62,5 mm × 193 mm 140 €,
muut: 0,80 €/pmm, palstaleveys 62,5 mm.
Hintoihin lisätään alv. (23 %).

Ilmoitusten vastaanotto

aineistot.perusta@perussanoma.fi |
09 5123 9157

Kirjapaino

Kirjapaino Uusimaa. Perusta-lehti
painetaan ympäristöystävällisesti.

Aikakauslehtien liiton jäsen.
ISSN 0355-7111